

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1921.

Andra kammaren.

Nr 49.

Tisdagen den 31 maj.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 24 och den 25 innevarande maj.

§ 2.

Herrar *Lindgrens* och *Lithanders* på kammarens bord liggande motion, nr 374, som nu föredrogs, hänvisades till statsutskottet.

§ 3.

Konstitutionsutskottets härpå föredragna utlåtande nr 43 bordlades åter.

§ 4.

Föredrogs statsutskottets memorial, nr 142, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om ordinarie reservationsanslaget till truppförbandens övningar för år 1922; och blev den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen av kammaren godkänd.

§ 5.

Vidare föredrogs, men bordlades åter statsutskottets memorial och utlåtanden nr 143—147 samt bevillningsutskottets betänkanden nr 39—42.

§ 6.

Härefter föredrogs och lades till handlingarna bankoutskottets memorial, nr 54, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande bankoutskottets utlåtande nr 44, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upphävande av den statens befattningshavare åliggande skyldighet att erlægga avgifter för sin egen samt sina änkors och barns pensionering.

§ 7.

Föredrogs, men blev ånyo bordlagt andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 10.

§ 8.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till driftkostnader för en statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholister samt om anordnande av en dylik anstalt å Ventholms kungsgård jämte i ämnet väckta motioner begärdes ordet av

Herr J a n s s o n i Falun, som yttrade: Herr talman! I föreliggande utskottsutlåtande skall på sidan 5 andra stycket, efter ordet »rusdrycksmedel» införas ordet »bifallas», och jag ber därför få föreslå, att detta ord måtte införas där.

För övrigt yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan med den rättelse i motiveringen, som föreslagits av herr Jansson i Falun.

§ 9.

Ang.
en statens
tryckeri-
sakkunnig.

Till avgörande förelåg härpå statsutskottets utlåtande, nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anställande av en statens tryckerisakkunnig.

I en den 11 mars 1921 avlåten proposition, nr 239, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att för anställande av en statens tryckerisakkunnig med i huvudsak de uppgifter, chefen för finansdepartementet i statsrådsprotokollet angivit, jämte erforderliga biträden m. m. under sjunde huvudtiteln såsom förslagsanslag, högst, anvisa

dels å tilläggsstat för år 1921 ett belopp av 20,000 kronor,

dels ock å extra stat för år 1922 ett belopp av 49,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte för anställande av en statens tryckerisakkunnig med i huvudsak de uppgifter, chefen för finansdepartementet i statsrådsprotokollet över finansärenden den 11 mars 1921 angivit, jämte erforderliga biträden m. m. under sjunde huvudtiteln såsom förslagsanslag, högst, anvisa

a) å tilläggsstat för år 1921 ett belopp av 17,000 kronor; samt

b) å extra stat för år 1922 ett belopp av 33,000 kronor.

Reservation hade likväl avgivits av herrar Nilsson i Landeryd, Erlansson och Norman.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Erlansson: Herr talman, mina herrar! Den kolartro, som många ännu tyckas hava till statens förmåga att skänka tomte-lycka, är ägnad att förvåna. Enligt denna skall lyckans sol lysa vänligt och leende över Sveriges åkrar, ängar och skogar, och det skall bli så billigt och bekvämt att leva blott vi få flera ämbetsverk med generaldirektörer, byråchefer och tillräckligt med övriga tjänstemän.

Detta utskottsutlåtande har ett litet stänk av denna tro. Man har funnit, att kostnaderna för statens trycksaker gå till stora summor. Detta ger vid handen, att det är något fel, som måste avhjälpas. Riksdagen avlåter en skrivelse. Sakkunniga tillsätts för att söka upp felet. Dessa arbeta i sitt anletes svett och göra sig mycken möda och öka statens tryckerikostnader genom att meddela oss sin upptäckt, vilken är: vi hava för få ämbetsverk. Vi måste hava fler ämbetsmän att skriva och trycka, om det skall kunna bli billigare. Därför måste vi upprätta en tryckeriexpedition.

Bönderna ute på landsbygden äro icke sakkunniga; därför hava de helt enfaldigt räknat ut, att om kostnaderna skola kunna minskas, så måste kommittéerna bli färre, och de, som bli kvar, måste skriva något mindre. Därutöver torde det bli billigare, om papperspriset faller och om arbetstiden bleve något längre, så att övertidsarbete kunde undvikas.

Departementschefen finner de sakkunnigas förslag om en tryckeriexpedition tilltalande men tycker dock, att det är både för litet och för mycket. Han vill hava ett statstryckeri men begär blott en tryckerisakkunnig som ett första trappsteg till statstryckeri. Denne sakkunnige behöver för år 1921 ett manligt och ett kvinnligt biträde, för 1922 behöver han ytterligare ett manligt och ett kvinnligt biträde, och det förutsättes, att en större utökning av personalen undan för undan torde bliva behöfelig. Kostnaden för denna tryckerisakkunskap skulle bli 20,000 kronor för år 1921 och 49,000 kronor för 1922. Detta oberäknat kostnaden för lokaler. Statsutskottet har gått med på den kungl. propositionen i sak. Men det har prutat av något på personalen för 1922, och kostnaden har avprutats till 17,000 kronor för 1921 och till 33,000 kronor för år 1922. I själva sakfrågan uttalar utskottet sig anmärkningsvärt kort. Hela sakfrågan klarlägges på fem rader. (Detta kan ju sägas vara ett gott föredöme på vägen till nedbringandet av statens tryckerikostnader, men om det är någon klar vägledning för kamrarnas ledamöter, då det för dem gäller att fatta sitt beslut, det få de själva bedöma). Utskottet ansluter sig till departementschefens uppfattning i frågan, ty det anser, att statens kostnader på detta område härigenom kunna nedbringas.

För min del hyser jag tvivel om att målet nås på denna väg, och det är orsaken till att jag nödgats reservera mig. Jag är till yrket bonde. Om jag har lassat på ett för stort lass, så att hästen överanstänger sig och håller på att tröttna på vägen, så går jag icke och anskaffar en hippolog eller veterinär och sätter honom jämte ett par biträden ovanpå det stora lasset, ty då blir detta ännu tyngre, och därmed blir det ännu mera omöjligt för hästen att orka fram. I

*Ang.
en statens
tryckeri-
sakkunnig.
(Forts.)*

Ang.
en statens
tryckeri-
sakkunnig.
(Forts.)

stället lassar jag av så mycket att hästen orkar med resten. Och denna avlastning behöver ingen särskild sakkunskap, det kan jag själv göra, och min dräng kanske ännu bättre.

Denna tryckerisakkunnige skulle ej hava beslutanderätt, utan hans uppgifter skulle vara »av överbäggande rådgivande karaktär». Man känner sig manad att fråga: skola vi verkligen behöva utbetala dessa årliga summor, med utsikt att de komma att väsentligt ökas, för att en person skall gå omkring och ge våra kommittéer och sakkunniga råd, huru de skola få sina tankar och förslag tryckta? Det förefaller nästan, som om man hade rätt att fordra, att de personer, som äro kunniga nog att utreda större eller mindre del av vårt lands och folks livsfrågor, också bör besitta så mycket förstånd, att de icke genom för dyrbart tryck länsa för mycket på statens hårt anlidade kassa. Jag tror för övrigt, att om Kungl. Maj:t uppmanar alla, som det här gäller, att iakttaga största möjliga sparsamhet, så skall detta råd från Kungl. Maj:t hava minst lika kraftig verkan, som om ett sådant råd kommer från en tryckerisakkunnig.

Herr talman, då jag ser att antagandet av detta förslag om en tryckerisakkunnig kommer att kosta staten mycket pengar, och den besparing, som därigenom skulle vinnas, förefaller mera som en luftig hägring, så yrkar jag avslag på såväl Kungl. Maj:ts proposition som statsutskottet utlåtande.

Herr J a n s s o n i Falun: Herr talman! Det förslag som föreligger har tillkommit på grund av en tidigare riksdagsskrivelse med anhållan om åtgärder, varigenom de oerhörda kostnader, som staten för närvarande har för sitt tryck, i någon mån kunde nedbringas. De sakkunniga ha nu framställt olika projekt i detta avseende. Nu har Kungl. Maj:t stannat inför en så enkel åtgärd som ett försök att få en person, som skall hava att följa och överblicka det tryck, som staten behöver utföra. Han skulle exempelvis tillse, att man finge dessa tryckalster fördelade på olika tryckerier, så att icke ett tryckeri bleve överhopat och ett annat kanhända icke finge något tryck alls från staten. Därigenom att ett tryckeri blir överhopat måste övertidsarbete användas i stor utsträckning och tryckerikostnaderna därigenom högst väsentligt fördyras. Om däremot en lämpligare fördelning kunde ske, så är det självklart, att arbetskostnaderna och tryckningskostnaderna därigenom även bleve billigare. Vidare är det icke alltid sagt, att ämbetsverken för sin del hava sakkunniga på tryckeriområdet, som kunna bedöma, huruvida ett av ett tryckeri begärt pris verkligen är det normala eller om till grund för dess avgivna anbud ligga de faktiska kostnaderna. Man tänker sig därför, att denne tryckerisakkunnige även skulle få att pröva dessa kostnadsberäkningar.

Kungl. Maj:t har ju föreslagit ett högre anslag och större personal än vad utskottet för sitt vidkommande tillstyrkt. För vår del hava vi ansett, att man kan nöja sig med en tjänsteman av något mindre kvalifikation än vad Kungl. Maj:t ansett här skulle ifrågakomma, och vi hava därför även högst väsentligt beskurit hans löne-

förmåner liksom hans biträdens. För min del kan jag icke finna annat än att de åtgärder, som här föreslagits av Kungl. Maj:t och som delvis tillstyrkts av utskottet, i någon mån utgöra ett svar på den skrivelse, som riksdagen tidigare avgivit till Kungl. Maj:t i denna fråga. Om riksdagen tidigare har ansett, att något borde åtgöras för att nedbringa statens tryckningskostnader, kan jag icke finna det nu vara lämpligt att avslå det förslag, som här föreligger.

Herr Erlansson, säger, att det här är begynnelsen till ett nytt ämbetsverk, detta är begynnelsen till ett statstryckeri. I fråga om den senare saken, ett statstryckeri, vill jag hänvisa till det av statsutskottet tidigare avstyrkta och av riksdagen avslagna förslaget om inrättandet av ett statstryckeri, den gången för postverkets räkning. Sålunda synes det mig icke här föreligga något det ringaste skäl för att den frågan ånyo behöver komma upp på grund av att man tillsetter en tryckerisakkunnig. Ifall den frågan ånyo kommer fram, så måste det bli av andra skäl.

Vad vidare angår talet om ämbetsverk, så förstår jag, att det är mycket tacksamt att tala om den saken i denna kammare, ty man är synnerligen rädd för ämbetsverk och tjänstemän. Men jag tror, att vill man verkligen göra en besparing på det område, som det här är fråga om, då bör man oavvisligen se till att det blir en sakkunnig ledning. Som tar hand om denna sak, och då kan man icke hesitera för anställandet av en sakkunnig person, vilket ju är allt, vad det här är fråga om. Och biträden måste han givetvis ha för att kunna nöjaktigt sköta sin syssla.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Det råder naturligtvis icke mer än en mening därom, att statens kostnader för tryck av handlingar och kommittéutlåtanden ställa sig synnerligen dyra, och det är givetvis icke heller mer än en mening därom, att man bör göra allt vad göras kan för att nedbringa kostnaderna för dylika saker. Men därav följer enligt min mening icke, att man lämpligen bör gå med på ett sådant förslag som detta. Man har tillsatt särskilda sakkunniga för att utreda, på vad sätt det bör ordnas framdeles, men denne tryckerisakkunnige är icke en produkt av de sakkunniga-förslag utan är ett förslag, som kungl. Maj:t kommit fram med för att söka sig fram till något vidare, som man tänker sig i framtiden. Frågan är sålunda icke alls utredd, varhän detta skall utveckla sig, utan är ett provisorium tills vidare. Nu har jag för min del den uppfattningen, att man inom finansdepartementet kan åstadkomma avtal med tryckerier, så att de till billiga och lämpliga priser verkställa detta tryck likaväl som en sakkunnig på området kan göra, och det kan väl icke vara möjligt, att en sakkunnig här skulle få full sysselsättning året runt med dessa uppgörelser och det arbete, som därav följer.

Jag vill påpeka en sak, som på ett annat område utvecklats på sådant sätt, att jag tror det är ganska avskräckande, när det nu gäller att inrätta en dylik tryckerisakkunnig. Vi hava nämligen

Ang.
en statens
tryckeri-
sakkunnig.
(Forts.)

en statens reproduktionsanstalt. Denna reproduktionsanstalt började sin verksamhet 1914 och har gått med förlust hela tiden sedan dess. Vi få i annat sammanhang före riksdagens slut fram officiella siffror rörande detta, men jag vill endast nämna, att för 1919 uppgick förlusten på denna anstalt till 26,100 kronor och för 1920 till 6,000 kronor plus lön åt föreståndare, hyra för lokal, värme, belysning, ränta på nedlagt kapital och avskrivningar, och ändock har rörelsen icke omfattat mer än 30, 40 à 50 tusen kronor om året. Man har såunda gjort stora förluster på denna anstalt. Det är givet, att ifall man går med på denne tryckerisakkunnige utan att utredning förefinnes, varthän man skall komma, kan det bliva en utveckling här av samma slag som beträffande denna statens reproduktionsanstalt, vilket man ju icke skulle önska.

Dessutom vill jag framhålla, att enligt statsutskottets förslag skulle denne sakkunnige komma i avlöningsgraden B. 18, d. v. s. skulle bliva jämförlig med byrådirektör i kommunikationsverken och få en begynnelse-lön på 9,540 kronor och en slutlön på 10,980 kronor plus dyrtidstillägg. Dennes faktor eller biträdet skulle komma i klass B. 10 och sålunda bliva jämförlig med bokhållare vid kommunikationsverken. Han skulle således få en begynnelse-lön av 4,932 kronor och en slutlön på 6,420 kronor. Det är lönebelopp, som enligt min mening äro alldeles för högt tillmätta för dessa befattningshavare.

Jag tror som sagt, att detta mycket väl kan ordnas genom finansdepartementet utan att det tillsättes en särskild tjänsteman för ändamålet, och jag ber därför, herr talman, att få instämma i herr Erlanssons yrkande.

Herr Thorsson: Herr talman! Herr Erlansson sökte med ett mycket vackert blomsterspråk och väl valda ord visa herrarna, att det föreliggande förslaget icke skulle leda till något statens gagn. Han tog såsom avskräckande exempel inrättandet av ett statstryckeri, som icke kommit till stånd, bland annat därför att de sakkunniga, som tillsatts för att undersöka den saken, avstyrkt att inrätta ett statstryckeri och i stället föreslagit ett slags privat monopol, med vilket staten skulle upprätta avtal angående statstrycket. Jag har haft litet med den saken, som nu diskuteras, att göra, och därför ber jag att få taga kammarens tid i anspråk och säga några ord i saken.

Det är ju så, att riksdagen själv skrivit till Kungl. Maj:t och begärt utredning i syfte att få statens tryck ordnat efter något billigare grunder än hittills varit fallet. De tryckerisakkunniga, som då tillsattes, kommo som jag nyss nämnt till den uppfattningen, att det skulle vara riktigare om man ordnade tryckeriförhållandena så, att staten slöte avtal med ett par större tryckerier, som i stort sett skulle ha allt statens tryck. Emellertid vann denna utredning icke anslutning, utan från flera håll gjordes anmärkningar emot densamma. Det nu föreliggande förslaget avser att i en eller annan form vara en ersättning för det då tänkta statstryckeriet. Det kan

*Ang.
en statens
tryckeri-
sakkunnig.
(Forts.)*

väl icke bliva tal om, att denna tryckeriexpedition skall få en sådan uppgift, som herr Nilsson i Landeryd omnämnde att statens reproduktionsanstalt fått. Jag har funnit det så, att denna tryckeriexpeditionens uppgifter skulle bli att kontrollera tryckeriräkningarna, att se till att dessa räkningar icke debiterades för högt eller att man onödigt fördyrade trycket genom för många korrekturavdrag eller ändringar, som nu ofta sker. Det belopp, som statsverket använder på tryckerisaker, är ju av sådan omfattning, att om det i och för sig skulle tillsättas en eller två personer, som fackkunnigt granskade dessa tryckeriräkningar, så kan jag icke föreställa mig annat, än att, om de sköta sin uppgift, skall statsverket ha en besparing i fråga om tryckerikostnaderna, som mångfaldigt överstiger den utgift staten har för föreliggande tryckeriexpeditionens kostnader.

Då jag inte kan tänka mig, att riksdagen nu skulle vara vilig att gå med på inrättandet av ett statstryckeri eller på en sammanslagning av de redan existerande mindre statstryckerierna — ty så hemskt det än låter, herr Erlansson, finnes det redan tre statstryckerier, som arbeta på var sitt område och för var sitt ändamål, nämligen postverkets, statens järnvägars och riksbankens tryckerier. Det finnes sålunda redan inrättade sådana institutioner. Och även om det förhåller sig så, att alla människor tro, att så snart staten för sin egen del utför någonting, blir det alltid dyrare, än om det skötes som enskild angelägenhet, så skulle jag dock våga tro, att de arbetsprestationer, vilka såväl statens järnvägars blankettryckeri som postverkets tryckeri lämna i förhållande till kostnaderna, fullt kunna försvara en jämförelse med de kostnader, som statsverket får betala, om detta tryck skulle utföras på enskilda händer.

Men, mina herrar, vi ha en avsevärd mängd av officiellt tabelltryck för statens räkning, som återkommer år efter år och som med en förnuftig ordning skulle kunna läggas på ett betydligt billigare sätt. Jag skall inte nu inlåta mig på detta, därför att det spørsmålet icke är aktuellt i dag i annan mån, än att denna tryckeriexpedition kan få en viss uppgift, då det gäller att kontrollera de räkningar, som levereras till statsverket på detta ständigt återkommande tryck. Där står oupphörligen detsamma år efter år, det skjutes till en rad då och en rad då avseende att åskådliggöra de förändringar, som det levande livets växlingar framkalla. Det kan behövas, att alla dessa saker granskas något närmare. Jag kan därför icke finna annat, än att det här är åtminstone ett strävande till att något närmare kontrollera statsutgifterna.

Herr talman! Jag kan därför icke annat än yrka bifall till statsutskottets framställning sådan den föreligger, då det kan dröja mycket länge, innan man kan bli färdig att taga steget fullt ut och skaffa ett tryckeri, som på det mest ändamålsenliga sätt kan tillgodose statens intresse att skapa det billigast möjliga tryck.

Vi röra oss här, som jag tillåtit mig säga, med stora utgiftssummor, och det kan ur många synpunkter vara ej allenast för-

Ang.
en statens
tryckeri-
sakkunnig.

(Forts.)

svarbart utan absolut nödvändigt, att det är någon, som har särskilt ansvar för, att statens ekonomiska intressen tillvaratagas på hithörande område.

Herr *Anderson* i Råstock instämde häruti.

Herr *Hamrin*: Herr talman! Jag skall endast yttra några få ord. Det är ganska egendomligt, när man lyssnar till diskussioner i sådana frågor som dessa och andra, som beröra statsverket, ty man får ett intryck av, att på samma gång man i riksdagen uppträder och klandrar, att allt vad som göres för staten blir dyrt och anordnas så opraktiskt, så vill man dock icke i avseende på statens verksamhet anlägga samma synpunkter, som den enskilda affärsmannen eller industriidkaren gör.

Men när man nu å andra sidan kommer med förslag att söka ordna en viss gren av statens verksamhet efter ungefär samma principer och samma linjer som tillämpas i det praktiska livet, då för man fram sparsamhetssynpunkterna och säger, att här gäller det inrättandet av ett nytt ämbetsverk, här gäller det att tillsätta nya tjänstemän, och så yrkar man i sparsamhetens intresse avslag på det hela.

Det är ju i alla fall på det sättet, att det här rör sig om en gren av statens praktiska verksamhet av allra största betydelse. I den kungl. propositionen förekomma några siffror, som visserligen de föregående talarna syftat på, men så vitt jag uppfattat, ingen av dessa talare anført. På sid. 8 i den kungl. propositionen upplyses, att kostnaderna för statens tryck under år 1918, frånsett värdetrycket och trycket för de s. k. kristidskommissionerna, uppgått till sammanlagt omkring 6,500,000 kronor. Jag behöver bara anföra den siffran och fråga: är det någon, som tror, att, om det rörde sig om en privat verksamhet i vårt land eller om något bolag, som driver industriell verksamhet eller någonting annat, och dessa härför finge betala så stora belopp, som här är fråga om, att de då skulle låta detta ske på så sätt, att varje enskild avdelning eller varje enskild tjänsteman inom respektive bolag finge beställa sitt behov, var det honom lyste och till vilka pris leverantören begärde. Naturligtvis inte. Inom de större industrierna och det större affärslivet går det till på det sättet, att man söker genomföra en viss organisation, man söker lägga ansvaret på en viss avdelning, och på det sättet söker man centralisera en upphandling eller centralisera en verksamhet för att nedbringa kostnaderna så mycket som möjligt. Jag behöver här blott erinra om den nyssnämnda siffran 6,500,000 och påpeka, att därest man genom en organisation av den antydda arten skulle kunna nå en besparing av 5 % å beloppet, så utgör detta 325,000 kronor; låt mig säga, att man kan komma till 10 %, så blir det dubbelt så mycket, men man behöver blott räkna med en synnerligen liten minskningsprocent för att komma upp till ett belopp, som täcker dessa utgifter, vilka här ifrågasätts. Vill man verkligen söka ordna detta förnuftigt

och uppnå besparingar på detta område, finner jag det synnerligen märkvärdigt, att man motsätter sig det förslag, som här framkommit.

Jag ger den förste ärade talaren, herr Erlansson, fullkomligt rätt däruti, att riksdagen bör naturligtvis gå synnerligen försiktigt fram, när det gäller att inrätta nya ämbetsverk, som han uttryckte sig, och att anställa nya tjänstemän. Jag hoppas då, att herr Erlansson hjälper mig om en stund, då jag kommer att framställa ett yrkande om avslag på tillsättandet av en ny tjänsteman. Men det är inte den synpunkten, som här är den avgörande, utan det är just vad jag förut sagt, att, om man vill söka ernå besparingar på detta område, kan man enligt mitt förmenande icke göra det på annat sätt, än att man söker vinna en enhetlig kontroll och lägger denna i händerna på en fullt sakkunnig person.

Nu anförde min ärade bänkkamrat, att han ansåg lönerna till dessa personer vara allt för höga. Jag ber då att få erinra därom, att redan statsutskottet i detta avseende prutat högst betydligt på vad Kungl. Maj:t begärt, och vill man verkligen få en fullt kompetent och kvalificerad person att stå i spetsen för denna verksamhet, tror jag näppeligen, att man kan komma under det förslag, som utskottet i detta avseende kommit till.

På grund av vad jag sålunda anført, ber jag herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr H a g e: Herr talman! Jag har särskild anledning att begära ordet och yrka bifall till utskottets förslag i denna fråga. Jag har nämligen varit i tillfälle att inom en viss kommitté, inom de s. k. statistiksakkunnige, litet titta på hithörande förhållanden!

Som herrarna redan förut hört, åstadkommer särskilt det statistiska trycket mycket stora kostnader för staten. Särskilt är tryckningen av stora tabeller förenad med dryga kostnader, beroende därpå, att vederbörande tryckeri fordrar viss procents förhöjning för dylikt tryckeriarbete. Då jag varit särskilt intresserad av dessa förhållanden, var jag en gång närvarande vid ett sammanträde med statistiker, vari även en synnerligen sakkunnig person på detta område deltog, en person, anställd vid en stor tryckerifirma här i Stockholm. Denne man gick in på detaljerna i denna fråga, och påvisade för dessa personer inom verken, som hade hand om det statistiska trycket, hurusom man på en hel del punkter kunde spara åtskilligt genom att bl. a. koncepten sattes upp på ett visst sätt och genom att själva tryckandet skedde efter vissa bestämda metoder. Han påvisade särskilt, att i fråga om statistiskt tryck man kunde nedbringa kostnaderna därigenom, att man på vissa håll toge bort de hittills använda summastrecken — jag vet inte vad de kallas — som gå tvärs över sidorna, och i stället anordnar ett slags tomrum däremellan. Detta skulle medföra lägre beräkningskostnader för tryckerierna, och på detta liksom på en del andra sätt skulle man kunna ernå väsentliga besparingar.

Jag menar nu, att denne tryckerisakkunnige, som det här är

*Ang.
en statens
tryckeri-
sakkunnig.
(Forts.)*

Ang.
en statens
tryckeri-
sakkunnig.
(Forts.)

fråga om, naturligtvis inte blott skulle granska räkningar, när de komma in, utan även lämna vissa anvisningar till vederbörande i nämnda avseende. Han skulle tala om för dem, att så och så bör ni sätta upp edra koncept, som ni skall skicka in till tryckerierna, och så och så bör tryckningen verkställas för att man därigenom skall i det ena eller andra fallet vinna en besparing. Jag tror alltså, att den omständigheten, att man verkligen kan påvisa, att det finns möjligheter för besparingar, bör tala synnerligen starkt för att en sådan institution införes, som man här ifrågasatt.

Nu säger visserligen en och annan här — såsom jag hört, att man på sina håll gjort — att den vinsten kan uppnås lika bra på så sätt, att den person, som är anställd i det enskilda tryckeriet, underlättar vederbörande i verket om, hur det bör ordnas, för att det hela skall bli billigare. Detta gör han emellertid inte, så länge han är anställd i *enskild* tjänst — det kunna vi i allmänhet vara övertygade om. Först när han kommit i statens tjänst, när han direkt har uppdrag att bevaka statens intresse, först då kan man vänta sig initiativ från en sakkunnig person i sådan riktning.

Det synes mig sålunda, som om detta förslag vore synnerligen välgrundat. Jag vill emellertid samtidigt uttrycka en förhoppning om, att när det blir fråga om att tillsätta förevarande befattning, man verkligen erhåller en sakkunnig person, en person, som t. ex. varit anställd i en stor tryckerifirma tidigare och där så att säga fått sätta sig in i alla de finesser, alla de möjligheter att spara som kunna finnas.

Under sådana förhållanden skulle man kunna tillgodose även det intresse, som herr Thorsson var inne på. Det förhåller sig nämligen, såvitt jag kan se, på det sättet, att tryckerierna debitera olika. Det ena tryckeriet tager vid utskrivandet av räkningar på statsverket hänsyn till det förhållandet, att vissa satser stå uppställda år efter år, när det är fråga om statistiskt tryckningsarbete. Andra återigen tyckas, såvitt jag förstår — åtminstone har jag fått den uppfattningen — inte alls taga denna synpunkt i betraktande, då anbud avgivas; man beräknar i stället ungefärligen samma priser, som om det vid varje tillfälle gällde *nysättning* av tabeller o. dyl. Jag hyser den övertygelsen, att om en sakkunnig tillsättes, han skall kunna slå ned på sådana orimliga förhållanden och företaga en behövlig granskning av de anbud, som komma in och detta då givetvis i samråd med vederbörande verk. Även från *den* utgångspunkten bör man således finna det möjligt att spara utgifter för statsverket.

På dessa grunder ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av herr Hamrins yttrande. Herr Hamrin nämnde, att det i enskilda företag inte skulle kunna komma i fråga, att man låter den ene eller andre tjänstemannen bestämma vad som skall sättas i tryck, utan där sker en centralisering; på samma sätt, sade han, borde man också centralisera, då det gäller tryckning för sta-

*Ang.
en statens
tryckeri-
sakkunnig.
(Forts.)*

tens räkning. Ja, jag har också den uppfattningen, att denna sak bör skötas så centralt som möjligt, så att uppgörelse träffas med en central ledning. Jag tror emellertid, att detta lika väl kan ske från finansdepartementets sida.

Intill dess en utredning föreligger därom, vart man vill komma i förevarande avseende, tror jag i varje fall, att just den siffran, som herr Hamrin angav angående omfattningen av statstrycket, varslar om, att den anstalt, som här möjligen kan framväxa efter denna början, kan få ganska avsevärda dimensioner. Jag nämnde i mitt första anförande ett exempel på den utvecklingsgång, som lätt här kan följa. Statens reproduktionsanstalt var inte från början avsedd att få någon större omfattning, men den har sedan visat starka tendenser att vilja växa ut, och anstalten går nu med synnerligen dålig vinst eller t. o. m. med stor förlust.

Jag menar också, att till dess en instruktion föreligger rörande vad denne tryckerisakkunnige skall göra, det icke är skäl för riksdagen att gå med på inrättande av den ifrågasatta tjänsten — det står i det föreliggande förslaget, att den sakkunnige själv skall komma med förslag till instruktion. Man vet sålunda inte vad han skall göra, och ändå skall riksdagen bevilja anslag för denna sak.

Under sådana förhållanden kan jag inte förstå annat, än att försiktigheten bjuder, att till dess fullständig utredning föreligger gå på avslag av utskottets hemställan.

Herr Kristensson: Herr talman! Jag har haft anledning att sysselsätta mig med statens tryckerifråga, och jag vågar därför begära ordet för högst ett par minuter.

Jag vill fullt och helt instämma med herr Thorsson däri, att det är en ytterst viktig angelägenhet för staten att se till, att statens tryckningskostnader nedbringas så mycket som möjligt. Det är emellertid just därför, att denna fråga verkligen är så stor och dess lösning så angelägen, som jag, herr talman, ber att få yrka avslag på det föreliggande förslaget.

Detta förslag innebär enligt mitt förmenande inte något tillräckligt genomtänkt. Det bringar, så vitt jag kan se, inte säkerhet i något annat avseende än att staten får en ökad utgift av 33,000 kronor. Herrarna i denna kammare torde väl för övrigt inte vara fullkomligt omedvetna om, att det här i Stockholm existerar en tryckeritrust, och tro ni verkligen, att man bryter denna makt med det förslag, som här ligger före?

Frågan är, som herr Nilsson i Landeryd yttrade, mycket ofullständigt utredd. Jag kan för att taga ett enda exempel bara peka på, att det inte är sagt ett enda ord om ett samarbete med riksdagens tryckeriexpedition. Kan man verkligen fatta ett sådant beslut, utan att man berör eller giver direktiv för en sak, som i alla fall bör vara av avgörande betydelse för lösningen av frågan om statens tryckeriexpedition?

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan, då jag hoppas, att ett avslag i dag endast kommer att

Ang.
en statens
tryckeri-
sakkunnig.
(Forts.)

betyda, att frågan snarast åter kommer inför riksdagen i fullständigt och utrett skick, så att åtgärder kunna vidtagas i syfte, att statens tryck verkligen blir förbilligat. I år har äntligen ett tryckeri, som inte tillhör trusten, avgivit ett anbud i fråga om riksdagstrycket, som innefattar betydligt billigare priser. Riksdagens tryck är ju givetvis bara en liten del av det hela, men om staten inte får en tryckeriexpedition här i Stockholm för att ordna dessa saker, misstänker jag, att mycket inte kan åstadkommas. Därför, herr talman, yrkar jag avslag, och jag gör detta i förhoppning, att den regering, som nu sitter, skall låta sig angeläget vara, att underkasta frågan en förnyad och fördjupad utredning. Jag tror helt enkelt, att vi komma ingen vart i denna sak, förrän ett statens tryckeri kommer till stånd och sammanslagning sker av de redan befintliga statstryckerierna, i den mån så låter sig göra.

Jag ber, som sagt, herr talman, att få yrka avslag.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga några ord gentemot den siste ärade talaren. Herr Kristensson sade underhand till mig här ute i gången, att ni sväljer vad som helst i statsutskottet! På detta svarade jag, att vi visst inte sväljde vad som helst utan söka att komma fram på de smidigaste vägarna och uppnå de billigaste prisen. Hade vi kommit fram med förslag om ett helt nytt ämbetsverk i detta avseende, skulle möjligen den saken ha godkänts i kammaren! Jag säger detta offentligt därför, att jag tycker det är rätt egendomligt att i detta fall argumentera på det sätt, som herr Kristensson gjorde. Han påstod, att frågan inte var tillräckligt utredd. Vad betyder detta? Jo, en utredning kan föra med sig ökade kostnader, och dessa skulle kanhända sluta med en summa, som ginge vida utöver det belopp, som begärts för inrättande av denna tryckerisakkunnigebefattning.

Det är just en speciellt tryckerisakkunnig, som vi härvidlag behöva. Jag skall bara nämna ett exempel på, hur erforderlig en sådan kan vara. I Örebro läns landsting, som jag haft litet att göra med, blevo vi mycket häpna över att finna, hur olika resultat de skilda tryckerierna kunde komma till. Vi måste där hålla oss till det lägsta av de avgivna anbuden, därför att vi inte begrepo de finesser, som herr Hage begagnade tillfället att tala om. Vi måste göra detta utslutande av den anledningen, och jag är inte säker på, att detta resulterade i det faktiskt mest gynnsamma priset för landstingstrycket i dess helhet.

Jag skall be att få säga ännu en sak. År 1912 hade jag äran att deltaga i en kommission, som hade med statens järnvägar att göra, och kommissionens uppmärksamhet fästes då särskilt vid det s. k. blankettrycket. Kommissionen, som långt ifrån bestod av endast socialdemokrater — det fanns tvärtom av det slaget endast en ledamot; resten var goda högermän och liberaler — lät sig mycket angeläget vara att undersöka den saken och kom då till det resultat, att tryckningen vid statens järnvägar var ett av de fördelaktigaste arrangemang, som man kunde taga itu med.

Saken ligger här på det sättet, att man får treva sig fram. Man får just för att undvika ett nytt ämbetsverk anställa en verkligt sakkunnig person, som giver verken och, jag kanske får tillägga, även kommittéerna de anvisningar, som kunna bidraga till att förbilliga de oerhörda tryckningsutgifterna. Jag tillåter mig att alldeles särskilt stryka under vad som tidigare sagts från det håll, som yrkar bifall till utskottets förslag, att det är särskilt viktigt att nedbringa kostnaderna för tabelltrycket, och därvidlag är det av betydelse, att vederbörande ämbetsverk vägledes i den riktning, som herr Hage pekade på. På så sätt kunna vi komma fram till ett resultat. Men icke kan man göra, som herr Nilsson i Landeryd önskade, att man låter en tjänsteman i finansdepartementet sköta om saken. Det är väl ändå, herr Nilsson i Landeryd, skillnad på den sakkunskap, som behöves i finansdepartementet, och den, på grund varav man skall bedöma, hur tryck för statens räkning skall anordnas på det billigaste och bekvämaste sättet. Jag kan inte förstå, att man kan draga upp sådana jämförelser.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Thorsson: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Kristensson anförde såsom skäl för avslag å tillsättandet av den ifrågasvarande tryckerisakkunnige, därför att denne sakkunnige icke skulle kunnat bryta den enväldsmakt, som tryckeritrusten här i Stockholm utvecklat.

Nu är det på det sättet med avseende på att få till stånd ett statstryckeri, att även om man kunde lägga fram de bästa skäl för inrättande av ett sådant, så skulle det stöta emot den troshölja på vilken herr Erlansson m. fl. segla; över huvud taget kan intet förslag gå igenom som luktar av statsdrift, då sättas alla krafter till att stjälpna saken, innan den ens blivit halvfärdig.

Under sådana omständigheter är jag nog realistisk att tycka, att om jag inte får tryckeriet, får jag nöja mig med en sakkunnig, som har till uppgift att rätta till de allra största oegentligheterna, som framträtt till följd av den trustbildning, herr Kristensson omnämnde. Jag ansluter mig därför till detta förslag, ty jag anser det såsom en begynnelse att åtminstone hålla lite ordning på räkningsskriveriet. Ty att skriva räkningar och göra beräkningar, det få vi förutsätta att varje människa, som har att utföra ett arbete, lägger sig vinning om; och de synas också någorlunda veta, hur de skola ta betalt, särskilt om de ha att göra med en motpart, som icke begriper, hur mycket han skall betala för ett sådant arbete. Då förefaller det mig, att herrarna här fullständigt slagit in öppna dörrar, när ni av rädsla för statssocialism icke vill ha någon statskontroll alls. Herregud, utropar någon, det här kan ju utveckla sig till en institution av den beskaffenhet, att den kan komma våra privata intressen för nära, låt oss därför icke vara med på något sådant.

Vad skulle nu denne tryckerisakkunnige göra i första hand? Jo, han skulle, såsom jag redan förut betonat, granska vissa kommitteförslag till tryck, d. v. s. kommittén skulle vara skyldig låta ut-

Ang.
en statens
tryckeri-
sakkunnig.
(Forts.)

föra trycket genom denna expedition. Det skulle då bli enhetlig kontroll över att dessa arbeten utfördes efter riktiga grunder och till rimliga priser. Nu går det till på det viset, att varje kommitté själv ordnar om detta genom sin sekreterare; men sekreteraren är naturligtvis tillsatt för att skriva kommittéutredningar och sådant, och man kan icke begära, att han skall vara fullt sakkunnig på tryckeriområdet. Då tycker jag det är riktigt, att man på detta sätt skaffar sig en kontroll, hur över huvud taget denna kostnad kommer att falla ut; och det är klart, att om icke staten genom upprättande av ett eget tryckeri kan sättas i tillfälle att öva ett visst inflytande på tryckerikostnaderna så måste väl de som önska en ändring åtminstone biträda förslaget om tillsättande av en tryckerisakkunnig; denne har dock möjlighet att i någon mån genom enhetlig granskning åstadkomma en förbättring i nu rådande förhållanden.

Nu anförde herr Kristensson en annan omständighet, som skäl för avslag nämligen, att det nu föreliggande förslaget icke har några riktlinjer uppdragna för samarbete mellan riksdagens nuvarande tryckeriexpedition och denna tilltänkta statens tryckeriexpedition. Men icke äro vi i *allmänhet* så bråksamma här i riksdagen, att vi icke kunna gå med på att genom Kungl. Maj:t få ett förslag utarbetat, varigenom statens tryckeriexpedition i en eller annan form skulle kunna upprättas, även med hänsyn till, att ett sådant samarbete kan äga rum. Jag kan icke föreställa mig, att riksdagen skulle behöva lägga sig till med så högfärdiga fasoner, att dess tryckeriangelägenheter icke skulle kunna skötas genom en statsinstitution, vilken skulle stå under Kungl. Maj:ts huvudsakliga överinseende. Jag tror, att den saken inte är så farlig, och man får väl också förutsätta, att Kungl. Maj:t icke motsätter sig, att riksdagens ekonomideputerade eller något annat dess organ får göra sitt inflytande gällande härvidlag.

Jag kan icke finna någon rimlig anledning att avslå det föreliggande förslaget, varför jag, herr talman, fortfarande dristar hålla på mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr Norman: Herr talman! Herr Anderson i Råstock yttrade, att det kanske gått lättare, om man kommit fram med ett förslag om ett helt ämbetsverk; kanske man hade svårt detta lättare än detta jämförelsevis lilla förslag, som nu föreligger. Men jag undrar, om icke detta, som vi nu väl gå att besluta, är fröet, varur kan uppspira ett helt ämbetsverk. Det är ett litet frö, som lägges ned och som kan bli ett stort träd, i vilket himmelens fåglar kunna bygga bo och näste. Det har visat sig så förut att från en rätt ringa början ha stora statsanstalter vuxit upp och växt till, och man har visat en synnerligen stor förmåga att hitta på nya saker, som inneburit möjligheten till utvidgningar. Jag behöver icke namngiva några särskilda institutioner i sådant fall, då jag icke vill trötta kammarens ledamöter härmed.

Men utöver de anmärkningar, som hittills blivit gjorda, skulle jag

Ang.
en statens
tryckeri-
sakkunnig.
(Forts.)

vilje peka på en annan sak, som utskottet icke berör, men som omnämnes i den kungl. propositionen, nämligen lokalfrågan. I den kungl. propositionen heter det, att åt den tryckerisakkunnige skulle enligt vad departementschefen trodde sig veta av upplysningar, inhämtade från riksgäldsfullmäktige, upplåtas ett par rum i riksdagens hus, ett par rum som nu disponeras av riksdagens tryckeriexpedition. Men nu är det för alla riksdagens ledamöter, som varit med någon längre tid, rätt känt, huru ofta klagomål framställts om trångboddhet, och huru förslag framställts att bygga på riksdagens hus för att avhjälpa trångboddheten och huru åtgärder vidtagits för att flytta ut justitieombudsmannens expedition för att bereda ökat utrymme. I de lokaler, som hans expedition tidigare omfattade, disponeras utrymmen för försvarsrevisionen och för konstitutionutskottets tredje avdelning. Det har varit förslag uppe att för riksgäldskontorets räkning köpa hus för att kunna bereda ökat utrymme. Att man under sådana omständigheter kan räkna på så rikliga utrymmen synes mig egendomligt, och jag tror, att det samarbete, som kan komma att äga rum mellan riksdagens tryckeriexpedition och denne sakkunnige, kanske blir av egendomlig natur.

En annan sak skall jag be att få påpeka. Enligt ett förslag, som jag tror kommer att föreligga från bankoutskottet, skulle riksdagens tryckeriföreståndare komma att placeras i 17 lönegraden, men enligt det förslag, som här föreligger, skulle den tryckerisakkunnige placeras i den 18 lönegraden. Huru skall detta gå ihop? Antingen kommer riksdagens tryckeriföreståndare att bliva denne sakkunnige, eller också kommer väl tryckeriföreståndaren att kräva, att han måtte uppflyttas i samma lönegrad som den tryckerisakkunnige.

Då många ärenden föreligga till behandling, skall jag icke trötta kammaren längre, men jag vädjar till kammarens ledamöter, om det nu är en lämplig tidpunkt att nu lägga grunden till ett — som jag är övertygad om — så stort och kostsamt ämbetsverk.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till herrar Nilssons i Landeryd och Erlanssons reservation.

Herr Erlansson: Herr talman! Herr Hamrin är ju en gammal affärsman och såsom sådan van att handskas med siffror. Han företog inför kammaren ett räkneexempel, som skulle visa huru stor vinst staten gör om riksdagen antager detta utskottsförslag. Han antog naturligtvis, att den stora vinstsiffra, som han kom till — nämligen 325,000 kr. — skulle verka så övertygande, att kammaren utan betänkligheter skulle antaga denne tryckerisakkunnige. Men han räknade med oriktiga siffror. Det är sant, att enligt uppgifter, som redan äro lämnade, skulle tryckerikostnaderna uppgå till $6\frac{1}{2}$ miljoner kronor, men då det gäller frågan vad vinsten skulle bli genom att denne tryckerisakkunnige anskaffades, så har departementschefen uttryckligen sagt, då han räknat upp en del myndigheter och verk, för vilka det skulle bli av tämligen ringa betydelse, om en sådan sakkunnig anskaffades eller ej, att dessa myndigheter och verk besitta själva sakkunskap på detta område förut. Sålunda

Ang.
en statens
tryckeri-
sakkunnig.
(Forts.)

måste, då det gäller att bedöma den besparing, som genom denne sakkunniges tillsättande skulle vinnas, frånräknas tryckningskostnaderna för de verk och myndigheter, där det icke är av behovet påkallat att anlita hans hjälp. Huru stor minskning i denna summa av 6¹/₂ miljoner detta innebär kan jag icke säga, ty jag har icke siffror till hands, men det torde bliva ganska betydliga belopp. Detta torde framgå av de beräkningar, som blivit gjorda. Kammaren bör alltså icke härav förleda sig att tro, att vinsten skulle bliva så stor, som man låtit påskina.

Herr Thorsson har talat om nyttan och välsignelsen av statstryckerier och säger, att vi redan nu ha några sådana. Men här är det icke fråga om ett statstryckeri utan om en sakkunnig. Sålunda skulle det komma att tryckas lika mycket efter denne sakkunniges anställande som förut på enskilda tryckerier, och då uppstår frågan, om denne sakkunnige kan bliva av den betydelse, att han som endast rådgivande person kan inverka på prisförhållandena härutinnan. Jag vill fråga herrarna, om ni tro, att denne sakkunnige skulle kunna ha ett sådant inflytande på kommittéerna, att när han säger: ni har för mycket tryck, de då skulle böja sig för detta och icke i stället säga, att de trycka så mycket de vilja? Och då skulle ur denna synpunkt denne sakkunnige ha en ganska liten betydelse. Och det är ringa utsikt, att denne tryckerisakkunnige skulle få tryckerierna att sänka priserna så, att de skulle bliva avsevärt billigare än förut utan denne sakkunnige.

Jag kan sålunda icke för min del finna, att det skulle bli någon egentlig besparing för statsverket genom att tillsätta denna befattning. Hade jag den uppfattningen, skulle jag gärna gå med härpå; jag torde icke vara känd såsom någon fiende till sparsamhet. Men jag har den uppfattningen, att så icke skulle bliva förhållandet. Vad som i detta fall är säkert det är, att staten får en utgift, ty en sådan tryckerisakkunnig komme att kosta pengar, men vad förtjänst det blir därav, det får framtiden utvisa.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman, mina herrar! Vad som i denna fråga väckt min förvåning är att beträffande reservanterna herrar Nilsson i Landeryd och Erlansson kommit i sällskap med herr Norman. Särskilt herr Erlansson har gjort sig känd för den sortens sparsamhet, som silar mygg och sväljer kameler. Han kan omöjligen förstå eller vill icke förstå, att man ibland kan vilja göra en utgift för att bespara sig risken att göra ännu större utgifter. Man kunde eljest tycka, att herrar reservanter borde inse, att, då det gäller så väldiga tryckningskostnader som 6¹/₂ miljoner kronor och en sådan massa tryckeriräkningar, det verkligen kunde behövas en sakkunnig person, som titt och ofta ginge igenom dessa räkningar. Och herrarna skola icke inbilla sig, att icke dessa tryckerier åtminstone ibland kunna skära till i växten, i synnerhet när de äro säkra på, att det icke finnes möjlighet att i detalj granska dessa räkningar.

Nu försökte herr Norman att skrämma med, att här skulle kunna bliva ett helt nytt ämbetsverk. Det är den gamla trallen,

som man så ofta får höra. Men varför, herr Norman, skulle man få ett nytt ämbetsverk? Herr Norman var mycket rädd för att det icke skulle finnas lokaler till denne sakkunnige. Jag undrar dock, om icke staten har så pass mycket lokaler, att denna fråga på något sätt skulle kunna ordna sig. Säkerligen har också regeringen tänkt på denna fråga, då propositionen skrevs, och man har sett till, att detta nya ämbetsverk — om jag skall använda herr Normans terminologi — inte skulle helt och hållet bli husvillt.

Jag anser för min del, att det är självklart, att besparing kan vinnas genom antagande av förslaget. Herr Erlansson sade visserligen, att man vet nu endast, att man får betala dessa 33,000 kronor om året — detta är en säker utgift — men man vet däremot inte, om någonting kan sparas i framtiden. Ja, jag frågar: vet man verkligen inte, att någonting kan sparas, då man får en sakkunnig kontroll över dem, som man i mycket stor utsträckning har att göra affärer med? Jag tycker, att det minsta man kommer att spara, måste vara 33,000 kronor, och jag är absolut övertygad om, att om denne tryckerisakkunnige tillsättes, herr Erlansson skall om ett år eller två giva med sig åtminstone på den punkten, att en besparing av minst 33,000 kronor uppkommit. Det skulle vara underbart annars. Man får väl ändå utgå ifrån, att Kungl. Maj:t haft sin uppmärksamhet fäst på denna fråga, och sett till, hur dessa tryckningskostnader tagit sig ut, så att man med ledning av dessa något så när kunnat räkna efter, i vad mån verkligen en kontroll här behövs. Det är med anledning av den undersökningen man föreslagit inrättande av befattningen i fråga.

Herr Kristensson vill nu lösa frågan mera i stort. Detta förslag är någonting, som han inte medverkat till, och därför tycker han, att vi böra vänta tills bankoutsiktet får ett finger med i lösningen av denna fråga. Med detta har bankoutsiktet icke haft någonting att göra, och jag vet inte, varför man speciellt skall söka sätta krokben här, där det gäller att införa en början till kontroll över statens tryckeriverksamhet. Sedan kan ju herr Kristensson komma med ett annat förslag, som ordnar frågan efter större linjer än hittills.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Jag tror, att man på vissa håll försöker göra denna fråga större än den egentligen förtjänar vara. Man söker skrämman med faran för nya ämbetsverk och för statssocialism för att förhindra en lösning. I statsutskottet betraktade vi helt enkelt saken som en ekonomisk angelägenhet. Varje enskild, som har med ekonomi att göra, vare sig det är en affärsman eller han har lantbruk eller annan sysselsättning om hand, ser till, att han får en klok och förständig man att taga hand om företaget, i den mån han inte själv kan i den utsträckning, som är nödvändig, övervaka detsamma. Så är det enligt min mening också här. Riksdagen och kanske även ämbetsverken ha varje år i stor utsträckning fått giva ut penningssummor till dessa tryckerier, som ha profiterat på statens bekostnad under alltför lång tid. Det skul-

Ang.
en statens
tryckeri-
sakkunnig.
(Forts.)

Ang.
en statens
tryckeri-
sakkunnig.
(Forts.)

le vara intressant att få en statistik över, huru mycket, som gått åt till överbetalning för detta ändamål.

Nu är det förslag om, att erhålla en sakkunnig man — jag skulle snarast kalla honom en praktisk affärsman — som vore fullt inne i tryckeriförhållandena och samtidigt kunde ingiva respekt hos vederbörande tryckerier, så att hans ord väge något vid ackorderandet om det ena eller andra tryckeriarbetet. Herr Thorsson har redan anfört, hur det går till, då kommittéer skola ha sina betänkan- den tryckta. Här sitter kanske en ung sekreterare som söker ordna den saken, och det finns ingen anledning för honom att pruta, när han skall ackordera med tryckerierna. Huvudsaken för honom är att få betänkandet tryckt i rätt tid, och detta gör, att tryckerierna hugga till så stor summa, som han naturligtvis måste gå in på, om han inte skall nödgas springa till flera tryckerier. Om man däremot har en fullt affärsutbildad man, som är hemmastadd på området och han får taga hand om saken då anmälan från vederbö- rande sekreterare om tryck ingått, så ackorderar han och sedan delar ut arbetet till olika tryckerier. Få vi till detta en person, som kan övervaka det hela på ett affärsmissigt sätt, så är jag för min del övertygad om, att staten skall spara betydliga summor. Det är denna synpunkt statsutskottet anlagt, och man bör därför inte skrämra vare sig med det ena eller det andra utan låta detta vara detta.

Att herr Kristensson inte får ett statstryckeri i den utsträckning han önskar, kan ju ingen hjälpa och lika gott kan det vara. Han kan ju komma med en motion så få vi se, vad riksdagen vill göra. Här har statsutskottet velat göra en besparing och denna böra vi stödja.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Endast ett par ord. Det har sagts från ett håll, det var herr Bengtsson i Norup, att man sökt göra denna fråga alltför stor. Jag är den förste att er- känna, att så är fallet. Jag kan inte bli annat än förundrad över, att detta spenapskorn skall växa till ett sådant träd, att himmelens fåglar skola kunna bygga bo och näste däri. Herr Norman går ännu längre. Han tror, att senapskornet skulle kunna få riksdagens hus att växa ut med en hel våning! Det är väl i alla fall att driva saken något för långt, skulle jag tro.

Jag har nyss talat vid utskottsavdelningens vice ordförande. Han uppgav för mig, att, vad lokalfrågan angår, det är meningen, att denne tryckerisakkunnige skall samarbeta med den personal, som redan finnes på riksdagens tryckeriexpedition. Den saken borde alltså vara klar.

Gentemot herr Erlansson vill jag erinra om, vad redan herr Thorsson nämnde, att den kanske mest värdefulla följden av ett bi- fall till förslaget skulle bli, att kommittéernas sekreterare kunde erhålla råd därom, hur de på det lämpligaste och billigaste sätt kunde få trycket utfört. Redan på denna indirekta väg kommer säkerligen åtskilligt att sparas.

Jag vill säga ännu en liten sak gentemot herr Erlansson. Han talade om konstgödning — det bevisar för övrigt att man kan tala om nästan vad som helst i samband med frågan om en tryckerisakkunnig. Jag undrar i alla fall, om inte herr Erlansson är en så modern jordbrukare, att han vet, att även om utgifterna för konstgödning tyckas vara mycket stora, man får oftast detta mångdubbelt igen genom att köpa konstgödningsämnen. Här är det på samma sätt. Här föreligger en utgift, men det är utsikt att mångdubbelt få igen vad vi lägga ut genom ett bifall till förslaget i dag.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 138, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Omröstningen utföll med 96 ja mot 71 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

Vidare föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående understöd av skatteutjämningsmedel åt synnerligt skattetyngda landskommuner.

Ang. understöd åt skattetyngda landskommuner.

Därvid yttrade:

Herr Larsson i Västerås: Herr talman! I samband med propositionen i föreliggande ärende har jag jämte tre övriga ledamöter från denna kammare i motion hemställt, om vissa ändringar i den av Kungl. Maj:t föreslagna författningen. Dessa ändringar gå ut på, att »understöd principiellt måtte utgå till alla slag av primärkommuner, municipalsamhällen däri inbegripna, samt att vid understöds bestämmande hänsyn måtte tagas allenast till det totala kommunala skattetrycket och icke därjämte till utdebiteringen för vissa särskilda ändamål».

Ang. under-
stöd åt skatte-
tyngda lands-
kommuner.
(Forts.)

Vi hade nu tämligen klart för oss, att det under nuvarande förhållanden fanns mycket ringa utsikt att inom utskottet vinna bifall till våra yrkanden, särskilt då utskottets tid som bekant var strängt upptagen. Man kunde dock ha väntat, att utskottet litet starkare skulle strukit under behovet av att dylika ändringar vidtagas inom den närmaste framtiden. För min del anser jag, att vi i vår motion anfört mycket goda skäl för de ändringsyrkanden, varom vi hemställt. Jag skall emellertid icke nu upptaga tiden med att närmare gå in på motiveringen för dessa yrkanden, då det är tämligen klart, att något annat resultat än det, vartill utskottet kommit, inte gärna kan komma i fråga. Utskottet har i varje fall gjort medgivanden så långt, att kravet på att en utjämning av skattebördorna bör komma alla primärkommuner till godo, icke kan avvisas. Man har dock på denna punkt varit av den åsikten, att ett närmare övervägande är nödvändigt, innan man tager positiv ställning till saken. Samma är förhållandet i avseende å de andra spørsmål, som vi tillåtit oss framföra.

Jag har nu, herr talman, att inskränka mig till att uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t snarast möjligt tager itu med erforderliga utredningar i detta hänseende. Att det nämligen skall fortsätta år efter år enligt de grunder, som nu äro gällande för en utjämning av skattetungan mellan kommunerna, förefaller mig helt orimligt. Jag skall, herr talman, inte nu framställa något som helst yrkande.

Herr Olsson i Ramsta: Herr talman! Jag har i denna fråga väckt en motion jämte fyra andra medlemmar i kammaren. När jag läste igenom propositionen i ämnet, kunde jag inte undgå att finna, att Kungl. Maj:t beskurit förut gällande grunder för utdelning av statsbidrag åt synnerligen skattetyngda kommuner ganska skarpt.

Som bekant ha sedan år 1918 utgått bidrag till dessa skattetyngda kommuner. År 1918 utdelades ett belopp av omkring 1,600,000 kronor till 460 kommuner, och detta bidrag utgick efter följande grunder. För det första skulle det skattetryck, som åsamkades på grund av kommunalutskylder, landstingsskatt och vägskatt, överstiga 10 kronor per bevillningskrona, och utgifterna för folkskoleväsendet och fattigvårdsväsendet skulle överstiga 4,50 kronor per bevillningskrona. Det blev ett bidrag av 40 %, där skattetrycket var mellan 10 och 11 kronor, och steg upp till 75 %, när skattetrycket var över 16 kronor per bevillningskrona. Nu har Kungl. Maj:t vidtagit den ändringen mot tidigare gällande grundsatser, att det även inryckts utgifter till kyrkan. Alltså skulle det tagas i beräkning utgifter till kyrka, skola och fattigvård, men skattetrycket har ökats från 4,50 till 5,50 kronor. Nu äro som bekant utgifterna till prästlöner i nyreglerade pastorat högst 60 öre per bevillningskrona. Det blir enligt min mening en tillräcklig kompensation genom denna höjning av skattetrycket från 4,50

till 5,50 kronor, men när Kungl. Maj:t sänker procenten från 75 till 50, tycker jag, att man gått väl långt.

*Ang. understöd åt skatte-
tyngda lands-
kommuner.*

(Forts.)

Förra riksdagen antog en ny provisorisk kommunalskattelagstiftning, som avsåg att råda bot på de missförhållanden, vilka tidigare ägt rum, då det ansetts, att alla, som haft lantbruk, lämnat för litet bidrag till samtliga utgifter på grund därav, att vi lantbrukare endast skatta för 6 % av gårdens taxeringsvärde. Nu har man ett år tillämpat denna nya lagstiftning och gjort den erfarenheten, att skattebördan överflyttats i stor utsträckning från dem, som ha inkomst av arbete och kapital, till dem, som ha inkomst av jordbruk, och kanske då främst till de mindre jordbrukarna. Jag tror därför, att denna skattelagstiftning kommer att ge det resultat, att i de kommuner, där det huvudsakligen finns mindre jordbrukare, dessa komma att få ett ökat skattetryck. Men i kommuner med större jordbrukare visar det sig — det är åtminstone erfarenheten från min hemtrakt — att dessa icke drabbas av någon avsevärt större skattetunga. Att på grundval av resultaten i enstaka taxeringsdistrikt bedöma i vilken riktning verkningarna av skattelagstiftningen komma att gå är ju omöjligt, men jag tror i alla fall, att man kan med tämligen stor säkerhet förutsäga, att de mindre jordbrukarna få bära sin dryga andel av kommunernas utgifter. När vi antogo kommunalskattelagen, där man inryckt en paragraf om progressiv skatt, som innebär, att det av den uttagna skatten avsåttes 25 % att inlevereras till statsverket för att som skatteutjämning gå till understöd åt skattetyngda kommuner, beräknade man, att denna utjämningsandel skulle ge 11 miljoner kronor. Med den beskäring Kungl. Maj:t och utskottet företagit av denna statshjälp tror jag, att det kanske icke kommer att tagas ut mera än 4 eller 5 miljoner kronor — jag vill minnas, att Kungl. Maj:t beräknat 5 miljoner. Det kommer måhända att visa sig, att icke ens 5 miljoner kunna uttagas. Jag anser detta icke vara fullt riktigt. När man anslagit dessa medel till skatteutjämning, är det icke rätt att använda endast hälften av de influtna medlen för ändamålet. Nu kan man trösta sig i viss mån med den nymodigheten, att Kungl. Maj:t förbehåller sig att i vissa fall få använda sig av fri prövningsrätt. Och i dessa fall har Kungl. Maj:t befogenhet att bevilja ett understöd, som går utöver den normala procentsatsen, vilken är högst 50 %. Därför anser Kungl. Maj:t, att ett belopp av 3 miljoner kronor av ifrågavarande medel bör ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att fritt delas ut till särskilt behövande kommuner.

Som ärendet ligger, är det föfångt att yrka bifall till motionen, men jag begagnar detta tillfälle att vända mig till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet med en hemställan, att, när bidragen en gång tilldelas kommunerna, det må tillses, att den fria prövningsrätten användes i tillräcklig utsträckning, så att det blir utjämning i alla de fall, där det är nödvändigt. I sakens nuvarande läge anser jag ett särskilt yrkande om bifall till min motion icke ha någon utsikt att vinna framgång, och jag slutar därför med att icke framställa något yrkande.

Ang. understöd åt skattetyngda landskommuner.

(Forts.)

Herr förste vice talmannen *H a m i l t o n*: Av statsrådsprotokollet framgår, att herr finansministern anser riktigt, att av de av riksdagen beslutade medel, som skulle utgå av den kommunala progressivskatten för utjämningsändamål, det beräknade beloppet eller 11 miljoner kronor icke borde användas i sin helhet, utan att uttaxeringen skulle begränsas till 8 miljoner kronor. Herr finansministern erkänner visserligen, att riksdagens mening varit att öka understödet till de skattetyngda kommunerna, men han har av fruktan för att misshushållning inom kommunerna skulle äga rum icke härutinnan vågat gå riksdagen till mötes. Jag ber då få erinra herr finansministern om, att dessa medel allenast få användas för att bestrida kostnaderna för skolväsende och fattigvård och enligt det nu föreliggande förslaget även för kyrkan, i den mån dessa kostnader icke täckas av en utdebitering inom kommunerna av 5:50 kr. per bevillningskrona. Under sådana förhållanden bör man icke kunna hysa någon fruktan för att ej sparsamhet skall iakttagas inom kommunerna.

Man kan verkligen ställa sig den frågan, om herr finansministern eller regeringen i sin helhet tagit del av de rapporter, som inkommit från vederbörande folkskole- och fattigvårdsinspektörer. Av dem framgår, att folkskoleväsendet och fattigvården i ett stort antal av våra kommuner befinna sig i ett mycket bedrövtligt tillstånd. Och vad folkskoleväsendet beträffar finns det till och med kommuner, som hotats med att icke få anslag för avlöning av folkskollärarna, för den händelse de icke anskaffa bättre skollokaler. Man vill gärna på visst håll misstänka, att dessa otillfredsställande förhållanden inom skolväsendet äro beroende på bristande intresse för saken, och törhända är detta fallet i en och annan kommun. Men i flertalet kommuner, där skolväsendet befinner sig i bedrövtligt skick, är detta uteslutande beroende på bristande ekonomisk bärkraft, och skulle de av inspektörerna framställda berättigade kraven uppfyllas av kommunerna, så bleve skattebördorna i dessa kommuner så stora, att befolkningen komme att bringas nära nog till ruin.

Orsaken till att förhållandena äro så otillfredsställande på detta område torde ligga däri, att skatten för sådana statsändamål som folkskoleväsendet och för fattigvården utgår efter en fullkomligt orimlig grund. Kostnaderna för fattigvård och skolväsende äro beroende på antalet understödstagare och skolpliktiga barn inom kommunen, och detta antal står återigen i relation till befolkningen i dess helhet. Nu pålägger staten i stort sett samma börda på ett tusental fattiga invånare i en kommun, som på ett lika antal uteslutande rikt folk i en annan kommun. Den ekonomiska bärkraften är högst olika inom olika samhällen. I medeltal uppgår den beskattningsbara inkomsten till 500 à 600 kr. på landsbygden; i våra städer till 2,000—2,500 kr. per individ. Men i enstaka landsortskommuner kan denna inkomst gå ner till 200 kr. per individ, medan den i stora rika kommuner når upp till 4,000 kr. Staten pålägger således ett samhälle på 1,000 invånare med sammanlagt 200,000 kronor beskattningsbar inkomst samma börda som ett sam-

hålle på 1,000 invånare med 4 miljoner kronors beskattningsbar inkomst, och däri ligger orättvisan. Man kan fråga sig, hur det kommer sig, att samhällena äro så olika med avseende på den ekonomiska bärkraften. Svaret är tydligen, att handel och industri och förmögnet folk dra sig till de centrala platserna, till de rika samhällena och där beskattas. Härtill kommer en annan sak. Den statsanställda ämbetsmannakåren bor till större delen i städer. De 600 miljoner kronor, som utgå av statsmedel till tjänstemännens avlöning, äro städernas skatteobjekt, och av de 300 miljoner kronor, som beviljas i dyrtidstillägg, gå väl ett tjugotal miljoner till de stora, förmögna samhällenas kommunalkassor.

Ang. understöd åt skatte-tyngda landskommuner.

(Forts.)

Från de skattetyngda kommunernas sida har man förgäves ropat på rättvisa. Sedan äntligen för några år tillbaka en kommitté blivit tillsatt för att föreslå provisoriska åtgärder, ha sådana kommit till stånd, vilka något lättat bördan. Förlidet år hyste man förhoppning om att av den kommunala progressivskatten åtminstone 50 % skulle användas till skatteutjämning, men representanterna för de stora samhällena lade sig emot detta krav, då frågan behandlades inom utskottet, och procentatsen sänktes till 25 %. Nu blir den ytterligare beskuren, och sålunda går vägen bakåt i stället för framåt. Detta beklagar jag djupt. Jag hoppas emellertid, att den kommunalskattekommitté, som skall tillsättas, verkligen kommer att med allvar se till, att rättvisa sker mellan de olika kommunerna i skattehänseende, och att de skattetyngda kommunerna bli representerade i kommittén. Det vanliga är annars, när kommittéer tillsättas, att de stora kommunernas intressen bli bevakade, men att de små kommunernas intressen sättas tillbaka.

Beträffande herr Larssons i Västerås hemställan delar jag hans uppfattning i så avseende, att stad och land böra bli likställda, men längre kan man icke tillmötesgå hans motion, ty använder man skatteutjämningsmedel annat än till rena statsändamål, har man slagit in på en farlig väg.

Jag förstår icke, vad landsortsrepresentanterna i statsutskottet tänkte på, då de anslöto sig till utskottets förslag, men de måtte ha sovit, då frågan var före till behandling. En återremiss tjänar icke någonting till, enär första kammaren redan fattat sitt beslut. Man kan svårligen icke heller nu vidtaga någon ändring i utskottets förslag, utan denna gång har jag, sedan jag uttalat min mening till regeringen och framfört mina förhoppningar beträffande sammansättningen av kommittén, icke något yrkande att göra.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till riksförsäkringsanstalten samt i anledning av vissa av Kungl. Maj:ts statsverkspropositionen och i propositionen om tilläggs-

Ang. anslag till riksförsäkringsanstalten.

Ang. anslag till riksförsäkringsanstalten. stat för år 1921 gjorda framställningar angående anslag till sagda ämbetsverk.

(Forts.)

Statsutskottet hade i ett sammanhang till behandling förehåft dels Kungl. Maj:ts den 11 mars 1921 dagtecknade proposition, nr 161, med förslag till stat för riksförsäkringsanstalten att tillämpas från och med år 1922 m. m.;

dels ock vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen och i propositionen om tilläggsstat för år 1921 gjorda framställningar angående anslag till sagda ämbetsverk.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I) bestämma antalet befattningshavare å ordinarie stat för riksförsäkringsanstalten på nedanstående sätt:

Antal befattningar		Avdelning och lönegrad enligt löneplanen
1	generaldirektör	A 3
3	byråchefer	B 20
4	tjänstemän	B 15
11	tjänstemän	B 13
1	kontorskrivare, kvinnlig	C 5
9	kanslibiträden, kvinnliga	C 3
8	kontorsbiträden, kvinnliga	C 2
1	förste expeditionsvakt	B 3
3	expeditionsvakter	B 1

II) godkänna följande stat för riksförsäkringsanstalten att tillämpas från och med år 1922:

Stat.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsanslag</i>	kronor 226,800
Vikariatsersättningar, <i>förslagsanslag</i>	» 6,700
Arvode till en överläkare, <i>förslagsanslag, högst</i>	» 5,000
<i>Förslagsanslag</i> kronor 238,500	

III) under riksstatens femte huvudtitel, med uteslutande av det under rubriken riksförsäkringsanstalten uppförda ordinarie bestämda anslaget, under samma rubrik uppföra ett ordinarie förslagsanslag å 238,500 kronor;

IV) för upprätthållande av riksförsäkringsanstaltens verksamhet, utöver anslaget å ordinarie stat, anvisa

- a) å extra stat för år 1922 ett förslagsanslag å 1,450,000 kronor; och
- b) å tilläggsstat för år 1921 ett förslagsanslag av 6,350 kronor; samt

Ang. anslag till riksförsäkringsanstalten.
(Forts.)

V) för riksförsäkringsanstaltens dödsfallsersättningar i anledning av livförsäkring i samband med lån ur statens egnahemslånefond anvisa

- a) å extra stat för år 1922 ett förslagsanslag av 20,000 kronor; och
- b) å tilläggsstat för år 1921 ett förslagsanslag å 10,000 kronor; att utgå under villkor, Kungl. Maj:t bestämde.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Hamrin* och *Norman*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

I) — — —

II) — — —

III) — — —

IV) för upprätthållande av riksförsäkringsanstaltens verksamhet, utöver anslaget å ordinarie stat, anvisa å extra stat för 1922 ett förslagsanslag å 1,435,000 kronor;

V) — — —

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr *L ü b e c k*: Herr talman! Jag har icke för avsikt att yrka någon ändring i detta förslag, men jag har ändå velat säga några ord.

Det är icke utan att man med den största betänksamhet går med på ett förslag, som innebär en ökning av riksförsäkringsanstaltens ordinarie stat. Det var endast den omständigheten, att Kungl. Maj:t syntes ha fått fram tillräckligt talande skäl för en överflyttning på ordinarie stat i viss utsträckning av den på extra stat anställda utomordentligt stora personalen inom riksförsäkringsanstalten, icke skulle behöva föregripa den pågående utredningen rörande omläggningen av socialförsäkringen, när berörda befattningshavare skulle under alla förhållanden komma att behövas på ordinarie stat.

Det är emellertid en sak, som jag ber att få fästa uppmärksamheten på, nämligen, att förvaltningsomkostnaderna för riksförsäkringsanstalten synas vara, jag höll på att säga häpnadsväckande höga. Om man ser på 1919 års statistik, så finner man, att i försäkringsavgifter ha i runt tal influtit 9 miljoner kronor, medan förvaltningsomkostnaderna gå upp till över två och en halv miljoner. Och det belopp, som betalats ut från riksförsäkringsanstalten, har varit mindre, än vad förvaltningsomkostnaderna uppgått till. Ser man på kostnaderna för den i viss mån likartade enskilda försäkringsverksamheten, så har man, naturligtvis utan att konsekvenserna få

Ang. anslag
till riksförsäkrings-
anstalten.
(Forts.)

dragas ut för långt, tillräckligt skäl för att undra, om allt är rätt bestämt beträffande de höga förvaltningsomkostnaderna för riksförsäkringsanstalten.

Jag läste nyligen en uppgift om arbetsgivarnas ömsesidiga olycksfallsförsäkringsbolag, som visar att premieinkomsten för 1920 där uppgått till omkring 6,5 miljoner, medan förvaltningsomkostnaderna utgöra 239,000, motsvarande i runt tal 5 % av premieinkomsten, under det att vid riksförsäkringsanstalten motsvarande siffra rör sig om något mellan 25 och 30 procent för närvarande. Jag anför denna siffra, som sagt, med all reservation, därför att man naturligtvis icke kan draga ut en parallell härvidlag i alla avseenden. Men det synes mig föreligga tillräcklig anledning såväl för Kungl. Maj:t som för den nu tillsatta kommittén — jag minns ej vad den heter, men avser den som har till uppgift att verkställa utredning rörande omorganisationen av den sociala försäkringsförvaltningen över huvud taget — tillräcklig anledning, säger jag, för dessa båda vederbörande att se noga till, om icke förvaltningskostnaderna vid riksförsäkringsanstalten för närvarande äro alltför höga.

Jag vill tillåta mig slutligen att framställa den frågan, om det icke vore möjligt att vid riksförsäkringsanstalten övergå till mera affärsmässig drift, på så sätt att man fick in förvaltningsomkostnaderna inom försäkringskostnaderna, lät försäkringsrörelsen själv bära förvaltningskostnaderna och därigenom fick en mindre stab av statsanställda ämbetsmän för detta verk.

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra.

Herr Nilsson i Landeryd instämde häruti.

Herr Hamrin: Herr talman! Som herrarna behagade finna har jag tillsammans med herr Norman låtit anteckna en reservation vid detta betänkande, och jag vill därför tillåta mig att säga några ord. Jag vill i förbigående nämna, att bakom den ståndpunkt, som i utskottet intagits av mig och min medreservant, stå flera av utskottets ledamöter, ehuru det icke kommit till synes i det betänkande, som föreligger.

I likhet med den föregående ärade talaren finner jag det ganska anmärkningsvärt att konstatera, vilka dimensioner detta ämbetsverk i själva verket tagit under sin kortvariga tillvaro. Utav inhämtade upplysningar och utav den kungl. propositionen framgår — att detta ämbetsverk har en personal på bortåt 500 personer. Denna personal är inrymd i icke mindre än 177 rum, och det betalas i hyra för dessa lokaler 155,000 kronor om året. Jag behöver bara anföra dessa siffror för att därmed giva en antydning om den utsträckning, vilken detta ämbetsverk fått.

Den reservation, som jag här omnämnt, åsyftar emellertid de kostnader, som utav Kungl. Maj:t upptagits och av utskottet tillstyrkts för bestridande av riksförsäkringsanstaltens verksamhet för den med statens egnahemslånefond förbundna livförsäkringsrörelsen. Det är ju så att det finns ett slag av livförsäkringar, som frivilligt

kombineras med erhållande av lån ur statens egnahemslånefond, och det är ålagt riksförsäkringsanstalten att handhava just dessa livförsäkringar. Det är alldeles riktigt, vad som här är antytt i propositionen, att riksdagen på sin tid begärde, att denna livförsäkringsrörelse skulle förläggas till riksförsäkringsanstalten, och det är icke min avsikt att rikta någon som helst förebräelse eller anmärkning mot vederbörande departementschef, som här upptagit det krav, som framställts på sätt som här skett. Men då man nu får se, vad den praktiska erfarenheten på området säger, så visar det sig, att det näppeligen kan vara av behovet påkallat, att en särskild person finnes anställd för att handhava denna livförsäkringsrörelse. Enligt inhämtade upplysningar, som kommit utskottet eller åtminstone avdelningen till del, har det befunnits, att för närvarande finns det 25 sådana livförsäkringar tecknade. Och det är alldeles uppenbart, att en person kan icke på långt när få stadigvarande sysselsättning med att handhava denna obetydliga livförsäkringsverksamhet. Nu är det så, som jag redan antytt, att dessa livförsäkringar äro kombinerade med egnahemslån, och det ser ut, som om de myndigheter, vilka på sin tid uttalade tvivel om att denna livförsäkringsrörelse skulle få någon som helst omfattning, i verkligheten skulle få rätt. Det skulle föra mig alldeles för långt att gå in på anledningarna till att denna livförsäkringsrörelse i verkligheten icke får någon betydelse.

Ang. anslag till riksförsäkringsanstalten.

(Forts.)

Nu har som sagt Kungl. Maj:t föreslagit eller intagit under punkt IV i anslaget för upprätthållande av riksförsäkringsanstaltens verksamhet ett belopp av 14,900 kronor å 1922 års stat och å tilläggsstaten för 1921 ett belopp av 6,350 kronor i kostnader för handhavande av denna lilla livförsäkringsrörelse. Vi reserverar oss för ansett, att ett handläggande av detta fåtal livförsäkringar kan ske av någon av de förut anställda tjänstemännen i verket och att det icke är nödvändigt att anställa någon ny personal för detta ändamål.

Nu har visserligen statsutskottet beaktat dessa synpunkter så till vida, att utskottet säger att »utskottet förutsätter emellertid härvid, att därest handhavandet av sagda livförsäkring skulle visa sig icke fullt sysselsätta den därför avsedda personalen, annat arbete inom anstalten beredes personalen i fråga». Och man tycker, att därmed saken skulle vara ordnad så till vida, att om icke dessa personer skulle ha tillräckligt arbete med livförsäkringarna, så skulle de sysselsättas med annat arbete. Ja, jag skall ej ingå på den frågan närmare, men jag tror, att det skall visa sig här som på så många andra områden inom statsförvaltningen, att då en person får ett visst arbetsområde, så är det ganska svårt att få honom att övertaga arbete på andra avdelningar. Därför ha vi kommit till det slutresultatet, att vi yrkat nedsättning av anslaget under punkt IV på extra stat för år 1922 med ett belopp av 15,000 kronor och yrkat slopande av anslaget på tilläggsstat för år 1921.

Med denna motivering ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den vid det föredragna betänkandet fogade reservationen.

Med herr Hamrin förenade sig herr *Norman*.

Ang. anslag
till riksförsäkringsanstalten.

(Forts.)

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet Elmquist: Herr talman, mina herrar! Givetvis är jag den förste att erkänna, att riksförsäkringsanstaltens förvaltningskostnader äro osedvanligt stora och väsentligt större, än man vid den sista reformen av olycksfallsförsäkringen hade beräknat. Jag tror emellertid, att man vid en närmare undersökning av detta i och för sig synnerligen beklagliga förhållande måste komma till det resultatet, att den förnämsta anledningen därtill är att söka i själva den läggning, som vår olycksfallsförsäkring har fått. Det är därför att hoppas, att den nu igångsatta utredningen, vilken den förste ärade talaren erinrade om, och vilken som bekant står under synnerligen sakkunnig ledning, skall leda till en väsentlig omläggning av denna försäkringsorganisation och medföra, att icke förvaltningskostnaderna skola stiga till sådana belopp, som vi nu måste konstatera att de göra.

Jag torde ej nu behöva närmare ingå på denna fråga. Jag vill bara med anledning av den jämförelse, som den första ärade talaren gjorde mellan förvaltningskostnaderna för riksförsäkringsanstalten och för arbetsgivarnas ömsesidiga olycksfallsförsäkringsbolag, fästa uppmärksamheten på något, som helt visst icke förbigått den ärade talaren själv, nämligen att en försäkringsanstalts omkostnader naturligtvis i högst väsentlig mån måste vara beroende på försäkringsstockens sammansättning. Jag skall ej trötta herrarna med många jämförelser i den vägen. Jag har emellertid här en förteckning på ett stort antal enskilda anstalter och hur de i det fallet hava det ställt. Under det att för riksförsäkringsanstalten, som är skyldig att taga emot alla, antalet årsarbetare per arbetsgivare är 3,4, så är antalet årsarbetare per arbetsgivare i det av den ärade talaren åberopade företaget 109,7 och resultatet uttryckt i förvaltningskostnader i procent av bruttopremien uppgår för riksförsäkringsanstalten till 18,8, under det att för arbetsgivarnas ömsesidiga olycksfallsförsäkring motsvarande siffra utgör 8,5. Lägre siffror än riksförsäkringsanstalten hava ock de övriga större ömsesidiga olycksfallsförsäkringsbolagen att uppvisa — jag menar med större sådana, som ha ett mycket stort antal försäkrade per arbetsgivare, såsom t. ex. de enskilda järnvägarnas försäkringsförening, textilindustriens och industriföreningens försäkringsföretag.

Går man åter till de andra försäkringsföretagen, där antalet försäkrade per arbetsgivare är mindre, så skall man finna, hur förvaltningskostnaderna stiga högst väsentligt. Jag skall endast be att få framhålla ett exempel, nämligen hurusom i köpmännens olycksfallsförsäkringsbolag, där medeltalet årsarbetare per arbetsgivare helt naturligt är tämligen lågt, nämligen 5,3, alltså något större än den genomsnittliga siffran för riksförsäkringsanstalten, förvaltningskostnaderna uppgå till 35,7 procent å bruttopremierna, d. v. s. icke långt ifrån dubbelt mot samma kostnader i riksförsäkringsanstalten.

Liknande siffror, något växlande, framkomma, om man vill studera dessa förhållanden mera i detalj. Härtill kommer emellertid, att man icke bör förbise, hurusom riksförsäkringsanstalten utöver sin direkta verksamhet som försäkringsföretag fått sig ålagd en del uppgifter, som måste vara förenade med väsentliga kostnader utan

att giva någon inkomst, kostnader, till vilka någon motsvarighet icke förefinnes vid de enskilda olycksfallsförsäkringsföretagen. Riksförsäkringsanstalten måste, såsom försäkringen är lagd — och jag beklagar, att den är lagd på det sättet — bokföra allt vad arbetsgivare heter i riket. Vilka kostnader skall icke detta draga med sig! Den måste vidare reglera ersättningarna även för de arbetsgivare, som själva bära sin försäkring. Riksförsäkringsanstalten har hand om ersättningar för skador i militärtjänst, fiskareförsäkringen m. m., m. m.

*Ang. anslag
till riksförsäkringsanstalten.
(Forts.)*

Jag har velat påpeka detta med anledning av de jämförelser, som den förste ärade talaren gjorde. Jag tror, att man efter dessa påpekanden kommer till ett rättvisare omdöme, men jag upprepar ännu en gång, att det förnämsta skälet till, att förvaltningskostnaderna stigit till sådana belopp, som de gjort, icke torde vara opraktiska anordningar ifrån riksförsäkringsanstaltens sida utan detta är en konsekvens av att hela försäkringen såsom sådan, så vitt jag förstår, är oriktigt lagd. Och i detta fall få vi hoppas, att det nu pågående revisionsarbetet skall ge ett verkligt omgestaltande resultat.

Vad vidare den detaljfråga beträffar, som herr Hamrin vänt sig emot såväl i sin reservation som här inom kammaren, är jag den förste att erkänna, att den försäkringsgren, som det här är fråga om, icke alls har tagit den omfattning, som man haft anledning hoppas, och att icke heller den personal, som för ändamålet avsetts, helt tagits i anspråk för detta arbete. Men att därav draga den slutsatsen, att denna personal borde indragas, tror jag för min del efter de upplysningar, jag inhämtat, skulle vara något förhastat. Man har i riksförsäkringsanstalten, enligt vad man upplyst mig om, samtidigt som denna befattning tillkom, dragit in en annan aktuariefattning, och man ser naturligtvis till, att den personal — såväl här ifrågavarande aktuarie som den övriga personalen — som icke är helt upptagen av denna uppgift, får sin övriga tid sysselsatt med annan verksamhet. Så har exempelvis beträffande den för denna verksamhetsgren avsedda läkaren träffats den anordningen, att han skall tjänstgöra jämte anstaltens andra läkare för anstaltens övriga verksamhet.

Jag har för övrigt, så gott jag kunnat, vid personligt besök å anstalten försökt bilda mig en uppfattning om dess arbete. Det säger sig ju självt, att man vid endast ett sådant besök icke kan tränga alltför djupt in i förhållandena, men jag ber i alla fall få försäkra, att jag fått en bestämd uppfattning av, att man försöker utnyttja sin personal till det yttersta och att man i den mån personalen blir överflödig, gör inskränkningar. Jag har tyvärr icke siffran för dagen, men när herr Hamrin talar om, att personalen skulle uppgå till cirka 500, tror jag icke, jag tar miste, om jag säger, att den siffran nu är nedbragt, så att den snarare rör sig omkring 400. Jag erkänner, att det likväl är en stor personal, men detta bekräftar i varje fall endast, att man gör allt vad man kan för att bringa ned personalantalet.

Jag tror, att det även ur en annan synpunkt är oriktigt att yrka på, att den tjänst, vars innehavare står i spetsen för den speciella

Ang. anslag
till riksförsäkrings-
anstalten.
(Forts.)

försäkringsgren, varom det nu närmast är fråga, skall dragas in, ity att, såsom det framhålles i statsverkspropositionen, det behöves speciella kvalifikationer hos denne tjänsteman. Och det säger sig också självt, att eftersom den uppgift, som påligger honom, är delvis en annan, än ämbetsverket i övrigt har, måste han, ehuru han endast är en förstagrads-tjänsteman, vid handläggningen av dessa ärenden ha en mera självständig verksamhet än över huvud taget en vanlig förstagrads-tjänsteman har. Jag tror därför, att det arrangemang, som träffats inom riksförsäkringsanstalten, måste anses vara fullt tillfredsställande. För övrigt torde det vara till fyllest med det påpekande, som ifrån utskottsmajoritetens sida här gjorts, att man bestämt förväntar, att denna personal i den mån, den icke tas i anspråk för egnahemsförsäkringsverksamheten, användes för andra uppgifter inom anstalten. Och det är ju ingen — icke ens den ärade reservanten — som betvivlar, att det finnes full sysselsättning för denna personal.

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Att riksförsäkringsanstaltens förvaltningskostnader blivit osedvanligt höga, ha även vi inom avdelningen konstaterat, och vi ha också i anledning därav försökt pruta på dem så mycket, som ansetts möjligt.

Om vi jämföra den Kungl. Maj:ts proposition, som framlades vid riksdagens början, och den proposition, som sedan kom, skola vi finna, att i den senare högst väsentliga nedprutningar blivit gjorda, och dessutom har utskottet på den sista framställningen från Kungl. Maj:t avprutat ytterligare 7,000 kronor på det extra anslaget. Jag vill därmed ha påpekat, att utskottet ingalunda varit blint för, att det gällt att se efter, huruvida ämbetsverket på några punkter drivit upp administrationskostnaderna orimligt höga.

Det är även upplyst, att ämbetsverket från nyåret till den tid, då vi behandlade frågan på avdelningen, entledigat 61 personer. Ämbetsverket har ju haft vissa svårigheter vid starten efter den nya olycksfallsförsäkringslagens tillkomst, och då kan man ju förstå, att det varit nödsakat, att ha flera tjänstemän än som varit nödvändigt, då det kommit ordentligt i gång och organisationen blivit klar; i synnerhet gäller detta en hel del kvinnliga biträden. Att vi nu gått med på att uppföra en del av denna personal på ordinarie stat, beror på, att endast ett så litet antal befattningshavare som cirka fyrtio äro uppförda på ordinarie stat, under det hela personalen omfattar omkring fyra hundra. Man bör då åtminstone icke ha föregripit den kommande organisationen, förefaller det oss.

Beträffande de jämförelser, som gjorts angående administrationskostnaderna, ber jag att få ytterligare understryka, vad herr statsrådet och chefen för socialdepartementet sade, nämligen att man här får taga i betraktande, att de privata försäkringstagarna ha de försäkringar, som medföra de minsta administrationskostnaderna, under det att riksförsäkringsanstalten får taga sådana, som på grund av de mindre grupper, som där äro försäkrade o. dyl., bliva dyrbarare. Man kan därför icke jämställa dessa företag, i synnerhet som, om jag icke är alltför oriktigt underrättad, riksförsäkringsanstalten får vid-

kännas vissa kostnader även för de privata företagen. Jag kan icke alldeles bestämt säga, men jag har på känn, att så är fallet.

Vad sedan beträffar herr Hamrins säyrkande, kan jag icke förstå, vad det bottnar i, ty den befattning, som herr Hamrin vill indraga, den finns ju redan, och dess innehavare sköter redan det därmed förenade arbetet. Men då riksdagen beslutit att tillsätta en tjänsteman, som skall ha hand om en försäkring för egnahemsläntagare, då kommer herr Hamrin och säger, att vi skola draga in den tjänsten. Men då måste ju någon annan sköta om det arbetet, så att, såvitt jag kan förstå, blir det precis samma resultat.

Den tjänsteman, vars plats det är fråga om att indraga, har för resten en årslön av 6,078 kronor, och herr Hamrin föreslår, att vi skola pruta ned 15,000 kronor. Jag skulle gärna vilja veta, vari den återstående summan består. Inte kan väl herr Hamrin draga av hela beloppet, 15,000 kronor, från denne tjänstemans lön. Det är som departementschefen sagt, en tjänsteman, som står i en synnerligen låg lönegrad. Enligt den kungl. propositionen skulle han få 6,078 kronor. Det måste således vara något annat, som herr Hamrin anser, att vi skola pruta på. Men han har själv varit med vid behandlingen och vet, att vi på alla poster ha prutat så mycket som varit möjligt. Då skulle jag gärna vilja veta, var herr Hamrin anser, att en ytterligare prutning kan ske.

Det förefaller mig, som om det skulle bli precis samma kostnader, om utskottets förslag bifalles, som om reservationen vinner riksdagens gillande. Den enda skillnaden är, att det i utskottets utlåtande uppställts så, att man kan se, vad dessa försäkringar draga för administrationskostnader, och att utskottet preciserat dessa. De skulle mycket väl ha kunnat ingå i en allmän klumpsumma.

Under sådana förhållanden, herr talman, kan jag icke alls finna, att man har något skäl att trassla till denna fråga mer än nödvändigt, och jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lithander: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet erkände ju, att detta ämbetsverks förvaltningskostnader äro för höga, och det är givetvis omöjligt att komma till något annat resultat, då, som vi hört herr Lübeck påpeka, förvaltningskostnaderna vid jämförliga privata företag ställa sig i ungefär 5 procent under det här, då staten skall sköta verksamheten, kommit upp i 25—30 procent. Herr statsrådet förklarade saken delvis genom att upprepa de många uppgifter, som riks-försäkringsanstalten har sig förelagda, men jag undrar, om det icke bör vara en alldeles oefftergivlig fordran från riksdagen, att det blir en sådan förenkling i uppgifterna, att de, som slutligen återstå, kunna förrättas för rimliga kostnader. I alla fall bör man ordna det så, att det beredes möjlighet för enskilda bolag att på samma villkor och med samma skyldigheter gent emot det allmänna, som äro förelagda riks-försäkringsanstalten, fullfölja dessa uppgifter så att å ena sidan allmänheten får försäkringar till rimliga pris och å andra sidan budgeten icke blir betungad med ett ämbetsverk, som har den tendens att svälla ut, som riks-försäkringsanstalten har.

*Ang. anslag
till riks-försäkringsanstalten.*

(Forts.)

Ang. anslag
till riksförsäkringsanstalten.

(Forts.)

Herr statsrådet nämnde, att man försökt att till det yttersta utnyttja personalen. Jag betvivlar ingalunda detta; jag känner inte till det närmare. Men vad jag kan konstatera, det är, att den understundom utnyttjas på ett sätt, som är synnerligen opraktiskt och för staten synnerligen dyrbart. Jag har här i min hand en korrespondens med riksförsäkringsanstalten rörande en premie för ett litet stenarbete ute på landsbygden, där ett femtontal skrivelser växlats. Den slutliga premien är 16 kronor 80 öre, men där har under en lång följd av månader korresponderats, och jag är alldeles övertygad om, att därest man skulle räkna ut riksförsäkringsanstaltens kostnader efter lönerna för de ämbetsmän, som sköta denna korrespondens, skulle de icke stanna vid tio gånger premiens belopp. Detta är så typiskt för hur saker och ting stundom behandlas, då staten skall ha hand om dem, att vi måste sätta stopp för denna utveckling i tid. Om herr statsrådet tillåter, skall jag sedan ställa till förfogande detta material, så att vederbörande må kunna bedöma, om det är rimligt att gå fram på det sättet.

Det är även en annan sak, som jag vill påpeka. Riksförsäkringsanstalten skickar ut — jag förmodar, att de skicka ut till varje enskild person, åtminstone har jag fått dem år ifrån år — tryckta blanketter och formulär med alla möjliga frågor, som skola besvaras. De skicka t. ex. en förfrågan till hushåll, hur länge rörelsen bedrivits, hur många arbetstimmar äro och begäran om alla möjliga uppgifter, som jag icke kan förstå att de kunna ha tid att sysselsätta sig med, och som givetvis måste draga betydliga tryckningskostnader. Kommer ej svar, så sändes ett rekommenderat brev, med begagnande av den fribrevsrätt vederbörande ha, och man förfrågar sig vidare.

Premierna äro rena bagateller. Om man tänker sig, att varenda mantalsuppgift innehåller samma uppgifter, som riksförsäkringsanstalten söker erhålla med anlitande av sin fribrevsrätt och sin rätt att trycka formulär i obegränsade mängder, så fråga jag, om det inte är förnuftigare att med ledning av mantalsförteckningarna fastställa en premie, som är något så när rimlig och riktig. Därigenom skulle man ju bespara hela denna mängd av tjänstemän, som nu skola sysselsättas med detta. Det är inte bara riksförsäkringsanstaltens tjänstemän det här gäller. Det är här även fråga om postverkets tjänstemän, och för övrigt även allmänheten, som skall sysselsättas med dessa formulär och uppgifter. Det hela kunde ske i en handvändning, och det sker även i en handvändning, när det gäller enskilda försäkringsföretag.

Beträffande överflyttandet från riksförsäkringsanstalten till ett annat bolag för försäkringar, vill jag framhålla, att med den försäkringsplikt, som åligger den enskilde arbetsgivaren, är det nu från riksförsäkringsanstaltens sida ett otal av frågor. Man använder en väg, som är synnerligen svårframkomlig, och hela den korrespondens som föres, är alldeles tröstlös. Allt hithörande skulle i ett enskilt bolag ordnas i en handvändning utan något besvär. Men det finnes här en hake, nämligen att om man under det löpande året vill

taga en försäkring, måste man enligt lagens fordringar, och dessa måste uppfyllas, taga denna försäkring i riksförsäkringsanstalten med alla dessa labyrinter, formulär och annat. Men om man vill, kan man frigöra sig från anstalten för det kommande året och vända sig till ett enskilt försäkringsföretag. Det är inte riktigt, synes det mig, att tvinga allmänheten att mot sin vilja under det löpande året gå in i riksförsäkringsanstalten. Man bör ha sin frihet att gå till andra bolag även under det löpande året, om man finner det fördelaktigare, och den rättigheten skall inte endast begränsas till framtiden, ty därigenom tvingar riksförsäkringsanstalten i sin fälla många, som inte vilja dit.

Jag vill således uttrycka den förhoppningen, att i den revision, som enligt vad herr statsrådet upplyst, i detta avseende äger rum, man skall försöka bereda rum för enskilda näringsutövare på detta område att tävla med staten, och taga avstånd från den monopolbildning, som här varit ifrågasatt, ty i annat fall växer denna sak oss över huvudet, både genom kravet på de uppgifter, som staten fordrar av allmänheten och på grund av de kostnader, som då i allt fall till slut komma att drabba den svenska allmänheten såväl i städerna som på landsbygden.

Jag ber, herr talman, att för min del få yrka bifall till reservationen.

Herr Hamrin: Herr talman, mina herrar! Det finnes ju ett gammalt ordspråk, som säger att allt beror på en god uttydning. Jag kom osökt att erinra mig det, när jag åhörde herr Janssons i Falun anförande. Av detsamma fick jag, och jag förmodar även kammarens ledamöter i övrigt, den uppfattningen, att riksdagen har beviljat ett anslag för anställande av personal för handhavande av dessa livförsäkringsärenden och att reservanterna nu i sitt oförstånd begära, att riksdagen skall indraga detta anslag. Det förhåller sig inte på det sättet. Frågan är principiellt på det planet, att riksdagen har i dag för första gången att uttala sig om, huruvida medel skall anslås till inrättande av en sådan avdelning som den nu ifrågavarande, d. v. s. för anställande av personal för handhavande av denna statens livförsäkringsrörelse.

Då herr Jansson i Falun ingick i detaljer, skall även jag be att få nämna litet grand hur saken utvecklats sig. Det är på det sättet, att när riksförsäkringsanstalten första gången hade att sätta sig in i handhavandet av livförsäkringsverksamhet kombinerad med egnahemslån, beräknades under förutsättning av obligatorisk anslutning av alla egnahemslänesökande, en förvaltningskostnad av 5,500 kronor per år. Då innebar riksförsäkringsanstaltens förslag, att denna försäkringsverksamhet skulle handhas av kvalificerat folk mot arvode, d. v. s. att i den mån det strömmade in ansökningar, skulle det tillkallas personer, som förstodo sig på sådana saker. I sitt nya yttrande frångick riksförsäkringsanstalten detta förslag, och ansåg det vara nödvändigt att inrätta en särskild avdelning, el-

Ang. anslag
till rikeförsäkringsanstalten.

(Forts.)

ler vad man vill kalla det, för att handhava denna livförsäkringsrörelse. Den uppgjorde även ett förslag, som på sin tid inkom i sakkunnigebetänkandet till riksdagen. Däri upptogs den årliga kostnaden till 10,300 kronor. Då säger departementschefen 1919, att han till 1920 års riksdag ämnade framkomma med ett förslag att bevilja medel för detta ändamål. Men det gjorde inte departementschefen, utan Kungl. Maj:t disponerade medel på annat sätt för handhavandet av denna livförsäkringsrörelse, och anställde, efter vad det framgår av papperen, tillfällig personal att handlägga dessa ärenden. Det är denna fråga, riksdagen i dag skall fatta ståndpunkt till.

Jag frågar ännu en gång, huruvida man verkligen skall behöva anställa särskild personal för dessa ändamål. Riksdagen har förut inte uttalat sig därom eller förut handlagt ärendet i annan mån, än att riksdagen gjort ett uttalande till förmån för denna livförsäkringsverksamhets kombination med egnahemsån.

Nu är det riktigt och rimligt, såsom både herr statsrådet, herr Jansson i Falun och likaså utskottet har uttalat, att den här personalen naturligtvis kan användas även för annan verksamhet. Men jag vill framhålla — och jag riktar den repliken särskilt emot herr statsrådet — att har man kunnat inskränka på personalen, som herr statsrådet antydde — jag sade inte, att det var 500 utan bortåt 500, och enligt propositionen är det 433 personer — och på grund av minskat arbete avskeda en del personal, så är ju detta blott helt naturligt, då ju, sedan denna organisation kommit i verksamhet, personalen bör i betydande mån ha kunnat inskränkas, i förhållande till vad som ansågs nödvändigt under den tid, då organisationen trädde i kraft och utvecklades. Man kan naturligtvis säga, att om man ej anställer särskild personal för handläggandet av det fåtal ärenden, varom här är fråga, utan lägger detta arbete på den förutvarande personalen, kan man på det sättet få en mindre personal, än som i annat fall vore anställd.

Nu fortsätter herr Jansson i Falun och säger, att det här inte bara är fråga om anslag till personalen, utan även om anslag för andra saker i samband med denna livförsäkringsverksamhet. Det är sant. Det ingår sålunda i detta belopp bl. a. även kostnader för en läkare, som skall granska hithörande livförsäkringshandlingar. Men jag ber att få erinra herr Jansson i Falun om, att i verkets stat finnes anslag uppfört till en överläkare och tre biträdande överläkare, och jag är nog naiv att tänka mig, att det skall vara möjligt att dessa läkare skola kunna genomgå dessa 25 handlingar, eller låt oss säga, att de äro 50, ur medicinsk synpunkt, och att man inte skall behöva anslå särskilda medel för anställande av en läkare i detta fall. Vidare äro tryckningskostnader och hyror inberäknade i detta anslag, men tror inte herr Jansson i Falun, att 177 rum räcka till för att handlägga även dessa 25 livförsäkringsbrev.

Jag vill inte här vända mig mot själva saken, men jag vill som praktisk affärsman till slut säga, att vi kunna se tiden an. Om denna rörelse växer ut och får de dimensioner, som man från bör-

jan förutsatt, blir det ju nödvändigt att anställa ytterligare personal. Men hittills har detta inte visat sig vara fallet.

Jag har, herr talman, inte någon anledning att frångå det yrkande, som av mig här förut har framställts.

*Ang. anslag
till riksförsäkringsanstalten.
(Forts.)*

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman, mina herrar! Jag skall endast yttra några ord. Jag gör det därför, att jag har varit intresserad av riksförsäkringsanstaltens verksamhet ända sedan den nya olycksfallsförsäkringslagen antogs. Min undersökning har lett mig fram till den uppfattningen att det finnes anledning till anmärkningar mot riksförsäkringsanstaltens verksamhet. Men det är icke så, att man kan göra anmärkning mot de anställda tjänstemännen; jag har den bestämda uppfattningen, att där utföres ett både intensivt och intresserat arbete. Men hela organisationen, hela den olycksfallsförsäkringslag, som vi nu ha, är byggd på och går ut ifrån sådana bestämmelser i vissa detaljer, att arbetet måste bli mycket tungt. Min bestämda uppfattning är, att det är av trängande vikt att här verkställa genomgripande reformer, men det måste ske i samband med en reformering av själva bestämmelserna för, hur försäkringsrörelsen skall handhavas, jag menar inte den lokala, utan hur det hela skall handhavas. Det är, efter mitt sätt att se, en fråga, som i viss mån måste ses i samband med övriga försäkringsfrågor. Som herr statsrådet och chefen för socialdepartementet här påpekat, tillsattes en kommitté i fjol sommar för att utreda denna fråga, och min bestämda förhoppning är, att denna kommitté mycket grundligt skall gå till revision av icke blott socialförsäkringens materiella innehåll utan även själva förvaltningsformerna. Jag har den bestämda uppfattningen, att detta är nödvändigt därför, att förvaltningskostnaderna måste pressas ner, inte på så sätt att tjänstemännen skola ha mindre betalt, utan därigenom att det åstadkommes en organisation, som tar sikte på enklare former. Jag är alldeles förvissad om, att herr statsrådet och chefen för socialdepartementet till fullo delar den uppfattningen och även gör vad han kan för att påskynda nämnda revision.

När jag sålunda i visst avseende har givit min anslutning åt den kritik, som förefinnes, vill jag säga ett ord till, och det är, att man vid kritiken sammanblandar olika saker, därför att man inte riktigt satt sig in i frågan, som det gäller. Det mest försvärande i den nuvarande organisationen är, som förut påpekats i denna debatt, att riksförsäkringsanstalten får taga sin försäkringsstock bland dem, som bliva över, sedan övriga försäkringsanstalter tagit sitt, och när man jämför förvaltningskostnaderna så, som man här gjort, när man jämför riksförsäkringsanstaltens olycksfallsförsäkring och arbetsgivarnas ömsesidiga olycksfallsförsäkring, tycker jag, att de, som göra den jämförelsen inte veta vad frågan gäller. I ena fallet är det större arbetsgivare, som utföra det lokala arbetet gratis, i andra fall är det en försäkringsinrättning, som tager upp ett litet antal arbetare här och ett litet antal där, men sedan även

Ang. anslag
till riksförsäkringsanstalten.
(Forts.)

har kontrollen över den enskilda försäkringsverksamheten. Det går inte an, att som herr Lithander komma och säga, att när staten skall bedriva försäkringsverksamhet, blir den dyr. Det är här så också, säger han, och det duger inte. Nog vore det egendomligt, om personer, som förut varit anställda i enskild försäkringsverksamhet skulle arbeta sämre, sedan de kommit in i statens tjänst. De göra nog sitt arbete lika bra där. Jag har försökt sätta mig in i riksförsäkringsanstaltens verksamhet, och jag har kommit till den uppfattningen, att det arbetas där mycket intresserat och mycket nitiskt. Men det är själva organisationen och lagens föreskrifter som göra, att det är så svårt som det nu är.

Herr Lithander slutade sitt anförande med att uttala den förhoppningen, att det utredningsarbete, som nu pågår, skulle leda till det resultatet, att den privata försäkringsverksamheten skulle få ett större spelrum. Jag begärde ordet närmast för att detta hans uttalande icke skulle få stå omotsagt och för att för min del uttala en annan förhoppning, en bestämd och livlig förhoppning, att utredningen skall föra fram till en betydande förenkling av riksförsäkringsanstaltens administration och organisation, men på samma gång också till att den privata försäkringsverksamheten får mindre spelrum än den nu har. Ty jag tror, att det är den enda framkomliga vägen till att bereda de försäkrade det skydd, som är behövt.

Beträffande den fråga, som nu närmast tagits upp till debatt, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Jag vill gentemot herr Hamrin endast erinra om, vad som står på sidan 13 i statsverkspropositionen rörande femte huvudtiteln, där riksförsäkringsanstalten själv angivit motiven till, att den begär, att denna post skall uppföras särskilt och icke hopblandas med riksförsäkringsanstaltens extra stat i övrigt. Det heter där, att posten bör uppföras särskilt på riksförsäkringsanstaltens extra stat, för att man skall kunna se, vad verkliga utgifterna för denna försäkringsgren gå till. Detta är alltså hela skillnaden mellan herr Hamrins och min ståndpunkt. Jag tycker, att herr Hamrin såsom en praktisk affärsman bör förstå, att man bör ha reda på, vad denna verksamhetsgren i och för sig kostar och inte, såsom reservanternas vilja, blanda ihop kostnaderna för densamma med den övriga staten. Det synes mig därför, att praktiska skäl tala för att, på sätt utskottet föreslår, bevilja dessa medel, och detta så mycket mera, som de komma att tagas i alla fall. Det kommer inte att minska statens utgifter ett enda öre, vilket förslag som än antages. Men ur ren ordningssynpunkt förefaller det mig bäst att bifalla utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner å de därunder förekomna yrkandena, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Föredrogs bankoutsrottets utlåtande, nr 51, i anledning av väckt motion om inrättande i visst syfte av ett riksbanksråd; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 13.

Slutligen upptogs till behandling bankoutsrottets utlåtande, nr 53, i anledning av väckta motioner om ävägabringande av utredning och förslag rörande en reform av jordbrukets kreditväsen. *Ang. reform av jordbrukets kreditväsen.*

I två till bankoutsrottets förberedande behandling hänvisade likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 42, av herr *Johansson* i Friggeråker *m. fl.* och den andra inom andra kammaren under nr 220, av herr *Ericson* i Obergå *m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om dels skyndsamt utredning rörande en reform av det svenska jordbrukets kreditväsen i sådan riktning, att jordbrukarna i vårt land frigjordes från de nuvarande enskilda bankinrättningarna genom att krediten för jordbruket ordnades förmedelst sådana kreditinrättningar, vari jordbrukarna själva vore delägare och över vilka de hade ledningen samt vilkas vinst helt och hållet komme jordbrukarna själva till godo, dels ock framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen i fråga gäve anledning.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av förevarande motioner, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en allsidig utredning, i överensstämmelse med vad i utskottets utlåtande framhållits, av frågan om ordnande av jordbrukets kreditväsen samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Kristensson*, *Vindahl*, *Janson* i Kungsör och *Bäcklund*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs. Därefter yttrade:

Herr *Kristensson*: Herr talman! Vid detta betänkande är fogad en reservation av fyra av utskottets ledamöter. Såsom i utlåtandet erinras, har riksdagen redan, nämligen år 1918, skrivit till Kungl. Maj:t och begärt en allsidig utredning om den sak, som det egentligen här är fråga om. Och enligt vad som från jordbruksdepartementet kommit till utskottets kännedom, är det egentligen endast i avvaktan på denna frågas behandling i riksdagen, som en tilltänkt sakkunnigberedning icke redan tillsatts. I departementet komma emellertid omedelbart efter denna frågas riksdagsbehandling att inkallas sakkunniga, som skola behandla frågan om

Ang. reform
av jordbrukets
kreditväsen.
(Forts.)

den sekundära fastighetskreditens ordnande i enlighet med förenämnda riksdagsskrivelse av år 1918. Men därjämte har meddelats, att man måste vid denna undersökning även taga upp frågan om åtgärder beträffande den primära fastighetskrediten. Vid sådant förhållande har det förefallit reservanterna tämligen överflödigt, att riksdagen nu på nytt skulle skriva till Kungl. Maj:t i saken. Det enda motiv, som möjligen skulle kunna tala för ett sådant steg på grund av motionerna vid årets riksdag, skulle vara, om i dessa motioner hade givits sådana uppslag, som skulle kunna i någon mån sägas vara av betydelse för den utredning, som det här är fråga om. Men enligt mitt förmenande kan detta icke sägas vara fallet. Tvärt om tror jag, att ett snabbt ordnande av jordbrukets kreditväsen skulle betydligt äventyras genom ett bifall till utskottets förslag. Det skulle vara att kasta ut denna fråga på ett så vidsträckt område, att det skulle dröja mycket länge, innan den åter kom till baka. Den nuvarande tiden är nog inte heller precis lämplig för att inlåta sig på dylika planer om skapande av statsunderstödda centrala penninginrättningar för ifrågavarande ändamål. Det torde nog vara mera lämpligt, att den blivande utredningen bygger på vad som redan påbörjats, nämligen de nuvarande jordbrukskassorna, och tar sikte på deras utveckling och understödjande.

Herr talman! Jag skall, då det ju är angeläget att få slut på riksdagen så snart som möjligt, inte ytterligare utveckla vad som kunde behöva anföras i denna fråga, utan jag vill inskränka mig till att med dessa ord yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr J o h a n s s o n i Brånalt: Herr talman, mina herrar! Den ärade reservanten, utskottets ordförande, har här framhållit, att anledningen till, att han och tre andra utskottsledamöter reserverat sig mot utskottets hemställan närmast ligger däri, att det redan beslutats, att en kommitté skall tillsättas, som skall taga hand om utredningen angående jordbrukets kreditväsen såväl i fråga om den sekundära fastighetskrediten som även beträffande driftkrediten, och att den kommitté, som skall tillsättas, vid sin utredning även måste taga upp frågan om den primära fastighetskrediten. Detta är någonting, som vi också hade fullt klart för oss inom utskottet. Men det är givet, att om inte riksdagen uttalar sig för, att den primära fastighetskrediten på annat sätt än helt i förbigående skall tagas under behandling, så kommer inte frågan om ett bättre ordnande av den primära fastighetskrediten att tillräckligt beaktas. Ty man har då inte fått något direktiv från riksdagens sida angående ett bättre anordnande av jordbrukets primära fastighetskredit.

Det torde säkerligen för alla vara av intresse, att jordbrukets kreditfråga ordnas på ett tillfredsställande sätt. Det har sedan länge av statsmakterna uppfattats såsom en mycket betydelsefull sak, att fastighetskrediten, vare sig det gäller jordbrukets fastighetskredit eller annan fastighetskredit, blir ordnad på ett trygghande sätt. Bevis härpå ha vi däri, att staten vidtagit åtgärder för inrättande

av hypoteksföreningar. Dessa hypoteksföreningar fylla mycket väl ett känt behov för de större och medelstora jordbrukarna. Men i fråga om småbrukarna fylla icke hypoteksföreningarna de krav, som man, till gagn för det hela, med full rätt borde kunna ställa på sådana kreditinrättningar. Dessa mindre jordbrukare, hemmasöner med flera sådana i samma ekonomiska ställning, ha oftast icke, när de skola övertaga ett nytt jordbruk, en så tryggad ställning, att de kunna betala ens hälften av fastighetens värde och den lösegendom, som erfordras för jordbruksdriften. De måste alltså skuldsätta sig för mer än hälften av taxeringsvärdet. Skulle de då önska erhålla hypotekslån utöver halva taxeringsvärdet för de senaste tio åren, så måste de anlita en särskild värderingsförrättning. Nu har ju också hypoteksföreningarna ordnat det så, att särskilda värderingsmän jämte två skiftesgodemän skola verkställa en sålunda begärd värdering. Men de hypotekslån, som de mindre jordbrukarna sålunda kunna erhålla, bli, när allt kommer omkring, mycket dyra pengar. Jag har själv varit med om sådana värderingar och om att förmedla hypotekslån för mindre jordbrukare. Och det har visat sig, att förutom kapitalrabatt och omkostnader samt amortering har räntan för sådana lån gått till omkring 6 procent.

På grund av ändrade förhållanden äro de mindre jordbrukarnas kreditförhållanden nu i ett betydligt sämre läge än för 50 år sedan. Då kunde en yngre jordbrukare, som skulle övertaga ett jordbruk, som skulle så att säga sätta handen till plogen, skaffa de pengar han behövde ute på landsbygden i sin egen hemtrakt. Och räntan på dessa pengar var mycket billig, ty den var jämställd med den inlåningsränta, som bankerna betalade. Men hurudana äro förhållandena nu? Jo, till följd av de större bankernas sammanslutningar och eniga uppträdande i fråga om bestämmandet av såväl inlåningsränta som utlåningsränta går skillnaden mellan inlåningsräntan och utlåningsräntan nu upp till ända till 3 procent. De mindre jordbrukare, som nu äro nödsakade att låna pengar, måste därför ofta betala en mycket hög ränta. På grund av dessa förhållanden torde var och en förstå, att i fråga om jordbrukets kreditväsende är fastighetskrediten själva huvudsaken. Innan vi få en bättre ordnad primär fastighetskredit som är själva grunden för jordbrukskrediten för särskilt de små jordbruken, så är ett ordnande av den sekundära fastighetskrediten och även av driftkrediten endast ett lappande på husets tak, om jag så får uttrycka mig. Men här behöva vi verkligen gå till grunden.

När nu den kommitté, som regeringen skall tillsätta, endast fått i uppdrag att framkomma med förslag till ett bättre ordnande av den sekundära fastighetskrediten samt driftkrediten, så har utskottet tänkt, att det här var rätta tillfället att genom en riksdagskrivelse så att säga stryka under den betydelse, som ett bättre ordnande av den primära fastighetskrediten har. Och det är därför utskottsmajoriteten varit med om detta förslag, i hopp om att så skall kunna ske.

*Ang. reform
av jordbrukets
kreditväsen.
(Forts.)*

Ang. reform
av jordbrukets
kreditväsen.

Jag tar mig sålunda, herr talman, friheten yrka bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr *Edberg* instämde häruti.

Herr *Lindström* i Mörby: Herr talman, mina herrar! Mina synpunkter i denna sak sammanfalla ungefär med dem, som den föregående ärade talaren utvecklat. Under de senare årens verksamhet har jag fått ett starkt intryck av, hur otillfredsställande jordbrukets kreditförhållanden äro. I stor utsträckning äro bönderna hänvisade till att tillfredsställa sitt behov av primärfastighetskredit och driftkredit i de enskilda bankerna, där räntorna äro oskäligt stora med hänsyn till jordbrukets även under normala förhållanden ringa räntabilitet och därför understundom ruinerande för jordbrukarna.

På grund av denna erfarenhet mottog jag den förevarande motionen med synnerlig tillfredsställelse, och jag var livligt besjälad av önskan, att den skulle vinna framgång. Emellertid fick jag vid ett halvoffentligt möte, där jordbrukets kreditförhållanden diskuterades, veta, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet hade för avsikt att med anledning av 1918 års skrivelse angående ordnande av den sekundära fastighetskrediten tillsätta en kommitté. Jag intog då i utskottet den ståndpunkten, att det kanske vore lämpligast, att utskottet inskränkte sig till att med en välvillig motivering hänvisa till den väntade utredningen. Motionärerna hava icke velat nöja sig med det. De säga, som den föregående talaren sade, att det är icke bara den sekundära fastighetskreditens ordnande det för oss gäller utan även den primära och i hög grad driftkrediten; och — enligt vad jag tror mig veta — stå bakom motionärerna i allmänhet jordbrukets representanter inom riksdagen. Under sådana förhållanden anser jag, att vi ej böra sätta oss emot den av motionärerna begärda skrivelser, att jordbruket må få bättre kreditförhållanden och därigenom minskade produktionskostnader. Det bleve till nytta inte bara för jordbruket utan för landet i dess helhet. Det är ett allmänt intresse, att jordbrukets kreditförhållanden ordnas på ett tillfredsställande sätt. Jag önskar därför livligt, att motionerna måtte vinna bifall.

Emellertid är det några uttryck här i motiveringen, som väcka mina betänkligheter. Det gäller det sista stycket i motiveringen, där det i andra punkten bland annat står: »Det synes därvid kunna ifrågasättas, huruvida icke denna kredit» — det är den sekundära fastighetskrediten — »skulle kunna omhändertagas antingen av de nuvarande hypoteksföreningarna och sparbankerna — — —.» Är det meningen att man genom sparbankernas hjälp skall bereda jordbrukarna den förmånen, att de få en lägre ränta, än det allmänna ränteläget betingar eller sparbankerna i allmänhet kräva, då blir det i själva verket insättarna i dessa sparbanker, som få lämna jordbruket den hjälpen, och det har jag svårt att gå med på. Men ändå svårare är det för mig att förstå — och här upprepar jag

reservanternas tankegång — hur man kan tro, att man på lagstiftningens väg kan förmå sparbankerna giva jordbrukarna den förmånen. Som den föregående ärade talaren nämnde, voro jordbrukets kreditförhållanden under äldre tider sådana, att de ordnade sig själva. Om Andersson hade 500 kronor över och Johansson behöfde låna 500 kronor och de bodde i samma socken, då skedde vanligen transaktionen dem emellan: Johansson lånade av Andersson. Med bankväsendets utveckling ha förhållandena ändrats. Om nu Andersson har 500 kronor över och Johansson behöver 500 kronor, sker i allmänhet icke en transaktion omedelbart dem emellan, utan Andersson far in till staden och sätter in 500 kronor i banken, och Johansson far in till staden och lånar pengar i den banken. Det är denna penningarnas vandring från jordbruket till de enskilda bankerna i städerna och från de enskilda bankerna i städerna tillbaka till jordbruket, som gör penningen så dyr. Enligt min mening är själva kärnpunkten i denna utredning, som här är ifrågasatt, just detta: Hur skall man förminska olägenheterna av denna omgång? Nu ha vi här i vårt land kreditinrättningar som just äro till för detta ändamål, nämligen jordbrukskassorna. Enligt min mening bör därför den ifrågasatta utredningen i första hand taga sikte på våra jordbrukskassor och se till, hur man kan omlägga deras verksamhet, så att de bättre fylla sin uppgift. Om detta finnes i denna motivering ej ett ord. Detta anser jag vara en brist. Här nämnes i stället om nya kreditinrättningar. Jag tycker för min del, att vi skola försöka med de gamla kreditinrättningar vi ha, och se till om vi icke kunna ombilda dem; att skapa nya bredvid de gamla är icke lyckligt. Det är nog bäst för bönderna att låna på ett och samma ställe.

Jag anser sålunda, att det sista stycket av motiveringen, börjande med »Vad den sekundära fastighetskrediten beträffar» och slutande med »egnahemsrörelsens kreditbehov.» bör utgå. Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till utskottets kläm med uteslutande av nämnda del av motiveringen.

Herr Kristensson: Herr talman! Jag tror för min del, att det var en ren tillfällighet att över huvud taget det blev majoritet i utskottet för motionerna. Hade ärendet icke kommit att bli bordlagt så många gånger, som nu var fallet, utan blivit avgjort av dem, som ursprungligen varit med om dess behandling, så hade utskottets hemställan säkerligen blivit avstyrkande.

Jag får säga, att då jag hörde den föregående ärade talarens anförande, jag för min del icke kunde finna annat, än att han talade alldeles briljant för ett avslag på motionerna; och därest kammaren nu skulle följa hans yrkande, vore det ännu mindre skäl för kammaren att skriva till Kungl. Maj:t i detta fall.

Jag vill ej fördjupa mig här i denna sak, jag vill bara kort och gott säga det, att jag tror, att vi göra verkliga jordbrukskrediten en otjänst, om vi här bifalla vad motionärerna föreslagit. Ty deras tankelinjer äro till den grad oklara, att de näppeligen för närvaran-

*Ang. reform
av jordbrukets
kreditväsen.*
(Forts.)

de kunna realiseras. Om de skola följas såsom direktiv i utredningsarbetet, så betyder det, att det tar orimlig tid, innan det behov tillgodoses, som verkligen förefinnes och beträffande vilket jag för min del 1918 hjälpte till så gott jag kunde att få till stånd en skrivelse. Vi hjälpa ej därigenom saken utan fördröja det hela. Det borde väl vara klart, att man kanppast på lagstiftningens väg för närvarande åtminstone med de allmänna rättsbegrepp, som nu äro förhärskande på kreditväsendets område, kan befalla herr Holmström att sätta in sina pengar i en viss kreditinrättning och befalla kreditinrättningen att låna ut pengarna bara till en viss kategori medborgare.

Sedan är det klart, att vi ej kunna uppnå båda de önskemål, som omtalas i motionen, att man får billigare räntor och samtidigt vinst. Ty har man billig ränta och har liten marginal, då blir det ingen vinst för denna kreditinrättning. Det förefaller mig ligga i sakens natur. Så kommer till sist detta, att det förefaller mig, som om man verkligen här får lov att själv göra något åt saken, innan man begär statsmakternas medverkan. Här står den kooperativa vägen öppen för landets jordbrukare, och jag är övertygad om, vilket framhölls i första kammaren — vilken kammare avslagit utskottets hemställan — att Sveriges jordbrukare, om de vilja, och det förefinnes ett stort behov att ordna denna fråga, på sätt motionärerna ifrågasatt, kunna vinna detta syftemål på Kooperationens väg; och den vägen vore bättre än att genom åtgärder från statens sida tvingas in ovillkorligen i viss riktning.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Jag är för min del villig erkänna, att jordbrukskrediten icke är ordnad på tillfredsställande sätt; men därav följer ju ingalunda att jag kan gå med på vad som helst i fråga om direktiv, då det gäller utredningen av denna fråga. Jag tror det vore mycket oklokt av riksdagen, i det läge frågan för närvarande befinner sig, att nu skriva till Kungl. Maj:t.

Frågan ligger ju på det sättet att beträffande den sekundära jordbrukskrediten en utredning kommer att igångsättas med det snaraste. Det torde väl näppeligen vara möjligt, att vid utredningen av den frågan man kan undgå att komma in också på den primära fastighetskrediten. Jag åtminstone kan icke förstå, hur det skall vara möjligt att undgå detta; och i alla händelser står det ju Kungl. Maj:t öppet att giva utredningen sådana direktiv. Jag skulle verkligen vilja fråga, om denna kammare är beredd att på de direktiv, som äro uppdragna i motionerna, skriva till Kungl. Maj:t och begära utredning.

Vad är det motionärerna begära? Jo, de begära att hela jordbrukskrediten, såväl den primära som den sekundära fastighetskrediten ävensom driftkrediten skall ordnas på ett sätt, som garanterar att de ränteinkomster, vilka uppstå på jordbrukets in- och utlåning, helt och fullt komma jordbrukarna och jordbruket till godo. Vidare begära de, att de olika grenarna av kreditrörelsen på varje

ort måtte få ombesörjas av en och samma bank eller kreditförening. Ytterligare begära de, att dessa kreditföreningar skola stödjas av en central penninginrättning, vilken erhåller rätt att till lägsta ränta upptaga lån ur statens pensionsfonder och postsparbanken jämte andra allmänna penningsinstitutioner ävensom vidare rediskonteringsrätt i riksbanken. Det begäres även, att från statens sida tillräckliga fonder ställas till förfogande.

*Ang. reform
av jordbrukets
kreditväsen.
(Forts.)*

Ja, då vill jag säga, är denna kammare beredd att på sådana vittfamnande direktiv skriva till Kungl. Maj:t, då är man mer än lovligt oförsiktig. Jag kan för min del omöjligt vara med därom. Jag tror icke, att vi över huvud taget gagna saken med att nu avlåta någon ny skrivelse. Jag tycker, att reservanterna ha anfört sakligt starka skäl för ett avslag på utskottets hemställan, och jag förenar mig med dessa reservanter om avslag på motionerna.

I detta anförande instämde herr *Thorsson*.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag därå och bifall i stället till den vid utlåtet fogade reservationen samt 3:o) bifall till det av herr Lindström i Mörby under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse den förstnämnda propositionen hava flertalets mening för sig. Votering begärdes likväl, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna vara med övervägande ja godkänd. Beträffande kontrapositionen äskade emellertid herr Olsson i Kullenbergstorp votering, i anledning varav först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående bankoutskottets utlåtande nr 53 antager yrkandet om bifall till den vid utlåtet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit det av herr Lindström i Mörby under överläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen enligt denna voteringsproposition utföll med 88 ja mot 77 nej; och blev följaktligen den av kammaren nu godkända propositionen för huvudvoteringen så lydande:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets förklarande utlåtande nr 53, röstar

Ja;

Ang. re orm
 a v jordbrukets
 kreditväsen.
 (Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallet den vid utlåtan- det fogade reservationen.

Huvudvoteringen utvisade 85 ja mot 75 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

§ 14.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 239, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen, under tionde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna m. m.

§ 15.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkande, nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk förhöjning av tullsatserna för vissa industriprodukter ävensom i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtande, nr 55, i anledning av väckt motion om åvägabringande av en lag angående skyldighet för de svenska storbankerna att offentligt framlägga uppgifter rörande av dem behärskade näringsföretag;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till befrämjande av lufttrafik;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts dels i statsverkspropositionen, dels ock i proposition nr 2, om tilläggsstat för år 1921 gjorda framställningar om anslag för hydrografisk-biologiska undersökningar av de Sverige omgivande haven; och

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts dels i statsverkspropositionen dels ock i propositionen nr 2, om tilläggsstat för år 1921 gjorda framställningar om anslag för diverse behov vid statens meteorologisk-hydrografiska anstalt; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, i anledning av herr Nylanders motion, nr 146, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om utarbetande och framläggande för riksdagen av riktlinjer för kommunikationsverkens ekonomiska skötsel.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

§ 17.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Engberg* under 4 dagar från och med den 1 juni.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5,22 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 1 juni, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkande nr 43, bankoutskottets utlåtande nr 55, jordbruksutskottets utlåtanden nr 66—68 och andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 10.

§ 2.

Till avgörande förelåg nu andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, i anledning av första kammarens beslut på grund av väckt motion angående kyrkomötets beslut rörande ny psalmbok.

*Ang.
ny psalmbok.*

Sedan i en inom första kammaren väckt motion, nr 139, av herr *Sandegård m. fl.* föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t icke täcktes bifalla kyrkomötets i underdånig skrivelse av den 4 december 1920 gjorda hemställan om fastställelse till jämsides bruk med 1819 års psalmbok från första söndagen i advent 1922 av det av kyrkomötet sagda dag med vissa ändringar antagna reviderade psalmboksförslag, hade nämnda kammarens första tillfälliga utskott, till vars behandling ifrågavarande motion hänvisats, hemställt, att motionen icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Med avslag å utskottets hemställan hade emellertid första kammaren för sin del bifallit den i ämnet väckta motionen, varefter detta beslut delgivits andra kammaren, som remitterat ärendet till sitt första tillfälliga utskott.

Uti förevarande utlåtande hemställde nu sistnämnda utskott, att andra kammaren måtte biträda första kammarens i ärendet fattade beslut.

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Wallerius*, *Thorsell* och *Björkman* i Långhem, vilka föreslagit, att andra kammaren icke måtte biträda första kammarens beslut.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr *Wallerius*: Herr talman, mina herrar! Som känt är, har andra kammarens första tillfälliga utskott tillstrykt, att kammaren måtte biträda det beslut, som första kammaren redan fattat i detta ärende, och det går ju ut på att riksdagen skall avlåta en skrivelse med hemställan till Kungl. Maj:t om att icke godkänna det beslut, som 1920 års kyrkomöte fattat i den s. k. psalmboksfrågan. Vi hava reserverat oss emot detta utskottets förslag, och jag skall be att få anföra några av de skäl, som föranlett reservationen, i det att jag naturligtvis också ber att få hänvisa till dess lydelse.

Det har visserligen framhållits, att det här är fråga om endast en skrivelse från riksdagens sida, och det är ju ganska självklart. Men å andra sidan är det ju givet, att denna skrivelse skall innebära någonting, och då skall den naturligtvis innebära ett uttalande från riksdagens sida i denna fråga, d. v. s. icke ett allmänt uttalande blott, att man vill framkasta några riktlinjer för ett psalmboksarbete, utan ett uttalande i psalmboksfrågan, sådan den föreligger, *sedan* kyrkomötet i höstas fattade sitt nyssnämnda beslut. Författningsenligt avvaktar detta kyrkomötets beslut endast Kungl. Maj:ts avgörande för eller emot detsamma. Och när vi tala om Kungl. Maj:ts avgörande, få vi ju också tänka på, att, i händelse av bifall, Kungl. Maj:t förvisso skall förmå att vidtaga tekniska anordningar, som kunna vara behöfliga för att underlätta den nya psalmbokens användande i kyrka och skola.

Om riksdagen gör ett uttalande i denna fråga, deklarerar den därmed, att den icke stöder sitt uttalande på en grund kritik eller på kategoriska och icke tillräckligt bevisade påståenden och omdömen, som grunda sig till äventyrs på några citat, som det aldrig är svårt att framplocka ur ett så stort verk som en psalmbok av den ifrågavarande omfattningen, utan riksdagen deklarerar därmed naturligtvis att den grundar sitt omdöme på en ingående kännedom om det arbete, som är förutsättning för kyrkomötets beslut, ett arbete, som icke är en möda från i går, utan som pågått, om vi vilja se det en smula kontinuerligt, under flera decennier. Den, som i likhet med mig alltifrån pojkkåren med intresse betraktat dessa olika psalmboksförslag, skall förvisso finna, att till exempel i 1920 års psalmboksförslag är det en betydande procent av de nya där intagna psalmerna, som voro med redan 1896 och således kunna sägas under hela denna tid hava klappat på porten för att få komma med i vårt psalmförråd.

Än tydligare ter sig detta kompetensanspråk i vad som sist uttalas i utskottets motivering och för övrigt kommit fram under den förda diskussionen i denna sak, nämligen att den vid kyrkomötets slutförda debatten skulle upprivas. Denna debatt slutade, jag ber särskilt att få framhålla detta, i enighetens tecken, och vad det

vill säga, att efter så många års förberedelser och meningsbrytningar enighet uppnåtts i denna fråga, det torde vi alla hava något sinne för, om vi betänka, i huru många fall det har varit, som någon enskild eller någon grupp med all makt velat hava in den och den sängen och andra icke velat det, och hur många ändringsförslag m. m. som varit föremål för de mest skiftande argumentationer från olika håll. Så blev det verkligen enighet, enighet, som framgår av ordförandens avslutningsord, och om vilken jag på grund av upplysningar från säkert håll tror mig våga påstå, att den är att betrakta som verklig enhällighet. Detta är ju en sak, som jag anser vara i högsta grad att beakta. — Denna debatt skulle således upprivas. Därmed att denna debatt slutfördes och enighet äntligen uppnåddes, så avslutades, kunna vi säga, såvitt på kyrkomötet beror, detta stora, gedigna och sakkunniga arbete, som säkerligen förtjänar ett vida respektfullare omdöme, än som kommit det till del nu från vissa håll under diskussionen. Och vidare skulle riksdagen träffa val mellan de alternativa förslag, som förelågo, och om vilka förhandlingarna rörde sig med det kända resultatet. Det vill uppenbarligen säga, att vi här giva oss ut för att äga minst lika stor kompetens som kyrkomötet, och de av Kungl. Maj:t tillsatta kommittéer, som tid efter annan behandlat dessa saker; att det alltså här finnes en ingående kännedom om äldre och nyare andlig diktning inom Sverige och inom systerkyrkorna i andra länder och det icke blott ifråga om kyrkopsalmen i den högre stilen utan också om de folkliga enklare sånger, som i den nya psalmboken fått ett rum på grund av berättigad hänsyn till den kärlek, som de vunnit i folkets bredare lager här och var. Vi skulle således hava så alldeles klart för oss de krav, som gudstjänstlivet och den enskilda andakten ställa på psalmboken, och vi skulle hava ägnat de föreliggande förslagen en så ingående granskning, att vi ansett oss kunna rätta kyrkomötet och därmed i själva verket tillmäta oss den *större* kompetensen. Tror någon verkligen på allvar, att det finnes fog härför? Med den kännedom jag har om ärendets föregående behandling vågar jag bestämt påstå, att ärendet icke har fått den ingående realbehandling, som det påyrkade riksdagsbeslutet skulle bära sken av och ärendets egen stora vikt ovillkorligen påkallar. Men är icke detta fallet, så blir en riksdagsskrivelse, såvitt jag förstår, bara ett uttryck för en stämning, en framdriven opinion, emot vilken andra opinioner skulle kunna framdrivas. Det synes oss vara oförenligt med riksdagens ställning att taga ett sådant steg, och enligt vår övertygelse berör detta de grundvalar, på vilka aktningen för riksdagen vilar i folkmedvetandet. — Varken till förmån för eller emot kyrkomötets beslut bör riksdagen därför enligt vår mening uttala sig.

Men icke nog härmed. Detta beslut skulle också innefatta konsekvenser, som det tål att tänka på. Det är ju ganska brukligt, att här i riksdagen man tager hänsyn till konsekvenserna av ett ärendes eventuella behandling. Det kan uppstå principdebatter just om den saken, det har min korta erfarenhet givit vid handen. Då skulle jag vilja säga, att detta beslut innefattar konsekvenser, som gå utöver vad som eljest torde hava varit brukligt och överensstämmande

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

med vår författning. Jag behöver ju icke tala om att det är Kungl. Maj:t, som på kyrkomötets framställning avgör angående de inre kyrkliga frågorna, som gälla gudstjänstlivet, och dit hör ju psalmboken, medan däremot kyrkolagsfrågorna skola föreläggas riksdagen och dess beslut inhämtas. Att ingripa på det förstnämnda området, på det inre kyrkliga området, det torde för vår nuvarande riksdag hava varit främmande. Ur samhällets synpunkt torde det räknas med till den frihet, som den gudstjänstfirande menigheten har rätt att vänta sig, att vad som hör till gudstjänst, uppbyggelse och själavård får behandlas och avgöras av vederbörande representation, och en sådan lagligt erkänd representation förefinnes just i vårt kyrkomöte. Jag ber att få betona dessa konsekvenser och lägga herrarna dem på hjärtat.

Vidare, vid någon eftertanke visar det sig också, att riksdagen genom den föreslagna skrivelsen skulle direkt medverka till ett förbud för församlingarna att använda den psalmbok, som utgör realiserandet av länge och i allt vidare kretsar, det vågar jag påstå, närda önskemål, en psalmbok, som är en hel psalmbok och icke en i två halvvar sönderbruten, där man skall söka samma ämne för andakt och uppbyggelse på två ställen, en psalmbok som i sin slutgiltiga gestaltning å ena sidan med sanning kan sägas bevara från den nuvarande Wallins mästerverk och hans dominerande ställning och förtjänster samt till och med bevarar nummerföljden för ett icke så litet antal av de mest kända psalmerna — jag vill i förbigående säga, att det antal psalmnummer, som menige man hava i minnet, är i genomsnitt icke så särdeles stort — och å andra sidan upptagit nytt från gångna och nyare tider i skilda ämnen för andakten och uppbyggelsen, ämnen som förut icke varit eller icke i önskvärd grad varit representerade. Därvid är att akta på att över hälften av de psalmer, som tilläggsförslaget infört, kommit med i denna psalmbok. Då kan man icke säga, att icke vår egen tids religiösa diktning även tagits i anspråk, utan det är verkligen fallet.

Det är långt ifrån, att den svenska allmänheten är utesluten från att yttra sig i denna fråga på annat sätt. Det står var och en fritt att gå petitionsvägen till Kungl. Maj:t. Men man har icke nöjt sig med detta, utan vill hava riksdagen med på ett beslut i anförd riktning. Det visar, att man vill ha ett slags tryck och vill tränga sig fram i den nu angivna riktningen.

Icke heller med den saken, som också omtalas i utskottets motive-ring, att den nya psalmboken i sin *slutgiltiga* gestalt icke förelägges till granskning, torde riksdagen ha någon som helst anledning att taga befattning. Det var ju så, att kyrkomötet beslöt uppdraga åt psalmboksnämnden att ytterligare slutredigera den nya psalmboken i enlighet med de riktlinjer som kyrkomötet angav. Nu har man framställt den fordran, att den skall tryckas ännu en gång, och detta från samma håll, där man klagat över, att tryckningskostnaderna äro så höga. Det torde som sagt icke med fog kunna invändas någonting mot den vidtagna anordningen, ty så har det praktiserats i analoga fall t. ex. år 1915, då den nya kyrkobibeln antogs. Då uppdrog kyrkomötet åt bibelkommissionen att vidtaga rättelser ut-

över dem som av kyrkomötet beslutats, utan att denna slutredigering underkastades förnyad granskning.

Jag skall på denna punkt icke anföra någon ytterligare motive-ring. Men jag skall, innan jag slutar, be att få göra en liten histo-risk jämförelse och återblick, som är ägnad att visa, huru djupa rötter i vår historia denna anordning har, att kyrkomötet får be-stämma över dessa gudstjänstliga och inre kyrkofrågor. Jag skall anföra vad en av våra samtida svenska forskare och fackmän på om-rådet skrivit.

Det är ju så, att kyrkomötena alltifrån andra århundradet haft en sådan roll och behandlat särskilt de inre kyrkliga frågorna. Detta har urgammal tradition för sig. När då reformationen i Sverige kom, var det i enlighet med Luthers uppfattning, att vad som kan tjäna evangelium och vad som icke strider mot evangelium må stå kvar, liksom åtskilligt av de förut gällande teorierna upptogs. Men det var icke blott teori, utan det var också verklighet. Man kan säga, att de flesta av reformationstidens åtgärder av större vikt på det kyrkliga livets område beslötos på kyrkomötena. Detta är en egendomlighet för den svenska reformationen utan motsvarighet på luthersk botten. I Tyskland förekom ingenting liknande; provinsial-koncilierna hade där långt före reformationen förlorat sin betydelse på grund av furstarnas växande inflytande över de kyrkliga förhål-landena i de olika småstaterna. Mötenas befogenhet omfattade när-mast och främst det nu nämnda, som angår läran och gudstjänsten. Mötet 1593 skulle vara »ett fritt, kristligt koncilium», och man kräv-de här rättighet att fatta bindande beslut, som överheten sedan endast hade att stadfästa och sätta i verket. Och det var verkligen så under 1500-talet. Icke ens Kungl. Maj:t befattade sig med dessa kyrkans inre frågor, utan kyrkomötet fick ensamt avgöra dem. Men vid sidan av dessa kyrkans inre angelägenheter hade man ju lagstift-ningsfrågor, och där vad det ett annat förhållande. Redan på den tiden utbildade sig den praxis, som vi hava, att då är det icke en-samt kyrkan, som avgör, utan då får den träda i närmare beroende av statsmakterna.

Jag skall icke tala mera om de gamla svenska kyrkomötena, utan jag vill blott säga, att fastän det med avseende på tiden är ett långt hopp fram till det de Geerska kyrkomötet på 1860-talet. så finns det, såsom den anförde författaren säger, dock ett samband genom institutionernas långsamma växt århundradena igenom. Vad som förut kallades kyrkans interna eller inre frågor har skjutits helt över på kyrkorepresentationen med Konungens godkännande efter $\frac{2}{3}$ majoritet i kyrkomötet; i kyrkolagsfrågor däremot skola Konung-riksdag och kyrkomöte samverka. Nu är det ej heller svårt att se det mera avlägsna historiska perspektivet, och huruledes den nutida kyrkorepresentationen i realiteten, hur än formerna ha växlat, har ta-git arv efter den urgamla kristna synodalinstitutionen.

»Behovet av en auktoritativ kyrklig representation för frågor av centralt kyrkligt intresse har alltifrån gammalkristna tiden varit för handen och nu ej mindre än någonsin. Vår kyrka har också haft

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

lyckan att alltid äga en sådan representation, om än i olika former, och att den nuvarande har kunnat göra goda tjänster även beträffande helt nya kyrkliga behov», kan man anföra exempel på.

Jag skulle kunna framdraga mera än denna historik, men jag vill icke längre upptaga kammarens tid utan får till slut, med hänvisning till vad jag anført, herr talman, hemställa om avslag å utskottets yrkande och bifall till den vid utlåandet fogade reservationen.

Häruti instämde herrar *Olsson* i Berg och *Thorsell*.

Herr *Olsson* i Mora: Herr talman, mina herrar! Reservanternas ärade talesman har särskilt länge stannat vid den formella sidan av psalmboksfrågan. Jag kan icke vara med om att göra denna till någon huvudsak, men jag ber dock att få säga några ord även på denna punkt.

Det har såsom bekant ifrågasatts, huruvida ett sådant användande av riksdagens petitionsrätt, som av utskottet föreslås, står i överensstämmelse med regeringsformens bestämmelser angående denna petitionsrätt. Såvitt jag kunnat finna har man dock icke på något håll vågat bestrida riksdagens rätt att till Kungl. Maj:t framföra sin mening i den nu förevarande frågan. Här är ju icke heller meningen, att riksdagen skulle tillvälla sig någon beslutanderätt på ett område, där avgörandet, efter kyrkomötets hörande, ligger hos Kungl. Maj:t och faller inom området för Konungens administrativa lagstiftningsrätt. Om någon riksdagsman, t. ex. herr Wallerius eller herr Pehrsson i Göteborg, i motion framlagt ett psalmboksförslag med hemställan, att riksdagen skulle antaga detta förslag, och hos Kungl. Maj:t anhålla om dess fastställande, skulle jag för min del med nu gällande lagstiftning icke kunnat medverka till ett sådant beslut; men det är nu icke fråga om någonting sådant. Det är endast fråga om att riksdagen skall i en fråga, som nära berör våra skolor och hem — ja berör oss alla — begagna den petitionsrätt, som är riksdagen tillförsäkrad i § 89 regeringsformen. Den framställning, som föreslås, riktar sig icke mot någon speciell regeringsåtgärd, och den strider således icke mot den begränsning av petitionsrätten, som är angiven i §§ 89 och 90 regeringsformen. Framställningen *kan* helt enkelt icke rikta sig mot någon speciell regeringsåtgärd i den förevarande frågan, ty någon sådan åtgärd föreligger icke. Vad som åsyftas är endast en anhållan, att Kungl. Maj:t i det synnerligen viktiga ärende, som det nu är fråga om, måtte dröja med sitt beslut och tills vidare icke företaga någon ändring. Och huru ofta händer det icke, att riksdagen till Konungen frambär önskemål i rent administrativa frågor och framställer önskemål i sådana ärenden, som framdeles, när det behagar Konungen, skola bli föremål för regeringsåtgärd?

Men, frågar man, skulle icke ändå ett bifall till utskottets förslag kränka kyrkomötets rätt? Ja, låt oss se! Vilken rätt har kyrkomötet? Kyrkomötet tillkommer att upptaga kyrkliga mål,

som Konungen till detsamma överlämnar eller varom fråga av någon dess ledamot väckes. § 10 kyrkomötesförordningen förutsätter rätt för kyrkomötet att med viss kvalificerad majoritet antaga ny bibelöversättning, psalmbok, evangeliebok, kyrkohandbok och katekes. Utöver vad i grundlagen medgives äger dock icke kyrkomötet annat eller mera besluta än underdåniga utlåtanden samt föreställningar och önskningsar att hos Konungen anmälas. Beslutanderätten ligger hos Kungl. Maj:t. Reservanternas uttalande, att »det beslut, som första kammaren fattat med anledning av motionen I: 139 innebär till sina konsekvenser ett förbud att använda en psalmbok, som önskas, och som icke innehåller något, som från statens synpunkt kan anses skadligt», detta uttalande vilar — synes det mig — på oriktiga förutsättningar. Riksdagen har icke någon sådan beslutanderätt, varigenom den kan förbjuda användningen av en i laga ordning fastställd psalmbok. Men en psalmbok är icke heller medgiven till användning därmed att kyrkomötet, som avfordrats yttrande om ett psalmboksförslag, för sin del antagit ett sådant förslag. Det finns i vårt lands psalmhistoria åtminstone ett exempel på att en psalmbok antagits både av prästeståndet och Kungl. Maj:t utan att komma till användning. — Och vad beträffar den auktoritet, som en riksdagsskrivelse i den nu förevarande frågan skulle få, är det dessbättre så, att denna auktoritet icke mätes av reservanterna, vilkas något underliga logik icke hesiterar för ett framdragande av katekesfrågan för riksdagen och ett samtidigt gendrivande av riksdagens behörighet att syssla med psalmboksfrågan. Detta om frågans mera formella sida!

Jag förutser emellertid, att det icke är möjligt att bringa debatten att stanna på denna punkt, och därför ber jag att först som sist få yttra mig även om frågans sakliga innebörd, att få utveckla de kortfattade teser, som innefattas i utskottets utlåtande. Jag ber därvid att först en stund få dröja vid kyrkomötets beslut. Vad har kyrkomötet beslutat i psalmboksfrågan? Jo, det har beslutat följande. Under uttalande, »att det synes lämpligt, att den gamla och den nya psalmboken finge tills vidare användas jämsides» har kyrkomötet i skrivelse till Konungen »dels anmält, att kyrkomötet för sin del med vissa ändringar och tillägg antagit det år 1920 fullbordade, reviderade psalmboksförslaget, *dels ock* i underdånighet anhållit, att åt 1918 års psalmboksnämnd eller dess sekreterare uppdrages att slutredigera det sålunda godkända förslaget och att därvid taga vederbörlig hänsyn jämväl till de vid kyrkomötet uttalade önskemålen beträffande återställande till likhet med lydelsen i 1819 års psalmbok av vissa av de ställen i från denna psalmbok bibehållna psalmer, vilka i det reviderade förslaget varit föremål för ändring, samt att Kungl. Maj:t täcktes fastställa den av kyrkomötet antagna psalmboken i sålunda slutredigerat skick att från och med första söndagen i advent år 1922 få användas jämsidigt med 1819 års psalmbok ävensom vidtagna de åtgärder, som kunna finnas lämpliga till underlättande av sådant jämsides bruk av de båda psalmböckerna».

Kungl. Maj:t hade infordrat kyrkomötets yttrande över två i

Ang.
 ny psalmbok.
 (Forts.)

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

fjöl i tryck utgivna psalmboksförslag. Det ena av dessa förslag, som för korthetens skull kan kallas det reviderade förslaget, hade utarbetats av tre ledamöter i 1915 års psalmboksnämnd, biskoparna G. Billing och Eklund samt redaktören E. N. Söderberg. Det andra, som lämpligen kan kallas tilläggsförslaget, hade utarbetats av en avdelning i 1918 års psalmbokskommitté under ledning av ärkebiskop Söderblom och med doktor Natanael Beskow, riksdagsman Fabian Månsson och domprosten Pfannenstill som ledamöter. Det reviderade förslaget, som omfattar 566 psalmer, kännetecknas av att det har en ny uppställning av psalmerna och en ny nummerföljd. Det har utrensats mer än ett halvt hundratal av psalmerna i 1819 års psalmbok och ersatt dessa med ett större antal gamla och nya psalmer och andliga sånger, och av de psalmer, som bevarats från 1819 års psalmbok, har ett mycket stort antal omarbetats och ändrats. Tilläggsförslaget, som omfattar 620 nummer, har med fränseende av ett mycket litet fåtal av musikaliskt-rytmiska skäl betingade små textändringar lämnat den Wallinska psalmboken i fred och endast kompletterat den med ett tillägg, innefattande psalmer och andliga sånger rörande i 1819 års psalmbok icke eller endast ofullständigt ingående ämnen. Vid sidan om dessa två förslag förelägo till kyrkomötets behandling fyra motioner i psalmboksfrågan. Striden stod mellan revisionslinjen, å ena sidan, och tilläggslinjen, å andra sidan. Då kyrkomötet till sist uttalade sig för att den gamla och den nya psalmboken skulle tillsvidare få användas jämsides, så betyder detta icke alls, såsom rimligt och lojalt vore, att den Wallinska psalmboken skulle, försedd med ett tillägg enligt psalmbokskommitténs förslag, få fritt tävla med det reviderade förslaget. Nej, tillägget avskiljes från den Wallinska psalmboken och tillgodogöres för den reviderade psalmboken, och först sedan man på detta sätt beskurit det ena förslaget samt kompletterat och förbättrat det andra, vill man tillsvidare — naturligtvis för att möjliggöra en mjukare övergång — medgiva ett jämsidigt bruk av de båda psalmböckerna, tydligen under förhoppning och beräkning, att den reviderade psalmboken snart nog skall undantränga den gamla. Kyrkomötet har för sin del med vissa ändringar och tillägg antagit det reviderade förslaget och anhållit om dess fastställande. Såsom en kompromiss i trötthetens tecken tillkom psalmboksbeslutet i kyrkomötets elfte timme. Knappt någon var riktigt nöjd med det, men det ansågs rakt inte gå an, och det sades ifrån att kyrkomötets auktoritet icke tillät, att mötet upplöstes, utan att psalmboksfrågan äntligen fått sin lösning efter flera årtiondens revisionsarbete.

Nu vore det bestämt synd att säga, att kyrkomötets beslut framkallat någon allmännare tillfredsställelse eller glädje bland Sveriges kyrkofolk och lekmannamenighet. Där börjar man alltmer uppskatta den Wallinska psalmbokens religiösa och litterära värde. Dess oförnekliga brister, som för någon mansålder sedan på många håll — framför allt dogmbundna, ortodoxa håll — kunde anses innebära en fara för vårt folks kristliga fostran, dessa brister neutraliseras alltmer genom den starkare historiska känsla, som gör sig gällande icke

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

minst på det kyrkliga området. Man ser lättare förbi bristerna i den gamla psalmboken just därför att detta är en gammal bok, en historisk bok, och, som en talare yttrade på kyrkomötet, man kan till och med kanske med en viss sympati se på dessa brister, därför att de klinga mot oss från en tid, som man i så mångt och mycket älskar såsom man älskar sin mor och sin far, även med deras fel. För den, som förfogade över en av de stora petitionsapparater, som åtskilliga gånger under senare år, ingen nämnd och ingen glömd, tagits i bruk här i vårt land, skulle det säkerligen vara en ganska lätt sak att resa en stark opinion mot den nya psalmboken. Det har icke skett, men det kan komma att ske. Kyrkomötet och psalmboksnämnden bry sig kanske icke om det. Psalmboksnämndens sekreterare yttrade på kyrkomötet, att det är »mycket ödesdigert» att låta sitt votum bestämmas av opinionen. Jag, som aldrig utan vidare böjer knä för den allmänna meningen, tror dock, att vi här röra oss på ett område, där det är viktigare att avlyssna opinionen än t. ex. i den nyss behandlade praktiskt pedagogiska frågan om timtalet för ett visst ämne på folkskolans undervisningsplan. Psalmboken får icke bli en kyrkans och prästernas egendom allenast. Den skall vara hela folkets, och om man än kan påbjuda en ny psalmbok i kyrka och skola, kan man icke kommendera in den i ett sjungande folks hjärta.

Nu förefaller det, som om psalmboksbeslutets tillskyndare kommit överens om att den nya psalmboken skall trumfas igenom. Man får läsa försvarsartiklar för den nya boken, som äro synnerligen advokatoriskt präglade. Man gör invändningar mot riksdagens rätt att behandla denna fråga, som i så eminent mening berör hela vårt folk. Man fränkänner riksdagens kompetens att yttra sig i ärendet i samma andetag, som man i en motion dragit katekesfrågan inför riksdagens forum. Reservanterna inbjuda kammaren att uttala, att ett riksdagens uttalande i ärendet icke torde kunna tillmätas den auktoritet, som är att förvänta av en riksdagens skrivelse. Man säger också, att riksdagen icke kan ha någon kännedom om den av kyrkomötet antagna psalmboken, eftersom denna icke ännu föreligger i tryck. Det sist anförda påståendet påkallar en liten erinran om frågans behandling vid kyrkomötet, en erinran, som är ägnad att framkalla en andran, huru pass helt bestämt det kan vara med kännedomen om den nya psalmboken hos en del av dess mest högröstade försvarare. Till en början har jag härvid det sällsynta nöjet att kunna instämma med en av dessa försvarare, doktor Ekström i Falun, som i kyrkomötet framförde sitt av många delade beklagande av att icke sådan typografisk anordning träffats i psalmboksnämndens provpsalmbok, att de, som läste detta förslag, lätt kunde se, var ändringar vidtagits. Ty det hade väl bort vara meningen, yttrade doktor Ekström, att man skulle kunnat jämföra ett framställt ändringsförslag med lydelsen i 1819 års psalmbok och se, om de föreslagna ändringarna varit förbättring eller icke. Ett formligt yrkande om förslagets framläggande på detta sätt avvisades av 1918 års kyrkomöte, och förslaget framlades i sådan typografisk form,

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

att det, såsom utskottet säger, »varit förenat med ett betydande arbete att taga kännedom om de föreslagna ändringarna och jämföra dessa med lydelsen i 1819 års psalmbok». Härtill kommer, att fullständiga yttranden icke före fjolårets kyrkomöte hunno i vederbörlig ordning inhämtas om de vid mötet föreliggande psalmboksförslagen. Inför den allmänna kritik, som mötte det reviderade förslaget, blev det snart tydligt, att intet av dessa båda förslag kunde utan större ändringar godtagas, men icke desto mindre kastade sig kyrkomötets arbetsorgan på uppgiften att under kyrkomötet sammanarbeta de båda förslagen och att taga upp även nya psalmer. Vårt land är verkligen att gratulera till att ha ett så arbetsfriskt och duktigt kyrkomöte, att det på så kort tid är i stånd att omarbeta en psalmbok! Arbetet blev icke riktigt färdigt, utan måste för slutredigering remitteras till psalmboksnämnden eller dess sekreterare. Och fastän psalmboksnämndens förslag mött en mycket väl förtjänt, stark och allmän kritik, hade kyrkomötet det förtroende för nämnden, att det i förväg antog den nya psalmboken i det slutredigerade skick den efter givna direktiv kunde få av psalmboksnämnden eller dess sekreterare. Vårt land är att gratulera också till att ha en så högst förträfflig psalmboksnämnd! Nämnder och kommittéer i all ära, men mig må det förlåtas, att jag icke tror, att detta är rätta sättet att få fram en folkkär psalmbok, som tolkar själens allra innerligaste stämningar, dess djupaste tankar och trängtan.

Vi, som icke kunna känna någon tillfredsställelse över kyrkomötets psalmboksbeslut, döma icke i okänd sak. Vi ha, så långt det varit möjligt, sökt att taga kännedom om den nya psalmboken, vilket tyvärr icke kan sägas om alla dess försvarare. Vi uppskatta psalmboksnämndens trägna arbete, men såsom denna nämnd miss-handlat den Wallinska psalmboken i sitt i fjol framlagda psalmboksförslag, får det ursäktas, att vi icke kunna sälla oss till dem, som äro färdiga att obesett godtaga dess slutredaktion av psalmboken. Många av oss hålla före att den nya psalmbok, för vilken den Wallinska må vika, *den* skall springa fram ur en levande, stor och andefylld diktarsjäl. Ett psalmboksverk från en kommitté eller nämnd — vore det så den allra förträffligaste kommitté eller nämnd — kommer alltid att röja spår av kompromiss och vardaglig andefattigdom.

Det psalmboksförslag, som kyrkomötet för sin del antog, vad innebär nu det, närmare besett? Det prisas för sin enhetlighet, men lider även det av en viss dualism. Förslaget omfattar 609 nummer jämte ett bihang, upptagande ett tiotal texter från tilläggsförslaget. Ett stort antal psalmer i den Wallinska psalmboken ha uteslutits. Psalmboksnämndens sekreterare uppger, att de uteslutna psalmernas antal är 54, men en kontrollräkning i registret ger vid handen, att deras antal är 64. Jag lämnar öppet, vilkendera av dessa siffror, som är den riktiga. I stället för de uteslutna psalmerna ha införts mellan 160 och 170 nya psalmer och sånger. Och av de psalmer, som bevarats från den Wallinska psalmboken, ha icke mindre än ett par hundratal ändrats på omkring 600 ställen. Av våra nuvarande

psalmer ha en del fått bibehålla sina kända nummer, så till exempel nr 50, 55, 66, 92, 94, 113 o. s. v., men det vida övervägande antalet har fått nya nummer. Så har till exempel nr 17 fått nr 125, 33 — 304, 51 — 39, 213 — 292, 270 — 5, 424 — 507, 500 — 609 o. s. v. Så händer det, att, då man under ett gammalt nummer söker en känd psalm, finner man en helt annan, och då man omsider med hjälp av registret finner den eftersökta, så framträder den kanske i förändrad form.

*Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)*

Man frågar sig, om alla dessa ändringar verkligen varit behöfliga. Kravet på en revision av 1819 års psalmbok är visserligen gammalt, ja, kan nästan sägas vara årsbarn med psalmboken själv. Från början var detta krav starkt dogmatiskt betonat. Nu tror jag i likhet med en aktad talare på kyrkomötet, att man i vår kyrka lärt sig att värdera även de många människor, som vilja vara både kristna och kyrkliga och ofta också äro det både djupt och innerligt, fastän utan att vara bestämda av någon dogmatiskt riktnings särart. människor, som över huvud icke äro skolade i dogmatiska tankebanor eller invanda vid vissa renlärighetsuttryck, men som likväl ha en stark känsla för vad som är äkta och omedelbart uttryck för det, som bor i ett hjärta, hänvänt till Gud.

Renlärighetskravet gentemot den Wallinska psalmboken har emellertid fortlevat, om än tillbakaträngt, men det har ansetts oportunt att alltmer hålla det i skymundan i motiveringen för en psalmboksrevision. Desto ivrigare har man påyrkat, att åtskilliga av våra nuvarande psalmer borde såsom osjungna och livlösa utrensas, och man har med särskild styrka framhållit, att hänsynen till missionen, diakoniverksamheten, ungdomsrörelsen och andra företeelser, som framträtt sedan 1819, krävde nya psalmer.

Vad först angår de psalmer, som psalmboksnämnden funnit döda, så inträffade det på kyrkomötet, att ärkebiskopen steg upp och vittnade, att han bland dessa psalmer funnit sådana, som voro honom personligen synnerligen kära. Själv fann jag i revisionsförslaget utrensade begravningsverser, som icke sällan sjungas i den bygd, som jag har äran representera. Så kan det vara i vårt vidsträckta och även i religiöst hänseende olikartade land. Är en psalm död på ett håll — och märk väl, att detta även kan bero på melodien — så lever den på ett annat. Och sjunges den icke, så händer det, att den läses och hålles kär.

Vad angår behovet av nya psalmer, är det visserligen sant, att sådana kunna vara önskvärda, men varför skulle icke dessa nya psalmer och sånger kunna placeras i ett tillägg till vår Wallinska psalmbok? På denna väg har man gått fram på andra håll, och är det blott det nya, som man framför allt vill ha, inser jag icke, varför man icke skulle kunna beträda samma väg även hos oss.

Jag måste fråga, om vi upplevat en sådan blomningstid i vår religiösa diktning, att den som en mogen frukt skänkt oss den nya psalmboken. Måste vi icke svara nekande? Psalmboksnämndens sekreterare har visserligen sökt visa, att icke blott en psalmens guldålder kan ge oss en ny psalmbok. Det är blygsamt och vackert, men

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

man måste fråga: *Vilken* psalmbok? För min del vill jag icke medverka till ett sönderbrytande av den Wallinska psalmboken, förrän vi allra minst ha något likvärdigt men helst någonting bättre att sätta i stället.

Tiden medger nu icke någon utförlig redogörelse för den nya psalmbokens nya psalmmaterial, men jag kan icke underlåta att anföra ett i mina ögon träffande omdöme härom, som avgavs av en aktad ledamot av kyrkomötet. »Vi stå nu i begrepp», yttrade denne talare, »att antaga en ny psalmbok, där det finnes många psalmer, om vilka man icke vet, huruvida de passa för församlingen. Många av dessa nya psalmer härstamma från förgångna tider, ehuru de klätts i moderniserad dräkt. Några av dessa psalmer giva visserligen ett gott uttryck för sin tids kynne, men äro ganska obehöfliga, därför att den äldre tid, varifrån de härstamma, redan förut är starkt och fylligt representerad i psalmboken. Andra åter av de nytillkomna psalmerna äro visserligen av nyare datum och goda, några utmärkta, åtminstone att läsa, men mycket få, alltför få av dem bära fram något av det egendomligt nya, som inom vår kyrka uppbäres av det nu levande yngre släktet. Andra åter av dessa nya psalmer verka ganska medelmåttiga, goda till det kristliga innehållet men utan klang i tonen och klassicitet i formen. Det finns naturligtvis också bland de nytillsatta psalmerna sådana, som äro verkligt förstklassiga, ja, som kunna sägas redan ha blivit av församlingarna korade genom att de gärna sjungas, och det finns sådana, om vilka man kan hysa stark förhoppning, att de skola bliva korade. Men i det stora hela kan om det nya materialet med sanning sägas, att det är mera åt församlingarna överantvordat än av församlingarna utvalt, och att det är osäkert, huru det skall bliva mottaget av församlingarna.»

De nya psalmerna utgöras av dels återförvärv från 1695 års psalmbok, dels nyförvärv både från den klassiska psalmdiktningens guldåldrar och från den andliga visan under de sista seklers mäktiga väckelserörelser, från de nordiska systerkyrkornas psalmsångare och den religiösa nydiktningen i vårt eget land. Jag vågar icke trötta med någon närmare exemplifiering utan skall inskränka mig till att säga, att åtskilliga av de nya psalmerna ur både religiös och litterär synpunkt kunna hälsas med glädje, åtskilliga äro sedan väckelsetiderna kära hos vida kretsar av vårt folk, men om många gäller, att de i sin korrekta slätsrukenhet varken ha fel eller förtjänster och därför snart skola glömmas. Åtskilliga föra oss dit, där det känns »lägt i taket», och några uppvisa ett rimsmideri, fjärran från den andliga inspirationens flykt. Den gamla dygdepoesien har utrensats, liksom »lasten» i stor utsträckning har ersatts av »synden». Men vad sägs om t. ex. följande, närmast från tilläggförslaget hämtade strof:

»Andens törst hon släcker
och i hjärtat väcker
frid och stilla ro,
kärlek, hopp och tro.»

Jag kan icke hjälpa det, men i mina ögon ter sig sådan diktning som klichéfabrikation, och det är för mig fullkomligt ofattligt, huru en sådan strof kunnat godtagas, samtidigt som man vägrat att i den nya psalmboken införa en sådan dikt som »Mästare, alla söka dig.»

I fråga om de ändringar och omarbetningar, som vidtagits i våra nuvarande psalmer, har den nuvarande innehavaren av Tegnér's biskopsstol gjort gällande, att detta icke är att förgräpa sig på en avliden stormans diktverk, utan det är svenska folkets psalmer, som av detta är upptaget i kyrkans psalmskatt, och därför äger kyrkan att göra de förändringar i dem, som behövas. Jag har sett, att även psalmboksnämndens sekreterare finner det sakligt hållbart, att när kyrkan övertager författarens rätt, så övertager hon tillika hans ansvar. Jag vet dock icke, om psalmboksnämnden i sin helhet tillägnat sig denna i hög grad frigjorda uppfattning i fråga om pietet inför död mans andliga storverk. Kyrkomötet underkände många av nämndens förnumstiga kriarättelser. Enligt kyrkomötets ändringsbeslut skall det sålunda *mot* nämndens förslag fortfarande få heta t. ex. i psalmen 288: 7: »Lev i Gudi, glad och god.» (Nämnden hade föreslagit: »Gläd dig i din Fader god»). I psalmen 282 skola vi fortfarande få sjunga »Gör *alltid* rätt!» och icke, som nämnden föreslagit: »Gör *allting* rätt!», och i psalmen 113, »Till härlighetens land igen», skall nämnden icke få ändra orden »min ömma bön sig tränge» till »mitt hjärtas bön sig tränge». Och sådana psalmer som t. ex. Wallins »I Din vård, som räcker till» (nr 284) och första versen av Franzéns »Jesu, dig i djupa nöden» skola enligt kyrkomötets beslut icke få av nämnden slopas.

Men alltför många ändringar kvarstå ännu. Bara några få exempel ur högen! Vi få icke längre sjunga: »Jag dignar ner, för svag att Dig ett värdigt offer bära». Det rättas till: »Jag är för svag, o Gud, att Dig ett värdigt offer bära». I Olaus Petris psalm »O Jesu Krist, som mandom tog» får det icke längre heta: »Vi oss förlita däruppå, när vi med lydigt sinne gå den väg, Du föreskriver». Så här fordrar den renläriga ödmjukheten att det skall heta: »Vi oss förlita däruppå och *vilja* i din lydnad gå . . .» I vår bekännelsepsalm 17:3 »Vi tro på en allsmäktig Gud» få vi icke längre sjunga: »Ett evigt liv skall bliva då den lön, som tro och kärlek få». Nu skall det enligt kyrkomötets beslut heta: »Ett evigt liv vi skola då hos Herren Gud i himlen få». I psalmen »Helge Ande, hjärtats nöje» ha vi hittills sjungit: »Giv mig dygdens stilla fröjd, gör mig tålig och förnöjd, att jag ej min nästa hatar eller det, Du älskar, ratar». Nu är den nya formuleringen: »Gör mig tålig och förnöjd och till fridens vandel böjd, att i allt jag kärlek övar, ej den Du har kär bedrövar». Någon »dygdens stilla fröjd» får icke finnas. I Wallins psalm »Vad röst, vad ljuvlig röst jag hör» ha vi hittills sjungit: »Nu detta hjärta aldrig mer Dig, Herre Jesu, överger; Du mina tårar ser. Jag går så gärna, dit Du går, och bär mitt kors i Dina spår». Det är för starka ord. Så här skall det låta: »Ack, hjälp mig, att jag aldrig mer Dig, Herre Jesu, överger,

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

som hjärtats uppsåt ser, men följer Dig, evart Du går, och bär mitt kors i Dina spår». Lucidors psalm »O syndaträl, som i den dvala dröjer» är hemsk men förstås och försonas i historiens ljus. Ofattligare är, att man år 1921 kan vilja ersätta dess tionde vers med följande: »Minns Herrens ord om elden, som ej släckes, dit kastas den, som ej till bättring väckes. Ack, fly i tid till Guds barmhärtighet, att du ej gråta får i evighet!» I Wallins psalm »Varför sörja, varför klaga» har följande strof uteslutits:

»Den, som kärlekstårar gråtit,
känner ljuvt, att Gud är far.
Mycket varder den förlåtet,
vilken mycket älskat har.
Plär en jordisk fader göra,
vad ett barn med ömhet ber,
skulle då ej Herren höra
våra suckar mycket mer?»

Wallins »Den blida vår är inne» möter oss i ny skrud. I »Hela världen fröjdes Herran» får det icke längre heta: »Ty Han är fast, god och blid», utan det skall vara »Ty Han nådig är och blid», och i Wallins »Din klara sol» får det icke talas om »måtta i begär», utan det skall heta »med renade begär». I Wallins mäktiga »Mina levnadstimmar stup» har man strukit verserna 4 och 10. Man har kasserat följande strof:

»Du, som ser, vad jag besluter,
Du, som vet, vad jag förmår,
och min suckan ej förskjuter
och mitt löfte ej försmår,
Du skall ej min vanmakt döma
men min viljas redlighet
och vid ångerns tårar glömma
mina bristers myckenhet.»

Ålderdomliga uttryck, såsom gack, statt, si, ho och marga etc., ha utbytts, där de icke varit nödvändiga för rimmet, men många arkaismer ha bibehållits, och det ser många gånger ut att vara både si och så med konsekvensen. Vi få fortfarande sjunga: »Förlän mig trona rena» och »Du Herre stor och lofvärd äst». Men »Om jag i trona bliver» har ändrats till »Om jag i tron förbliver», »i himlen, där Du själv bor» till »i himmelen, där själv Du bor» och »i Dino huse är en dag fast bättre till att bliva» till »i Dina gårdar är en dag långt bättre till att bliva», den senare ändringen oaktat man exempelvis i psalmen 411:2 bibehållit: »Du haver dock *fast* dagelig». »Min Gud och Far, med goda dar Du ofta glätt mig, svaga» har ändrats till: »Min Gud, Du har med goda dar så ofta glätt mig, svaga».

En klass för sig intaga de ändringar, som jag vore färdig att beteckna som rena struntändringar. I psalmen 410:1 får det icke heta: »Odelat, fromt och renat»; »odelat, ödmjukt, renat» skall det

heta. »Gudaskenet» i psalmen 67:3 har ändrats till »Österns stjärna», »tvivlets skugga» i psalmen 78 till »tvivlets töcken». »Ja, mitt rödda hjärta känner» i Franzéns konfirmationspsalm till: »Ja, o Herre god, jag känner». Att inte Franzén kunde hitta på den stora förbättringen själv!

»Medan du
har ännu
tid att dig förbättra»

hos Wallin har ändrats till

»medan du
tid ännu
haver att dig bättra».

»Ett tröstens ord» i Wallins psalm 184: 4 har ändrats till »ett nådens ord», och »glädjens känsla ur vårt bröst» i Wallins psalm nr 247 till »frid och glädje ur vårt bröst». Anna Maria Lenngren, som ju icke var någon så särdeles oäven författarinna, har i psalmen 449:2 fått bock för »O, då gör kännbar för mitt hjärta, Allfader, Din barmhärtighet!» Det har ändrats till: »Ack, gör då kännbar för mitt hjärta, o Fader, Din barmhärtighet!» — Ack och o!

Mycken tid, mycket arbete och pengar offras numera för utgivande av våra klassiska författares verk i en form, som såvitt möjligt är absolut äkta. Psalmboksnämnden behandlar Wallin, Franzén och andra av våra största psalmdiktare nästan som en kriorättande magister behandlar skolpojkar. Den urvattnar och normaliserar, och den betänker icke, att även där en ändring kan förefalla ganska oskyldig, så framkallar den alltid störande reflexioner. Man är van vid den gamla formen och läser, tills man stöter på de nya. Då frågar man ovillkorligen: varför har den här ändringen gjorts?

För icke så många år sedan utkom en upplaga av Folkskolans läsebok, där man tagit sig för att på psalmboksnämndens manér korrigerade några av våra författare. I Tegnér's »Svea» hade »våra fäders seder» ändrats till »fädrens rena seder». I Hedborns vaggvisa hade man för att slippa det ålderdomliga ordet »blader» ändrat »strör långa rader av ros och blader» till »strör rader långa utav rosor många». En del verser hade också uteslutits här och var i dikterna. Detta uppväckte ett sådant klander, att den välment men ovist förbättrade upplagan måste indragas. Hur gör kyrkomötet? Det godkänner i förväg ett psalmboksförslag, som ingen riktigt känner till, då beslutet fattas, och som för övrigt ännu i denna dag icke är fullkomligare än att man under några timmars genomläsande kan hitta även oriktiga nummerhänvisningar och felaktiga versnumreringar däri. Att detta förhandsgodkännande skall hava skett med något hänsynstagande till tryckningskostnaderna, det är nu en nyhet, som får stå för herr Wallerii räkning. Jag tror icke, att det svenska folket skall vara varken kyrkomötet eller riksdagen tack-samt för en sparsamhet, som tar sig uttryck på detta sätt.

*Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)*

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

Kyrkomötet anhåller icke blott om den nya psalmbokens fastställande till jämsides bruk med 1819 års psalmbok, det anhåller också om vidtagande av »de åtgärder, som kunna finnas lämpliga till underlättande av ett sådant jämsides bruk av de båda psalmböckerna». Vi skola alltså få två psalmböcker. Om man har sina barn i en församlings folkskola och så flyttar till grannförsamlingen, skall man kanske vara nödsakad att skaffa barnen en ny psalmbok. Om man på förmiddagen går i högmässan i låt oss säga Jakobs kyrka i Stockholm, så skall man använda en psalmbok, men om man går i aftonsången i en grannförsamling, riskerar man att nödgas medtaga en andra psalmbok. Nu säger man, det är alldeles som 1819. Men nej, det är icke alldeles så. Åtminstone har jag icke hört talas om, att det 1819 vidtogs några åtgärder för att *underlätta* ett jämsides bruk av två psalmböcker. Genom kyrkomötets psalmboksbeslut, som även av den nya psalmbokens försvarare erkännes vara olyckligt formulerat, skola vi kanske i den ena församlingens skolor få en psalmbok, i en annan församling en annan. På kyrkostämmorna skall det debatteras och voterats om psalmboksvalet. Vägen skall tills vidare stängas för den spirande nydiktning, som söker att tolka samtidens religiösa problemställningar och behov. Men bokförläggarna gnugga händerna i förtjusning och bokhandlarna le belåtet. En ny psalmbok beräknas kosta mellan 7 och 10 miljoner kronor, och det blir mer, om de frikyrkliga finna sig böra ändra sina sångböcker för att bringa de där intagna psalmerna till överensstämmelse med den nya psalmboken.

Är det inför detta perspektiv möjligt, att andra kammaren kan tveka att liksom första kammaren säga sin mening om kyrkomötets psalmboksbeslut?

Om det icke uppfattades som en oförsynthet, skulle jag till sist på åtskilligt i den nya psalmboken vilja tillämpa en rad av psalmboksnämndens sekreterare: »Dagens visor ljuda fattigt tomma». Om den Wallinska psalmboken skulle jag med Karlfeldt vilja säga: »Med vördnad betraktar jag i denna stund den nötta boken, som ligger framför mig, boken med de vikta bladen, vikta till åminnelse, av andra händer än mina. Ännu har den icke talat ut och sjungit ut.»

Den förevarande frågan är för mig ingen kyrkopolitisk fråga, men jag tror, att den överväldigande delen av Sveriges kyrkofolk och lekmannamenighet har samma känsla inför Johan Olof Wallins skapelse, våra fäders psalmbok, och därför, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan, att andra kammaren måtte biträda första kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr O l s s o n i Blädinge: Herr talman! Jag skall icke upptaga den föregående ärade talarens detaljanmärkningar, enär de antagligen få sitt bemötande från annat håll, utan endast hålla mig till några allmänna synpunkter.

Det förefaller mig ganska anmärkningsvärt, att riksdagen velat inlåta sig på att opiniera i en sådan fråga som den förevarande, och något annat än en opinionsyttring kan det väl i varje fall icke

bliva tal om, enär ärendet berör ett område, som ligger helt utanför riksdagens befogenhet att fatta ett avgörande beslut. Allmänna kyrkomötet är svenska folkets lagliga representation i kyrkliga frågor av förevarande slag, och här vill man nu, att riksdagen skall göra ett uttalande emot kyrkomötets beslut i psalmboksfrågan, utan att riksdagen ens haft tillfälle att se eller taga del av det slutgiltigt antagna psalmboksförslaget. Helt visst skulle riksdagen icke vilja vara med om att så flyktigt behandla något annat ärende huru obetydligt det än må vara utan att först hava fått se och pröva de förslag det här är fråga om, att yttra sig över eller intaga ställning till. I detta fall föreligger ingenting att hålla sig till, utan det gäller att döma som den blinde om färgen eller, som man säger, svära på magistrernas ord.

Motionärerna liksom många andra hava med rätta talat mycket vackert om den nuvarande psalmboken, och för detta skall helt säkert ingen klandra dem. Det finnes väl knappast något gammalt, som icke kan vara prisvärt och gott i ett eller annat avseende, men därför låta vi det icke i evighet bestå oförändrat, utan gå vi ofta ganska hårdhänt tillväga vid en revidering eller reformering. Huru mycket man än må prisa vår nuvarande psalmbok, ligger det väl ändock något uti, att så många kyrkomöten uttalat sig för en revidering. »Med varsam hand» har det tillagts, vilket väl bättre än något annat bevisar, att man icke velat den s. k. Wallinska psalmboken till livs. Man kan icke säga, att det nu reviderade psalmboksförslaget är ett hastverk, då vi veta, att flera kyrkomöten gång på gång varit mycket stränga i sin kritik över de förslag, som tidigare förelegat. Icke heller det sista förslaget kunde, såsom vi här i riksdagen brukat skriva, i oförändrat skick antagas, utan undergick det en ganska sträng skärseld, som resulterade i betydande förändringar, dock huvudsakligen genom att förslaget ytterligare tillökades med bl. a. ett antal mera framstående och värderade sånger lämpliga för en psalmbok, dessa till stor del tagna ur det s. k. tilläggsförslaget.

Att icke hela tilläggsförslaget blev antaget tror jag ej att man har någon allvarlig anledning att klaga över. Vid ett stort antal av dessa sånger står antecknat i koralboken: »lämpa sig ej för högmässan», och jag undrar, om det kan vara lämpligt eller önskligt att belasta psalmboken med sådana alster. Psalmboken blir dem förutan ganska stor ändå. Om t. ex. »Till Österland vill jag fara» får stå kvar bland våra folksånger i stället för att inrymmas i psalmboken, tror jag, att därmed ingen större skada skett.

Nu har det sagts, att det endast är kyrkomötet, som vill hava en reviderad psalmbok, men så torde icke vara fallet. Vi veta ju, att stora frireligiösa sammanslutningar eller friförsamlingar, vilka utgöra en avsevärd del av vårt folk, sedan länge tillbaka hava sina egna sångböcker, även sådana med urval ur den svenska psalmboken. Detta måtte väl, säga vad man vill, till fullo bevisa, att det förefunnits ett trängande behov av psalmbokens förnyelse, försävt den skall i möjligaste mån kunna bibehålla och försvara sin plats

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

som — såsom den borde och är avsedd att vara — en allmänt älskad och brukad sångbok.

Och nu, när kyrkomötet, man kan gärna säga, i tillmötesgåendets tecken, godkänt, att ett större urval av dessa sånger införlivas med psalmboken, icke såsom ett annex till denna, utan såsom något jämbördigt uti ett enhetligt verk, vill man söka förhindra detta genom att här uppväcka en opinionsstorm emot kyrkomötets beslut, ett beslut som dock var enhälligt, enär det klubbfastes utan föregående votering. Herr talman, mina herrar! Det ligger något storslaget i detta kyrkomötets enhälliga beslut, om än stridens vägor därvid gått höga, och därom torde envar kunna övertyga sig som vill närmare studera kyrkomötets protokoll vid ärendets behandling samt därjämte ärkebiskopens högstämda avslutningsanförande.

Då jag är övertygad om, att kyrkomötet ärligt strävat efter att göra psalmboken till en värdefull psalmskatt för hela det svenska kyrkfolket, ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr af Ekenstam: Herr talman, mina herrar! I anslutning till vad den närmast föregående talaren haft att anföra skulle jag vilja med några ord särskilt framhålla vad som kan i avseende på denna sak sägas om det rent formella. Jag vill då genast från början framkasta, att det nog är full anledning att till kammaren ställa en varning att icke fullfölja den väg, som första kammaren har beträtt. Skall någon fråga betraktas som en rent kyrklig fråga, skall det väl just vara en sådan som rör en gudstjänstbok sådan som psalmboken. Den har nu efter många och långa års strider och diskussioner av senaste kyrkomötet blivit behandlad efter alla de föreskrifter, som lagen ger. Efter de prövningar och diskussioner, som vid detta kyrkomöte hava blivit förda, har också beslutet fattats, utan att det syntes vara nödvändigt att genom en votering konstatera, om verkligen en minoritet fanns, som icke ville hava denna. Det synes mig då, att det är knappast grundlagsenligt, åtminstone att det icke är överensstämmande med de syften, som de svenska grundlagsstiftarna hade, då de åtskilde de rent politiska frågorna från de kyrkliga, att nu här i riksdagen upptaga en sådan fråga som den angående psalmboken. För övrigt tror jag knappast, att vi här i riksdagen äro fullt kompetenta att ingå på den saken. Då våra valmän sände oss till riksdagen, har nog ingen enda av dem tänkt på, att vi skulle kunna komma i det predikamentet, att vi skulle avgöra, om svenska kyrkan skall hava den eller den psalmboken.

Nu säger man, att det visserligen icke är fråga om att fatta något beslut, som kan avgöra frågan. Det kan naturligtvis icke riksdagen göra, men man skall petitionera. Man skall sålunda hänvända sig till Kungl. Maj:t med framställning om, att man inte skall beakta det beslut, kyrkomötet fattat. Därigenom utsätter man sig sålunda för det alternativet, att Kungl. Maj:t anser, att kyrkomötet i denna fråga verkligen haft större befogenhet och insikt att

besluta och avgöra än riksdagen ägt, då den uttalat sin mening. Det finns alltså en möjlighet, att riksdagens petition skall bli obeaktad, något som väl inte skulle vara så synnerligen angenämt för riksdagen.

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

Vad åsyftar nu för övrigt denna agitation, som går ut på att förhindra verkställigheten av kyrkomötets beslut? Man talar oupphörligt om, att man skulle hindra den nya psalmboken att träda i kraft. Javäl, men vad har kyrkomötet beslutat? Jo, kyrkomötet har beslutat hemställa hos Kungl. Maj:t, att från och med den första söndagen i advent 1922 jämsides med vår gamla nu existerande psalmbok den nya skulle få lov att användas. Det är sålunda inte alls meningen, att det på församlingsfolket och församlingarna skall utövas något som helst tvång att använda den nya psalmboken. Varje församling får i det fallet avgöra vad den önskar. På det sättet kommer sedermera, i den mån som församlingarna finna, att möjligen den nya psalmboken bör ha företräde framför den gamla eller kanske den gamla framför den nya, verkligen en opinion att uppstå, som har något värde.

I närvarande ögonblick veta vi dessutom egentligen ingenting i detalj om hur den nya psalmboken skall se ut, och det kan väl då inte vara anledning att uttala sig om densamma. Ätminstone har jag under den långa tid, jag tillhört riksdagen, inte någon gång, mig veterligen, haft att lämna min röst i avseende å ett sakspörsmål, som är så absolut obekant för riksdagen, som detta är. Vi veta visserligen, att det funnits utgivna provpsalmböcker, och vi veta, att det uttalats kritik rörande dessa, men vi känna som sagt absolut inte till, hur den nya psalmboken kommer att taga sig ut, som ännu inte är tryckt, ja kanske inte ens slutredigerad. Låt oss sålunda vänta med kritiken tills den saken blir klar.

Nu kan man möjligen tycka, att under diskussionen i riksdagen en del personer, som haft möjlighet att intränga i denna fråga, kunnat lämna oss en del ganska värdefulla upplysningar. Jag erkänner också, att då jag för en stund sedan hörde utskottets ärade ordförande yttra sig, det tilltalade mig, att han gjorde det på det värdiga sätt, som skedde. När jag för en tid sedan gick in i första kammaren för att åhöra den diskussion, som där fördes över samma ämne, och därvid lyssnade till en kyrkans tjänare, som i tarestolen utförde sin kritik av den nya psalmboken, kunde jag nämligen inte annat än känna det beklämmande, att han gjorde detta på ett så ironiskt sätt, att man i kammaren oavbrutet märkte skratt och flin. Detta tedde sig för mig som ett bland de bästa bevisen för, att just sådana ämnen som det förevarande inte böra tillkomma riksdagen att handlägga. Grundlagsstiftarna ha också velat, att de inte skulle avgöras av riksdagen, och det är psykologiskt riktigt, att sådana frågor läggas under annat forum. Därför böra vi inte, med det vi ha att säga till om, försöka att inkräkta på detta område.

Då det sålunda, herr talman, har synts mig, att vi skulle träda kyrkomötets rätt för nära genom att göra ett uttalande i denna fråga, och då enligt min övertygelse den uppfattning och kunskap, som

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

vi riksdagsmän ha i saken, äro så ytterligt ofullständiga, att vi sannerligen i detta fall inte kunna betraktas som opartiska och sakkunniga, anhåller jag för min del att få tillstyrka bifall till reservationen.

I detta yttrande instämde herrar *Hermelin* och *Jonsson* i Mörkhult.

Herr Hallén: Herr talman, mina herrar! Det yttrades alldeles nyss av den siste högt aktade talaren, att riksdagens ledamöter inte besitta den ingående kännedom om den föreliggande frågan, som skulle göra dem kompetenta att yttra sig i densamma. Det må då tillåtas mig att, som ett litet bidrag till den behövliga ökade inblicken i vad frågan gäller, spinna något vidare på den tråd, som utskottets ärade ordförande begagnade sig av, då han gjorde en liten översikt över en del av de rättelser och förändringar, för vilka den Wallinska psalmboken blivit utsatt. Jag tror nämligen, att den som, eventuellt med hjälp av sin egen psalmbok, vill följa med dessa ändringar eller på annat sätt söka finna skillnaden mellan den gamla och den nya psalmboken inte skall vara mera inkompetent härvidlag, än att han kan bedöma, om han anser de förändringar och nyheter, som föreslås, svara mot ett verkligt behov inom kyrkliga kretsar. Jag skall sedan också be att få komma fram med en liten sammanställning av och en del reflexioner angående syftet och arten av de gjorda förändringarna.

Jag skall då företaga en liten aplockning på några ställen här och där i det nya psalmboksförslaget.

Jag erinrar först om den 175:e psalmen, 8:e versen i vår gällande psalmbok, där det numera inte anses lämpligt att man sjunger orden om den kristne, som »vandrar from förbi de stötstenar» etc., utan där ordet »from» utbytes mot ordet »trygg», detta i överensstämmelse med den metod eller princip, som gång efter annan kommit fram och som går ut på, att man inte får i alltför kategoriska och positiva ordalag uttala sig om en kristen människas sedliga vand. Ett annat exempel ha vi i psalmen 185, vers 5, där det nu står: »Med ånger, bättring, hopp och tro, jag söker och jag finner ro.» En vanlig människa har svårt att se, vad det skulle ligga för olämpligt i, att det sjunges på detta sätt, men psalmboksnämnden har med kyrkomötets gillande övergått till den försiktigare konjunktivformen och skrivit: »Med ånger, bättring, hopp och tro, jag söke och jag finne ro.» Detta är enligt min mening ett ängsligt pryderi, som är alldeles obefogat. Här stå faktiskt inte några sådana intressen på spel, som göra, att man i detta fall måste åstadkomma en ändring. Eller man kan — såsom möjligen förut påpekats — se på psalm 224, som många gånger förut varit föremål för ändringsförslag, där man inte längre gillar: »Gör väl, gör rätt i döden, det övriga gör Gud», utan vill skriva: »Gör väl gör rätt till döden, och sätt din lit till Gud.»

Över huvud taget kan det, åtminstone ofta, inte framställas några direkta anmärkningar mot den gestalt, som ändringarna er-

hållit; det är bara detta, att man måste fråga sig: vad är det för viktiga intressen, som stå på spel, eftersom de gamla formuleringarna måste så underkännas?

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

Ett annat ställe, där man också står undrande, är psalm 166, tredje versen:

»Men jag finner, till min smärta,
Att ännu hos mig jag bär
Samma tygellösa hjärta,
Samma svekfulla begär.»

De två sista versraderna ha ansetts behöva avlägsnas och i stället har man givit strofen följande form:

»Men jag finner, till min smärta,
Att ännu hos mig jag bär
Syndens lust uti mitt hjärta,
Köttets svekfulla begär.»

Detta är ju ändringar, som visserligen, även om man märker ord och pressar formuleringen, medför en alldeles otadlig lydelse, men det stora trängande behovet av ett ombyte ligger i varje fall inte så nära till hands.

I detta sammanhang skulle jag också vilja säga några ord om att en eller annan formlig utstrykning har skett av antingen hela psalmer eller i varje fall psalmverser. Man har sålunda tillåtit sig först i psalmboksnämnden och sedan på dess förslag i kyrkomötet att eliminera bort flera verser av psalm 461, en psalm, som är känd för hela vår folk: »O hoppets dag som klarnar opp, ur dödlighetens rimma.» Psalmboksnämnden, som fått lägga till rätta utseendet av den reviderade psalmboken, ansåg nu, att i denna psalm borde inte längre upptagas fjärde, femte och sjätte verserna. De båda förstnämnda lyda:

»Mig följer ej det mynt, som går,
den skatt, som vinnas i världen,
Men skatten av var torkad tår,
Var seger över flärden.
Vad vägrad lön,
Var hjärtlig bön.
Jag bad för dem mig hatat.

Mig följer ej till fridens land
Ett firat namn och rykte,
Men minnet av den hulda hand,
Som tyst en likes tryckte.
Den vattudrick,
Den ömhets blick,
Som skänktes åt den arma.»

Dessa två verser hörde som sagt till dem, som man ville taga bort, men kyrkomötet reagerade lyckligtvis och räddade desamma. Däremot ströks ohjälpligt den följande:

Andra kammarens protokoll 1921. Nr 49.

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

»Mig följer, ack, vart gott beslut,
Som ej till verk hann mogna;
Mig följer eller går förut,
Var vän, min själs förtrogna;
Mig följer allt,
Vars rena halt
Också i himlen gäller.»

Man måste väl säga sig, att även om man här kan känna igen ett gånget tidevarvs typiska sätt att dikta, mot vilket en ny tid kan ha sina invändningar, man i dessa strofers tankegång återfinner någonting av de berömda orden hos Viktor Rydberg:

»Vad rätt du tänkt, vad du i kärlek vill.
Vad skönt du drömt, kan ej av tiden härjas.
Det är en skörd, som undan honom bärgas,
Ty den hör evighetens rike till.»

Dessa ord av en av våra största och frommaste tänkare ha, kan man säga, blivit det svenska folkets andliga egendom, och vem anade väl, att sådana tankar skulle på något sätt vara kontraband i de högkyrkliga censorernas ögon?

Som exempel på ändringar, som inte överensstämmer med vad psalmboksnämnden eljest uttalat därom, att man bör akta sig för att särskilt i kända och omtyckta psalmer onödigtvis införa nyheter, kan man återge en av passionspsalmerna, nr 86: »Du går, Guds lamm, du milda, oskyldiga och rena.»

I andra versen låter man de gamla kända orden:

»Dock, rörd av vårt elände,
Du kvalen snart ej kände.»

utbytas mot:

»Dock från din faders vilja
Dig intet kunde skilja»,

en ändring, som åtminstone för lekmannen synes vara alldeles omotiverad. Man kan inte i och för sig göra anmärkning på den nya strofen; man bara tycker: varför dessa störningar och rubbningar, där sådana absolut inte behöva tvingas fram.

För att vidare taga ett annat exempel, som redan Heidenstam i sitt uttalande över 1914 års förslag omnämnde, kan jag peka på den gamla, av medeltidsstämning kringsvävade psalm 67, trettondedagspsalmen:

»Ty kommo de till Betlehem,
Dit gudaskenet lyste dem».

Ordet »gudaskenet» har ansetts böra utbytas mot »Österns stjärna»! Naturligtvis går det uttrycket också, men varför denna räddhåga för ett gammaldags vackert uttryck, som bidrager att giva psalmen dess innerliga, sköna prägel?

På tal om språkliga förändringar säger Heidenstam 1915 — naturligtvis inte med detta sista förslag för ögonen, det erkänner

jag, men hans kritik drabbar i alla fall på många punkter bokstavligen även de av kyrkomötet beslutade ändringarna: »Till och med det ålderdomliga språket har sin särskilda makt över känslan och bör inte ändras, förrän det blivit obegripligt.»

*Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)*

För att visa, hur man vill rubba en gammal stämning, och inte bara en stämning, som äger kulturhistoriskt intresse utan som även medverkar till att höja den religiösa känslan, kan man ytterligare se på psalm 373, psalm för botfärdiga fångar. Denna psalm har med större eller mindre skäl tillskrivits Erik XIV; det är kanske ovisst, om han, som man påstår, författat den under sin fångenskapstid. Det heter där:

»Jag är en fattig fånge
I denna världen vrånge,
Som fåret på en ö.
Jag kan ej hädan komma,
Min frihet ej bekomma,
förrn Gud mig låter dö.»

De senaste raderna: »Jag kan ej hädan komma» etc. utbytas mot: »Gud låt mig frihet vinna, i Dig förlossning finna.» Ja, visst kan man skriva så; det är intet fel på detta, men hela den gamla stämningen i psalmen förflyktigas genom dessa moderniseringar och avputsningar, som inte äro behövliga.

I detta sammanhang kunde jag, om tiden medgäve det, ha lust att erinra om, hur underligt en del folk i kyrkomötet gick till väga, när man skulle utöva kritik över de gamla psalmerna. Det måste till kyrkomötets heder sägas, att man reagerade mot t. ex. ett sådant uttalande som det följande, som kom fram i kyrkomötet och som visade, huru långt man gick, när det gällde att märka ord i denna psalm. En talare nämnde, att denna psalm borde inte få vara kvar, därför att den rent sakligt sett var felaktig. Inte kunde en fattig fånge (strafffånge?) förliknas vid ett får — han borde snarare förliknas vid en ulv! Och ett får på en ö är väl inte i så särskilt svår situation — Gottland och Öland äro stora öar, och fåren ha det där inte så dåligt! Av den anledningen menade han, att psalmen näppeligen försvarade sin plats. Till all lycka reagerade kyrkomötet mot ett så snävt sätt att hantera gamla psalmskatter.

Ett liknande ändringsförslag, som alldeles ofrivilligt får en nästan muntrande prägel, har framställts i fråga om den gamla vackra psalm, som talar om försynen såsom sträckande sig även till de späda och värnlösa djuren. Det heter i en strof:

»Du hörer ock korpungars rop».

I stället för detta satte man:

»Du hörer unga korpars rop»,

d. v. s. den vackra bilden av korpungarna i boet, de späda och värnlösa korpungarna, som också behövde vara föremål för en rättfärdig försyn, den bilden tillplattas genom ändringen till »unga korpars

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

rop», vilket snarare för tanken till unga örnar och andra bilder för mannamod och ungdomens styrka och kraft, en ändring alltså, som enligt min mening i form och även i sak är högst misslyckad.

Jag vet inte, om det har erinrats om, hurusom man i psalm 348: »I blomman av min ungdoms dagar» etc. vidtagit en ändring. som också går i pryderiets tecken. Det heter nu:

»I blomman av min ungdoms dagar
Vem är jag skyldig tacksamhet,
Om ej den Gud, vars milda lagar
Mig styrka skänkt och munterhet?»

Man skriver då om denna strof från andra versraden på följande sätt:

»I blomman av min ungdoms dagar
Vem bör jag tacka. Herre god,
Om icke Dig, vars milda lagar
Mig styrka skänkt och levnadsmod.»

Det ser ut, som om hela apparaten vore satt i gång för att undvika ordet »munterhet» — man tager ordet levnadsmod och så »Herre god» för att det skall rimma på detta. Eller för att taga ett exempel, som man nämnt i första kammaren: i den allbekanta psalm 420: »Din klara sol går åter upp» etc. anser man sig i tredje versen böra ändra orden

»O, må jag ock med flit och dygd
Och måtta i begär»

till

»O, må ock jag med flit och dygd
och *renade* begär»,

också ett uttryck för vad jag anser vara ett sjäpiget pryderi, som san- nerligen inte behöves. Jag tänker förresten i detta sammanhang på min egen skoltid, när vi gång efter gång, morgon efter morgon, på Södra Latin samlades ett halvt tusentals ungdomar och nästan alltid sjöngo denna psalm, lyckligt okunniga, som vi voro, om de bristfälliga ordalag på en eller annan punkt, som kunna utmärka densamma.

Att man i Anna Maria Lenngrens psalm nr 449, ändrar »All- fader» till »O, Fader», eller i psalm 417: »Mitt rörda hjärta ber» till »I tron mitt hjärta ber», vidare »fromt» till »ödmjukt», liksom att varje »ack» får vika för ett »o», varigenom ett stötande igen- känningsstecken på ett gånget tidevarvs mera förtunnade teologi av- lägsnas, må man då icke förundra sig över!

Nu erkänner jag gärna, att det visst finnes i de gamla psalmerna många uttryck för en slags sentimentalitet och moralism, som ibland kan verka snusfornuftig och torr, något som man lätt ser, om man börjar gå igenom psalmerna och märka ord. Man tycks också ha trott, att psalmsjungande människor göra detta. Jag kommer om en liten stund tillbaka till vad som gör, att hela principen att sitta och plocka på en gammal psalmskatt är alldeles felaktig.

Ett klassiskt exempel på det sätt, varpå man gått tillväga, har

man i kyrkomötets gillande av att nämnden fått husera vilt med sax och blåpenna även i en sådan psalm som Lucidors, nr 463, vari de ståtliga fjärde och femte verserna ansetts böra gå bort, oaktat redan Heidenstam i akademiens uttalande år 1915 reagerade häremot. De lyda så:

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

»Ack, om det kval, som de fördömda lida,
På så mång år till ända skulle skrida,
Som stjärnor finns på himlarunden klar,
Som löv och gräs på jorden varit har;

Så vore dem en ljuvlig tröst för handen,
En skymt av hopp att slippa avgrundsbranden,
Men jämmer — då förnyas plågan först,
När de förment den hava varit störst.»

Nu kanske någon invänder, att det kan vara på tiden, att man giver denna helvetpsalm med sina skrämmande bilder en smula mer tidsenlig puts. Kanske någon även tillägger: detta vore förresten bara i stil med kyrkomötets beslut att taga bort ur syndabekännelsen ordet om »den eviga fördömsen» eller att åtminstone här antaga en annan formell lydelse. Varför, menar man, kan man inte taga konsekvenserna, när det gäller denna psalm? Häremot skulle jag vilja säga — och jag tänker detta inte är någon teologisk synpunkt utan en synpunkt, som litet var bör kunna gilla — att kyrkomötet å andra sidan, när det var fråga om »symbolum athanasianum», behöll denna bekännelseskrift under motivering, att om man tog bort detta symbolum man därigenom medgivit, att man bekände sig till en bokstavsboundenhet vid de tidshistoriskt färgade trosformuleringarna, en boundenhet som man inte önskade. När striden stod i kyrkomötet därom, huruvida man skulle taga bort detta symbolum, däri det uttalas fördömsens ord över dem, som inte tro, uppträdde teologer och gjorde gällande, att man borde inte rubba på bekännelserna, ty då gäve man vid handen, att man toge bekännelseskrifterna ord för ord; man borde i stället läsa dem med evangeliets frihetssinne. Nu menar jag, att om man kan tveka, om detta resonemang är lämpligt, när det gäller offentliga bekännelseskrifter, man måste erkänna, att det bör ha sin giltighet i fråga om den religiösa poesiens tidshistoriska dräkt. Låt oss hålla oss till det väsentliga i psalmen: ansvaret och domen, men låt de gamla bilderna och uttrycken, även om vi — liksom i athanasianum — ej göra oss solidariska med dem, likväl stå kvar för att markera det djupa allvaret och den redliga skärpan. Där bör man verkligen resonera på det sättet, att man inte skall söka så att säga »plocka av» en psalm något av dess ursprungliga väsende endast för att bringa den i överensstämmelse med nutiden, utan man bör då antingen helt slopa den eller också låta den stå orubbad.

Heidenstam säger om den storslagna psalm, jag nyss läste upp och om dess uteslutna verser, att »den genom övermålningar och uteslutningar sorgligt förlorat i poetisk styrka och gjorts färglös

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

och slätt». Och han tillägger: »Detta är inte att avdamma klenoder, utan det är att genom oförstånd beröva dem deras inre sken.» Jag vill nu göra en sista, mycket kort axplockning. I psalm 380, en krigspsalm, heter det i andra versen:

»Med fröjdfullt hopp till Herrens ord
Vi farorna omfamna:
För kung och lag och faders jord
Vi segra — eller hamna
I rätta faderslandet.»

Av obegripliga skäl har man i tredje raden ändrat orden »för kung och lag och faders jord» till »i kamp för kung och faders jord»; varför man hoppat över orden om lagen — att lagen är någonting att kämpa och dö för — förstår man inte, men detta få väl lagstiftarne söka bära med jämnmod.

En allvarligare grund till misstro mot det rätta och riktiga i nämndens sätt att korrigera trosinnehållet möter emellertid i den ändring, som företagits i Geijers bekanta psalm 345, »Vid ett barns död». Det står där

»Vi skulle jag begråta då
Den oskuldsfulla, som fick gå
till Dig i rätta hemmet?»

Nämnden ville ha följande ändring:

»Vi skulle jag begråta då
Mitt barn, att det fick tidigt gå
Till Dig i rätta hemmet?»

Jag vet inte, men jag antager, att man ville ha denna lydelse, därför att det inte ens om de små späda barnen borde få heta, att de äro oskuldsfulla. Lyckligtvis avvärjde kyrkomötet detta försök att t. o. m. invid barnagravarna slå ett slag för den arvsynslära, som åtminstone i den stora Barnavännens ord till kvinnoflocken icke äger något stöd, när det gäller de späda små. Tendensen i ändringsförslaget är i alla fall uppenbar.

Ett liknande fall, där jag tycker pryderiet gått för långt, ha vi i psalm nr 359. Femte versen lyder:

»Nu önskar jag, om det min Gud behagar,
att sluta få de mörka årens dagar
Och lägga ned mitt huvud uti ro
På gravens bädd, mitt sista lugna bo.»

Det förefaller, som om nämnden hyst någon rädsla för att den fromme, som sjunger och läser sådana ord, därmed skulle så att säga sväva på målet i sin uppståndelse, ty sista raden är ändrad till

»I tron att få för evigt hos dig ho»

— en enligt min mening alldeles obehörlig nyhet. Eller i psalm nr 252 får det naturligtvis inte heta

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

»Väl mig, om då
Jag levat så
I lyckan och i nöden,
Att lugn jag möter döden.»

Detta är för kategoriskt sagt! Det formuleras i stället:

»Väl mig, om då
Jag dit får gå,
Där Herren skall beskära
De sina evig ära.»

Får man inte ens uttala en önskan om ett liv i rättfärdighet, utan att detta skall ha någonting av självberöm och gärningslära över sig?

En psalm med kristlig levnadsvishet som nr 276 har naturligtvis föranlett nämnden att sätta sina saxar i rörelse. Det heter där i en vers om den rättrådige, att han »vågar allt för rätt och plikt». Det går inte an att säga så, det skall ändras till att han »modigt följer rätt och plikt». Varför denna nyhet? Kanske för den religiösa ärlighetens skull, därför att psalmsångaren annars skulle lova för mycket? I så fall frågar man sig: varför börjar man inte fingra på Luthers psalm nr 124, vars sista strof vi känna till:

»Äre alltid väl till mods
Fast vi våga gods
Och ära, liv och allt.»

etc. Detta är ju i så fall också överord, som då borde ha blivit föremål för en hälsosam korrigerings!

I den tredje versen i psalmen 276 förändras orden »Förlåta, ömka mänskors brott, och hämnas med välgärning blott» på följande sätt, som låter mera tamt och matt: »Att mildt förlåta mänskors brott och vedergälla ont med gott.» Man kan bara fråga, då innehålllet i sak är detsamma: är poesien bättre i det förra fallet än i det senare? I fjärde versen har man också härjat ganska friskt. Det står där, att människor med goda samveten inte skola sörja, ty »ett våld, som över dem ej rår, är ju ej värt en kristens tår». Detta är en ganska vacker bild, men den duger naturligtvis inte. I stället skall det stå: »Ty världens våld ej skada kan, den som hos Gud sin tillflykt fann.» Man frågar återigen: varför göra en sådan förändring?

Man kan vidare se på en sådan psalm som nr 211, som alla våra skolbarn och nästan hela vårt folk känna till: »Upp kristen, upp till kamp och strid!» Man har ansett, antager jag, att det endast är en torr moralism, som talar i den tredje versen:

»Betänk, om dygden rosor blott
Uppå sin bana strödde,
Hon ägde redan här sin lott,

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

Hon då som nöjet dödde.
De törnen hon på vägen sår
Försakelsens och smärtans tår
Bli pärlor i dess krona.»

Jag minnes, huru vi i läroverket, såsom skolpojkar skulle deltaga i morgonandakten och välja psalm, ofta läste upp denna, ty vi tyckte i vår enfald, att det var en vacker psalm. Nu får den inte förekomma i revisionspsalmboken, utan där står en annan psalmvers, mot vilken som vanligt ingenting direkt är att anmärka, men vars poetiska halt kan diskuteras. Den verkar i hög grad utkramad och matt.

Det finnes också en massa andra små ändringar, som visserligen äro obetydliga, men retsamma, obehövlige och ofta taga bort den äkta förnimmelsen av innerlighet. Psalm 226 fjärde vers »Jag trotsar själva döden» är väl för bombastisk — det skall vara »Jag rädes ej!» Psalm 207, åttonde versen: »Och väck mig glader opp» duger inte, utan den skall hyvsas upp till »med glädje vakna opp». I psalm 217, sjätte vers, »tröttnar ej», skall vara »ej bli trött» — det låter mycket bättre! I psalm 78, vers 3: »Strid mot brottsliga begär» putsas upp till »strid mot köttsliga begär», antagligen en teologisk finess, som undgår större delen även av vårt kyrkofolk.

Sedan vill jag också erinra om ett försök till ändring, som emellertid kyrkomötet hedersamt nog avstyrde. Det gällde den berömda 285:te psalmen om brödrasinnets och det förlåtande sinne-
laget. Den fjärde versen lyder:

»Ty var din trätobror benägen
Till vänskap, medan än är tid!
Gör väl, då än du är på vägen,
Så hinner du ditt mål med frid.»

De sista orden: »Så hinner du ditt mål med frid» ansågos, gissar jag, alltför kategoriska, och man ville i stället ha: »I Kristi sinne stifta frid!» Till all lycka var, som sagt, kyrkomötet här mera pietetsfullt och återställde psalmens ursprungliga lydelse.

Då Geijer i uppståndelsepsalmen nr 105: »Du segern oss förkunnar» låter oss sjunga »Ty lär oss leva, lida, Som Du och dö Din död», ser det ut, som om man här skulle vädrat någon kättersk lära om Kristus såsom enbart vårt sedliga livsföredöme. Därför gjorde man följande lilla men ganska betydelsefulla ändring: »Ty lär oss leva, lida, Med Dig och dö Din död.»

I 207:de psalmen talas det om den som »betalar Herranom sin skuld, med kärlek till sin nästa». Detta måtte ha ansetts vara en alltför konkret och okonstlad form för att uttrycka, vari kristendomen skall yttra sig, och därför bättrade man på: »Och kännes vid sin kärleksskuld, Till Gud och till sin nästa.» Jag bara frågar: måste man i alla fall inte tycka, att den första formuleringen verkligen ger uttryck åt vad man ville ha fram?

Efter detta skall jag, herr talman, upphöra att lämna citat rö-

rande gjorda ändringar i de nuvarande psalmerna, fastän man ju tack vare de 600 ändringar, som företagits, kunde hålla på i timal för att återgiva dylika paralleller.

Jag skall nu i stället, för att få ett slut på vad jag har att säga, be att med några korta ord få vidröra även utgallringen av s. k. döda psalmer. Jag vill då framhålla, att det från det mest sakkunniga håll har uppgivits, att det skulle vara 54 psalmer, som man gallrat bort. Jag har emellertid både själv och med andras hjälp gång efter annan gjort kontrollräkning i detta avseende, och både enligt det original-exemplar, som finnes i ecklesiastikdepartementet över utgallrade psalmer, och enligt den uppsatta parallelltabellen, synes antalet utgallrade psalmer vara icke 54 utan 64. Hur står det till med sakkännenheten i denna punkt hos försvararna av kyrkomötets psalmboksförslag? Nåja, det frågar jag inte så mycket efter. Skall man över huvud taget gå fram med sax och blåpenna i psalmboken, kan det nästan smälla lika högt, om det är 50 eller 60 eller 70 eller 80 psalmer, som man tager bort.

Jag vill vidare säga, att vi naturligtvis inte skola göra det fruktlösa arbetet att söka neka till, att det finns en del döda psalmer i psalmboken. Men, såsom en insändare i »Dagens Tidning» för en vecka sedan mycket riktigt påpekade: vad är det som gör, att psalmerna bli döda? Jo, det är naturligtvis till en början församlingarnas bristande intresse för vissa slags psalmer. Det finns t. ex. bland de första 40 psalmerna i vår psalmbok åtskilliga, som säkerligen de flesta av oss, även de mest kyrkligt intresserade, ganska sällan tagit del av. Men sedan bör man också komma ihåg, att det är prästen, som genom sina order till klockaren avgör, vad som skall upp på nummertavlan, och härvidlag ha församlingarna naturligtvis ingenting att säga till om. I vad mån överensstämmelse alltså råder mellan prästen och den psalmsjungande församlingen, låter sig inte alldeles utan vidare avgöra.

Jag vill ytterligare påpeka, att det finns många psalmer, som kanske inte äro lämpliga att sjunga men som i stället läsas av den enskilde. Det kan därför vara nog så svårt för en nämnd och t. o. m. för ett helt kyrkomöte att fastslå: den eller den psalmen har inte längre någon plats i vårt folks fromhetsliv. Vad som är värdelöst för den ene kan genom personliga minnens makt vara en dyrbar gåva för en annan. Jag har, vet ni, träffat många människor, som tack vare minnen från en gammal mor eller tack vare barndomsminnen i övrigt kunnat bli riktigt fästade vid en psalm, som en annan knappt observerat. Det kräves under sådana förhållanden, att man visar den allra största försynthet, innan man går härjande fram över vår psalmbok.

Jag vill härvidlag bara flyktigt peka på en och annan av de psalmer, som man anser inte längre skall förekomma i revisionspsalmboken — vi kunna kalla den nya psalmboken så i motsats till den äldre av år 1819. Psalm nr 83, av Wallin, »Offret stundar. Blöd mitt sinne!», som börjar med ett så ståtligt och gripande anslag, har, som jag antager av teologiska skäl, icke ansetts

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

längre böra få förekomma i psalmboken. Eller en psalm, som jag vet många präster bruka läsa upp vid plågade eller brutna människors sjukbäddar: »Ju större kors, ju bättre kristen», en enligt min mening mycket vacker psalm, är också avsedd att på det sättet så småningom försvinna. Bort skall likaledes en sådan psalm som nr 259 av Adlerbeth: »Skapare att nalkas Dig, Genom bönen Du mig lärde», en psalm, om vilken Karlfeldt säger i ett uttalande år 1915, att den torde vara en av de mest lästa i vårt land. Vidare skall man avlägsna psalm nr 293, den som börjar: »Salig den, vars hjärta lågar, blott av renade begär», en psalm, som jag är övertygad om, att många av oss läst. Ifall någon är fästad vid en sådan psalm, kan man endast hoppas, att han skall komma att tillhöra en församling, där man beslutar att hålla fast vid den gamla psalmboken och inte antaga den nya, i vilken den förvägrats plats.

En annan vacker psalm, som skall tagas bort, är sommarpsalmen nr 393: »Naturen åter träder, förnyad fram i högtidsskrud». Jag ber om överseende, herr talman, om jag kanske tröttar kammareren med dessa uppläsningar, men jag vill bara fästa uppmärksamheten vid exempelvis den tredje versen, som lyder på detta sätt:

»Till Dig naturen sänder,
O Skapare, sin högtidssång,
Dig prisa flodens stränder,
Dig prisar källans friska språng,
De stjärnbeströdda himlar
Och djupets mörka stig,
Allt vad i böljan vimlar
Allt, Fader, prisar dig;
Och allt vad ljuset gläder,
Och allt vad jorden bär,
Till dig med lovsång träder
Och vittne om din godhet är.»

Denna psalm, om vilken Karlfeldt säger, att den är mätad av sommarpoesi och är en av folkets käraste naturpsalmer, skulle alltså strykas och inte mer få sjungas av de församlingar, där man på det ena eller andra sättet beslutat sig för den nya psalmboken. Nu kan det visserligen sägas, att det finns i förslaget en annan och kanske ännu vackrare sommarpsalm, nämligen: »Den blomstertid nu kommer, med lust och fägring stor.» Javisst är den vacker och antagligen än vackrare än den förra, och visst har psalmboksnämnden också en del andra sköna sommarpsalmer. Men varför i onödan gå så obarmhärtigt fram mot en värdefull klenod bland våra naturpsalmer?

Detsamma är förhållandet med en annan sådan psalm om årstiderna, en höstpsalm, nr 404:

»Med hastat lopp och dunkelt sken
Oss solen snart förlåter,
Att uppgå sorgelig och sen,
På mulna fästet åter.»

Nu kan man säga, att det spelar inte så stor roll, om denna psalm tages bort: det är sällan man sitter och sjunger höstpsalmer i kyrkorna — någon gång i september eller oktober kanske — och om psalmen står där eller inte kvittar lika. Så får man emellertid inte resonera. Det är, som Karlfeldt säger: »uteslutandet av denna sköna och märgfulla höstpsalm är åter ett bevis på den snävhet, varmed kommittén behandlat den kristliga naturpoesin i vår psalmbok.» Visserligen är detta Karlfeldts uttalande skrivet år 1915, men han riktar sig mot samma sak, som vi här ha före, och uttalandet kan därför väl återgivas i detta sammanhang.

En gammal känd måltidspsalm, som säkerligen de flesta äldre i denna kammare äro fullt förtrogna med, är nr 445: »Ifrån min födslotimma, Du sörjt o Gud för mig.» Denna får inte heller förekomma i den nya psalmboken utan har blivit ersatt med en annan bordspsalm. Att man får in denna senare har jag ingenting emot, men varför inte bibehålla den gamla, som ingenting ont gjort?

Jag skall slutligen som ett sista exempel taga fram ännu två uteslutna psalmer och vädja till kammaren, om man verkligen finner dem så förgrifliga, att de måste bort. Den ena är, om jag har rätt antecknat, nr 475: »Matta, öga, trötta sinne, gläd dig att du vilan ser! Aftonen är redan inne, och min sista sol går ner.» Jag vet, att både jag själv och många av mina ämbetsbröder vid sjukbäddar och dödsläger läst denna vackra psalm, mot vars innehåll visserligen på en eller annan punkt kan göras en teologisk invändning och där kanske den eller den versen kan vara något svag. Men varför skall man då alldeles jaga bort en sådan psalm, som för många människor är förknippad med de allra djupaste personliga minnen? Det är inte klokt, och det är inte lämpligt detta. Det samma gäller en annan psalm, som också ljuder vid sådana tillfällen, nämligen 483:

»En fridens ängel ropar: kom!
Och hjärtat skall ej vackla,
När döden sakta vänder om,
Den bleka livets fackla.
Så nöjd jag gör den tysta färden;
Jag är så trött, så mätt på världen.»

Denna vackra psalmvers skulle i så fall också försvinna.

Jag skall nu sluta med att på detta sätt citera ur 1819 års psalmbok. Jag skall i alla fall be att få göra ett tillägg, herr talman. Det gäller också att karakterisera arten av de syften, som föresvävat såväl nämnden som även kyrkomötet, då man *avböjt* vissa nyförvärv i psalmboken. Vi veta, att meningen varit, att man skulle i ett supplement eller tillägg, som skulle upptaga något hundratal psalmer och sånger, få iu dels nya psalmer, som gäve uttryck för det kyrkliga församlingens nya behov och erfarenheter, psalmer som röra missionen och ungdomsvården m. m., dels ock den religiösa, inte minst den fireligiösa, väckelsens mest klassiska dikter och sånger, dels slutligen uttryck för den nutida religiösa diktning i

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

övrigt, som till äventyrs kan ha uppstått. Att kyrkomötet nu avböjde vissa av de föreslagna nyförvärven vill jag inte så mycket undra över. Men desto större är förvåningen, när man märker, hur »grätten», om jag så får säga, man varit i fråga om andra mycket värdefulla saker. Jag vet, herr talman, att ytterligare citat kunde trötta en eller annan, men återgivandet åtminstone av något, som hör till denna nydiktning, bidrager till att vi få intryck av vad det är man ratat och vad som skulle kunna ha ingått i vår psalmbok. I första kammaren har återgivits den bekanta: »Mästare alla söka dig.» Jag skall inte vika för frestelsen att återgiva densamma, eftersom tiden är så knapp, men en annan psalm, som på ett underbart poetiskt skönt sätt uttrycker den sökande längtan, som i vår tid och under trycket av denna vidriga tid skapats, skall jag, herr talman, be att få återgiva:

»En dunkel örtagård jag vet,
Vars port jag ofta nalkas.
Den lockar med sin enslighet,
När dagen börjar svalkas.
Där inne dväljs min bästa vän
Men jag vid porten dröjer än.

Jag vet ett vatten, friskt och klart;
Var afton kan jag höra
Det sorla djupt och underbart,
När andra ljud ej störa.
Jag kunde nå det med min hand,
Men törstar än vid källans rand.

Jag vet en väg, som väl är smal
Och aldrig utan fara
Men leder genom berg och dal
Dit, där jag helst vill vara.
Den vägen lyfter, styrker, bär,
Men sällan, sällan går jag där.

O, Herre, led mig i din vård
den väg jag gått så sällan,
För in mig i din örtagård
Och släck min törst i källan.
O, Du som vet, hur svag jag är
Du vet dock, att jag har dig kär.»

Denna psalm underkände som sagt kyrkomötet.

En annan psalm, som också i nutidens språk uttrycker det innerligaste och varmaste, kan man säga, av praktisk kristendom, ha vi i den kända:

»Långt lyser arvet, som släktena samlat,
Arvet av makt och av kunskap och gull,
Tungt ha de släpat och strävat och famlat;

arvet sig ökat, tills skatten blev full.
 Vem skall väl äga den? Ack vad det strides
 Att av dess gods få det yppersta fatt,
 Ack vad det kämpas och blödes och lides,
 Skiften I bröder, som bröder, er skatt!»

*Ang.
 ny psalmbok.
 (Forts.)*

Eller en annan psalm av en nutida svensk man:

»Du skall äta ditt bröd i ditt anletes svett,
 Så ljuda de eviga orden,
 Hur ädelt och skönt än vårt liv är berett,
 Det bliver ej annat på jorden.
 O mänska, du kallats en börda att bära,
 Så finn i ditt arbetes möda din ära!»

Jag vet inte, om man tycker, att det ligger en alltför torr moralism i en sådan psalm, men en mera glödande brödrakarlek, närd ur kärleken till Jesus Kristus, kan man näppeligen finna uttryckt på nutida språk. En sådan psalm förtjänar verkligen plats i psalmboken eller i ett tillägg till densamma, detta likaväl som en del nydikningar, som eljest kommit in. Angående dessa har man en stark känsla av att de äro icke »anmärkningsvärda» i ordets fulla bemärkelse. Där finns ingenting att anmärka, allt är så putsat, tuktat och klippt. Men där är i synnerligen många fall heller ingenting, som drager uppmärksamheten till sig: inga bilder och uttryck, som gripa och rycka med, utan i stället påminna en hel del om versifierade predikningar eller redogörelser på vers för »nådens ordning».

Jag skall nu sluta citatens långa rad med en psalm, som väl kanske aldrig förr ljudit i denna kammare och måhända aldrig mer kommer att där höras. Det är ju så, att det som bekant finns i psalmboken redan nu psalmer, som inte äro avsedda att sjungas av menigheter. Det finns t. ex. sjukpsalmer, psalmer vid ett barns död, vid en fars död o. s. v., och det är alldeles på sin plats att också, om jag så får säga, »kasuella» psalmer av nytt innehåll kunna komma in i psalmboken. Vi känna nu till, att i nästan alla Sveriges hem, där småbarn finnas, ofta mors käraste uppgift är att lära barnen den lilla bönen: »Gud, som haver barnen kär.» Den versen kunna väl de flesta barn, och kyrkomötet gick verkligen med på att taga med denna bön i psalmboken. Jag kan emellertid inte neka mig att visa, huru man ända in i det sista tillät sig ändringar av stundom obegriplig natur. Det heter i den i supplementsförslaget antagna lydelsen:

»Gud, som haver barnen kär,
 Se till mig, som liten är,
 Vart jag mig i världen vänder,
 Står mitt väl i Dina händer.
 Lyckan kommer, lyckan går,
 Du förbliver, Fader vår.»

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

Dessa ord har psalmboksnämnden på sitt underbara sätt bättrat på, så att de skola lyda:

»Gud, som haver barnen kär,
Se till mig, som liten är,
Vart jag mig i världen vänder,
Står mitt väl i Dina händer.
Lyckan här så snart förgår,
Gode Gud, Din frid består.»

Nog få vi väl ändå erkänna, vi, som såsom barn lärde oss ett så att säga *ännu enklare* slut på bönen, att den förra lydelsen är mera begriplig än denna senare, där det skall läsas: »Gode Gud, Din frid består!»

Jag skall också be att få återge fortsättningen av denna psalm, några underbart vackra verser, som kyrkomötet underkände och vägrade plats i denna religiösa folkbok:

»Gode Fader, i Din vård
Tag oss här i denna gård:
Far, att han får kraft att sträva;
Gode Gud att mor får leva,
Gud som haver barnen kär,
Hjälp ock den som liten är.

Alla hem, där mor är död,
Alla barn, som lida nöd,
Seglare på stormigt vatten,
Vandrare i mörka natten,
Käre, gode Fader vår
Trösta den som sorgsen går!

Fader, som i himlen bor,
Hjälp du dem, som glömt sin mor,
Alla fattiga och stora,
Som sin barnasjäl förlora,
För dem hem från vågsam stig,
Att bli barn och små hos Dig.

Alla gamla tag vid hand,
Led dem till Ditt ljusa land,
Genom livets nöd och vimmel,
Blinda, som ej se din himmel
Eller jordens sommarskrud,
Låt dem se Dig själv, o Gud!

Tack, att ingen ensam går
Som Din fadersarm ej når,
Tack, att dina milda händer
Sträckas över folk och länder.
Tack för att Du hjälper visst.
Tack, vår Gud, för Jesus Krist.»

Jag bara vädjar till kammaren, om inte en psalm av sådant innehåll och sådan form hade varit väl värd en plats bland den religiösa nydiktning, som man tänkt sig skulle i ett tillägg givas som en gåva till vårt psalmsjungande kyrkofolk.

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

* * *

Jag vill, innan jag slutar, säga, att de ändringar som vi här hört, säkerligen till en stor del ha någonting av pryderi och renlärighetsnit över sig, som säkerligen inte varit av behovet påkallat. Och här kommer jag till det kardinala i hela kritiken av försöken att stuva om vår psalmbok. — *Nämnden liksom kyrkomötet visar alltför stor misstro mot vårt svenska folk i detta stycke.* Den psalmsjungande menigheten likaväl som den psalm-läsande sjuklingen eller den gamle, som efter dagens slut hämtat sin psalmbok från hyllan och läser, alla dessa, de sjunga eller läsa sina psalmer utan hårddragen kritik. *När en människa tager en psalmbok i sin hand för att söka näring för sin själ, är hela hennes sinnesriktning sådan, att hon absolut saknar sinne för att kritiskt märka ord eller, som man tyckes ha misstänkt, i psalmens ord söka finna någon grund för självtillräcklighet och egenrättfärdighet.* Den kommitté, vari ärkebiskopen var ordförande, kände därför bättre till och förstod bättre, att det inte var av behovet påkallat att vidtaga sådana ändringar. Även om det fanns sådant, som, om man teologiskt pressade det, kanske kunde anses olämpligt eller rentav ohållbart, gjorde detta absolut ingen skada; man fann, att borttaganden eller ändringar i alla fall kunde äventyra den vinst, som kunde på annat sätt därav uppstå. Man tyckte därför i denna kommitté, att vår gamla psalmbok fortfarande utan fara oförändrad kunde brukas i alla våra helgedomar, utan korrektivet av en konkurrerande mer bekännelse-trogen psalmbok. Och jag vill tillägga: är det så, att vårt folk mer och mer börjar omfatta en förenklad evangelisk livsåskådning i stället för en mera dogmatisk bunden sådan, så lärers denna utveckling inte kunna bemästras genom en dogmatiskt i högre grad så att säga fulltonig psalmbok.

Det sagda innebär intet försök att förneka — det har jag också förut sagt — tillvaron i vår psalmbok av vissa svaga psalmer eller rättare psalmer, som representera en alltför ensidig fromhetstyp. Det är emellertid alltid så med en psalmbok. Det är just detta, som gör den till en *folkbok*, att så skilda tiders fromhetstyper tala till oss från bokens blad. Var och en möter där toner, som väcka genljud just hos honom.

Nu kanske herr Pehrsson i Göteborg, när han efter mig får ordet, invänder, att vår psalmbok just utmärker sig för detta. Där har hög och låg skrivit, från Gustav Adolf och andra konungar och furstar till de enklaste människor, och det finns även i det av kyrkomötet antagna förslaget t. ex. de mest högtidliga

*Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)*

hymner sida vid sida med frireligiösa väckelsesånger. Ja, det erkänner jag, men vad man måste hålla fast vid, det är, att när det gäller att driva ut ur psalmboken vissa psalmer, att stänga porten och förbjuda tillträdet för dem, man spårar en mycket tydlig tendens i dogmatiskt avseende, en tendens, som, om den finge genomföras, inte skulle göra psalmboken till en verklig folkbok.

Jag skulle också vilja säga ett mycket allvarligt ord om de farliga konsekvenser, som det kan leda till, ifall denna religiösa folkbok i överensstämmelse med några slags dogmatiska synpunkter skall undergå vissa sådana ändringar. Det finns, mina herrar, en annan psalmbok, som är i folkets ögon genom sin vördnadsvärda ålder och sin fromma diktning betecknad såsom bland det yppersta i människoandens strävan att giva uttryck åt själens förnimmelse av en högre värld — jag syftar härvid på judafolkets psalmbok, på den gamla Psaltaren. Men de som känna denna vördnadsvärda bok veta, att även där komma jordbundna röster till synes. Vi ha säkerligen läst den berömda psalmen om de fångna judarna, som sutto vid Babels älvar och hängde sina harpor i pilträden, och voro därför sorgsna såsom duvan, som inte ville sjunga i främmande land. Det är ord av den mest glödande fosterlandskärlek, som gärna kunna diktas, men mot slutet av psalmen låter författaren sin kärlek till den fjärran hembygden och sin motvilja mot de gudlösa förtryckarna komma till uttryck i följande ord, som vi också erinra oss: »Säll är den, som får gripa dina späda barn och krossa dem mot klippan.» Ingen av oss skulle väl komma på en sådan fördömlig idé, att, vare sig i de s. k. hämdepсалmerna eller i psalmer, som giva ett sådant uttryck för mänsklig lidelse som den nyss åsyftade eller i gamla testamentet i övrigt, på något sätt plocka bort vissa delar och företaga en korrigering i syfte att bringa den heliga boken i överensstämmelse med en viss mer eller mindre nutida teologisk uppfattning. Det är klart, att detta är orimligt.

Nu säger någon, att denna jämförelse mellan den svenska psalmboken och judafolkets psalmbok med dess 150 psalmer varken är riktig eller ens tillbörlig. Ja, denna senare fråga vill jag inte i detta sammanhang vidröra — den ligger utanför ämnet — men jag skall bara konstatera det faktum, att vida lager av vårt folk betrakta den gamla fäderneärvda psalmboken på samma sätt, som de betrakta bibeln. Låt oss ej oroa dem, ty trots förslaget om rätten till att bruka den gamla psalmboken vid sidan av den nya veta vi så innerligt väl, vilken utgång detta revisionsförslags tillskyndare önska uppnå i den tävlingen. Och låt oss icke ge på hand ett så farligt prejudikat. Detta är icke ett taktiskt skrämskott, men man kan aldrig veta, vilken part som härnäst kunde begära revision och städning i religiösa urkunder. Det är för mig en avgörande anledning, varför jag yrkar på, att vi skola få ha den gamla psalmboken i fred utan ens den medlöpande psalmbok, som är ifrågasatt.

Nu frågar man sig, om vi därmed alltså äro berövade möj-

lighet att få in den nya psalmskatt, som vi längtat efter under så lång tid, och alla dessa religiösa sånger, som vårt folk är förtroget med och som sjungits utanför kyrkan. Nej, det tror jag visst icke, även om Kungl. Maj:t ej skulle vilja taga hänsyn till en eventuell opinion från riksdagens sida. Jag tror, att frågan faller framåt. Även de olika revisionsförslagens öde tyder på detta, ty man måste säga, att det sista revisionsförslaget säkerligen är mycket bättre än många av sina föregångare. Ju mera tiden gått, har också en större varsamhet kommit till synes, även om det enligt min mening brister alldeles för mycket i varsamhet. Hade biskop Eklund och doktor Söderberg hållit på några år ytterligare, skulle resultatet blivit bättre. Vissa språkliga otympligheter ha rensats bort, även om andra ibland kommit i stället. Det finns säkerligen en linje, som vore farbar för att tillmötesgå alla skäliga önskemål. Jag kanske får tillåtelse att skissera, hur jag tänker mig, att man skulle kunna ena de flesta stridiga viljor på denna punkt.

För det första borde Kungl. Maj:t uppdraga åt en verklig representant för svensk vitterhet att med varsam hand göra en språklig revision av psalmboken på enstaka ställen, där detta kan anses vara av nöden. Ett sådant förslag borde även de varmaste vänner av en orubbad psalmbok kunna vara med på. Vidare kunde man tänka sig, att Kungl. Maj:t under exempelvis rubriken »Psalmer och andliga sånger, gillade och till gudstjänstligt bruk i svenska kyrkan år 1921 medgivna», samlade de av kyrkomötet godkända nya psalmerna och sångerna. Man säger, att det skulle leda till en dualism, varigenom antingen de nya eller de gamla psalmerna blevo deklarerade. Nej, varför det? Första delen av psalmboken innehölle de psalmer, som av Konungen blivit gillade och stadfästa år 1819, och till den andra delen skulle hänföras sådana, som blivit gillade och stadfästa år 1921. Det vore hela skillnaden, och det kan icke innebära en deklassering av någondera samlingen. Bland de nya psalmerna borde dock endast medtagas sådana, som genom sin höga poetiska halt eller på grund av sin popularitet i religiösa kretsar tillvunnit sig intresse. Eftersom kyrkomötet gått in för idén att i ett bihang taga upp ett tiotal sånger, som utan att vara sanktionerade dock skulle tillåtas i kyrkorna, borde man kunna i ett sådant bihang införa religiöst och poetiskt värdefulla sånger, som förekomme i något av de tävlande förslagen, men som kyrkomötet ej ville ge så att säga ordinarie psalms plats och karaktär. Man skulle således icke i den egentliga psalmboken, vars första del skulle innefatta de 500 gamla psalmerna, mot kyrkomötets beslut införa nya psalmer. Jag håller styvt på, att det vore en desavouering av kyrkomötet på en viktig punkt, något som icke bör ifrågakomma. Men vidare skulle man i bihanget, som icke hör till psalmboken i egentlig mening, införa flera dylika sånger.

Jag tror, att en sådan lösning skulle tillvinna sig sympati från det stora flertalet av vårt kyrkofolk, ty *dess intresse i psalm-*

Ang.
ny psalmb ok.
(Forts.)

boksfrågan har icke, såsom nämnden och kyrkomötet trott, varit på något sätt av negativ art. Det har icke varit riktat på kritik av det givna (med undantag för en viss fromhetsriktning, som nu är mindre framträdande), utan det har varit ett *positivt* intresse: man har velat få rum för de sånger, som den religiösa innerligheten utanför kyrkan skapat, liksom ock för den religiösa diktning, som, visserligen sparsamt förekommande, men i underbart skön gestalt ger uttryck åt nutidens religiösa liv. Jag vill i detta sammanhang citera vad Heidenstam säger som slutomdöme visserligen icke om det föreliggande förslaget men om 1914 års förslag. Han säger, att »den gamla psalmboken, som finnes i kyrkbänkarna och som i gårdarna gått i arv från far till son, skulle alltså utdömas. När det talas härom på landsbygden, får man höra uttryck av förvåning och missnöje, och svaret lyder, att man vill ha sin psalmbok i fred».

Kanske någon invänder, att denna anmärkning icke träffar förslaget om dubbla psalmböcker, ty de församlingar, som så vilja, få ha sin gamla psalmbok i fred, men vi veta allesammans, att naturligtvis de, som äga de yttre möjligheterna att kunna driva igenom ett beslut om att man skall låta den gamla 1819 års psalmbok vika för den nya, komma att se till, att det blir så. Vilken frestelse för kyrkostämmornas ordförande, om de — helt naturligt — finna det ovärdigt, att man skall »votera igenom» den ena eller andra psalmboken, och i stället söka på ett mindre i ögonen fallande sätt få sin mening igenom! Den praktiska synpunkt, som utskottets ordförande framhöll i fråga om dubbla psalmböcker, kan också icke betonas nog. Hur skall det gå i en församling, där man behållit den gamla psalmboken, men dit sedan folk flyttar in från församlingar, där man har den nya psalmboken? Det blir besvärligt både vid gudstjänsterna och för barnen, som i skolorna säkerligen få psalmer i läxa för framtiden mera än förr. Skall man behöva slå upp en parallelltabell, som visar, att t. ex. psalmen nr 150 i den gamla psalmboken hittas under nr 126 i den nya? Det går emellertid icke, eftersom psalmerna äro olika i de båda böckerna på grund av uteslutning av verser. Det medför, att om man besöker olika församlingar, t. ex. i Stockholm, får man ha en psalmbok i vardera fickan. För övrigt har man nog på känn, att denna oformlighet kommer att vältra hela förslaget. Från en av förslagens tillskyndare inom kyrkomötet har jag själv hört, hur han erkänt, att denna anordning med dubbla, konkurrerande psalmböcker säkerligen blir en sådan oformlighet, att den faller alltsammans.

* * *

*

Nu säger man, att om riksdagen yttrar sig i denna fråga, skadar man kyrkomötets prestige. Jag tror icke, att någon anser detta, när man tar ställning till frågan rent sakligt. Men, kyrko-

mötet i all aktning, det har dock någonting av förgängelsens prägel över sig. Så sent som i fjol begärde riksdagen andra grunder för dess sammansättning, och man kan icke säga, att kyrkomötets ledamöter utgingo ur någon kyrklig valstrid, där präster eller lekmän valdes med hänsyn till deras ställning till psalmboksfrågan. Prästerna i stiftet stå splittrade. Vi ha hört en representant för Bohuslän, som står på motsatt linje mot mig, och vi få om en stund höra en meningsfrände till honom från Carl Johans församling i Göteborg. I Stockholms stad veta vi, att prästerskapet står kluvet i två partier, varav det större är för det ärkebiskopliga förslaget, och i stiftet kan man tid efter annan träffa prästmän med de mest motsatta uppfattningar i denna fråga. Vidare vågar jag påstå, att det är ganska svårt att peka på några större opinionsyttringar från lekmän ute i landet. Icke har det vid stiftsmöten och prästsällskapsmöten gjorts några uttalanden från kyrkofolket med begäran om en fullständig omstuvning och sönderklippning av den Wallinska psalmboken. Då säger man, att de 30 lekmännen i kyrkomötet enligt lagen representera det svenska kyrkofolket. Men av dessa 30 ledamöter äro väl tre fjärdedelar eller kanske nästan fyra femtedelar högre ämbets- och tjänstemän. Det är en mycket lysande och högt förtjänt församling — kanske den är alldeles för lysande, ty där saknas i det närmaste all representation för kyrkofolkets breda lager. Att riksdagen då ökar antalet opinionsyttringar är ingalunda en överflödsgärning.

Men då säger någon, att vi icke skola blanda oss i kyrkans interna angelägenheter utan att kyrkomötet och Konungen böra få ordna med denna sak ensamma. Herr talman, mina herrar! Jag har för min ringa del aldrig här i riksdagen velat giva min röst för att undergräva den svenska kyrkans ställning inom vårt folk och kommer inte heller att nu så förfara. Men jag frågar: har den kyrka, som så ivrigt talar om lekmännens medinflytande, rätt att kalla frågan om den bok, som näst bibeln är vårt folks käraste bok, för en intern kyrklig angelägenhet? Dit räknar jag frågan om bekännelsen, kyrkotukt och inre kyrkostyrelse. Men här gäller det icke någon kyrklig privatsak.

Trots att vi äro riksdagsmän ha vi rätt att låta Konungen höra vår röst i denna sak. Vi äro ju ändå själva barn av den svenska kyrkan. Med dess psalmer och sånger äro vi förtrogna. Från skolans bänk och barnaår leva minnena kvar. I högtidsstunder i vårt liv har mängt sig in den svenska psalmens brus. den gamla psalmboken är kär för mången åldrig far och mor, som vi ännu räkna i de levandes rad. Som tillförene skola i kommande dagar våra barns sinnen på psalmens tonvåg föras in på helig mark. Inför detta frågar jag, om vi skulle — innan kyrkan får ett mer levande uttryck för sina menigheter än vad den nu har — fränsäga oss rätten att i en sak, som rör hela folket, säga vår mening. Sådant bör ej kyrkan se med stötta miner på. *När en verklig lekmanaförsamling såsom riksdagen, själv barn av en evangelisk kyrka, reser sig och säger: större försynthet, större pietet*

*Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)*

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

gentemot en kärvorden religiös folkbok — då sker det något, som borde värma hjärtat hos framsynta män och komma dem att tro ljust om detta folks framtid.

Jag vädjar till kammaren varmt att bifalla utskottets förslag.

Herr P e h r s s o n i Göteborg: Herr talman, mina herrar! Jag har suttit och blundat under en del av debatten och drömt mig tillbaka till min ungdoms dagar, då vi samlades i teologiska föreningen i Uppsala för att debattera kyrkliga angelägenheter. Det skulle förvåna mig, om den icke känts för många av oss ganska främmande, denna debatt, som under de sista två, tre timmarna här har förts. Jag kan icke annat, också jag, än uttala min glädje över det intresse, som här visas. Det är alldeles uppenbart, att här gäller det en av nationens mest omistliga andliga klenoder, nämligen vår gamla psalmbok, och jag kan inte annat än glädja mig över att ett sådant intresse för denna sak också är väckt här inom Sveriges riksdag. Och det vare så långt ifrån mig att förmena svenska riksdagen att härvidlag yttra sig, att jag säger, att är det verkligen fog härför och är det verkligen så, att riksdagen anser sig kunna göra detta på de framlagda skälen, så må riksdagen göra det, ehuru detta dock, herr Hallén må säga vad han vill, gäller något, som man sedan gammalt med bestämdhet räknat till kyrkans interna frågor.

Jag satt med synnerlig undran i mitt sinne och tänkte, hur herr Hallén skulle kunna förena detta sitt uppträdande i dag med sitt yttrande i konstitutionsutskottet förra året. Vi ha ju sett hur han förmår förena motsatta yttranden; det skedde senast i den stora undervisningsdebatten, då han först reserverade sig i konstitutionsutskottet mot Kungl. Maj:ts beskäring av tiden för undervisningen i kristendom och sedan här talade för utskottets hemställan, som var avslag. Denna gång har han löst frågan på ett annat sätt. Han har nämligen tagit undan den fråga, som det här gäller — och däri torde han vara ensam, såvitt jag förstår — från de interna frågorna. Ty om dessa sade dock herr Hallén i opposition mot konstitutionsutskottet föregående år: »Där medgives icke ens såsom självklart, att i interna kyrkliga frågor kyrkan skall få behålla sin frihet, utan skall i stället provas, om i någon form en dylik frihet skall av staten tolereras.»

Nu vill jag, herr talman, mina herrar, betona, och göra det med skärpa, att denna realdebatt har icke från vår sida, som önskar ett uttalande av riksdagen i enlighet med reservationen, dragits fram. Vi ha nämligen icke ansett det vara tillbörligt, att man går till väga på detta sätt. Även om vi här bli överösta med en hel massa anmärkningar mot det nya psalmboksförslaget, så äga vi dock icke möjlighet att på stående fot och på rak arm avgöra, huru dessa här givna upplysningar te sig vid en verkligt mogen efterprövning. Och så vill jag också säga herrarna det, att här är nu samlat med ljus och lykta, med ledning av vad som framgått under debatten i första kammaren, i kyrkomötet och i tidningspressen. allt vad man

kunnat finna av anmärkningar mot detta förslag. Blott i förbigående vill jag betyga, att intet annat än gott vore att säga om att man förfarit så samvetsgrant även i detta avseende! Jag vill erinra herrarna, bara för att visa, hur man gått till den yttersta gränsen av möjligheterna att finna anmärkningar, hurusom både den siste talaren och ordföranden i utskottet finna det nödvändigt att peka på för oss, att så och så *hade* man tänkt att göra, men så blev det icke, och så fick detta, vad man hade tänkt att göra, bidraga till att giva intryck av hur förslaget nu är. Jag påpekar detta därför, att det säger i alla fall, hur långt man blivit driven i denna sin kritik av förslaget, då man icke kunnat undkomma att tillgripa även en sådan motivering.

Med anslutning till vad den siste ärade talaren slutade med, så skall också jag be att få fästa kammarens uppmärksamhet på vad frågan verkligen gäller. Här har frågan av ett par talare lagts på den bogen, att här gäller det ett tilläggsförslag till vår nuvarande psalmbok, eller det remitterade förslaget. Nej, mina herrar, det är icke det frågan gäller, det är att gå alldeles på sidan om sakens kärnpunkt. Utan här gäller det att »Kungl. Maj:t täcktes *icke* bifalla kyrkomötets i underdånig skrivelse gjorda hemställan om att till jämsides bruk få använda den gamla och den nya psalmboken». Tror någon av herrarna, att det finns någon Kungl. Maj:t, som skulle känna sig tilltalad av eller ens känna sig äga befogenhet att gent emot sex kyrkomöten besluta vad dessa kyrkomöten ha avslagit, nämligen att gå på den s. k. tilläggslinjen i stället för på en s. k. enhetlig psalmbok? Jag tror det icke är möjligt för Kungl. Maj:t att gå denna väg, det skulle i så fall vara att helt och hållet bryta mot all hävd, för att icke säga mot själva lagens uttryckliga bud. Kyrkomötets uttalade mening var så stark, att det dock blev femdubbel majoritet vid detta sista kyrkomöte.

Jag går sedan till en annan anmärkning, nämligen talet om de två psalmböckerna. Ja, mina herrar, det har talats med förklenande ord om huru vårt folk och icke minst vår skola icke skulle kunna reda sig med dessa båda psalmböcker sida vid sida. Det är förunderligt att höra detta tal, när man jämför det med talet vid 1819 års psalmboks antagande. Då uttalades samma olycksprofetior som nu, men redan sedan några år voro gångna, fick man det allra starkaste erkännande från mycket bekanta kyrkomän. Ett mycket ampelt erkännande gavs t. ex. 1833, fjorton år efter psalmbokens stadfästelse, där det hette, att »Konungens visa varsamhet att ej vilja genom uttryckligt bud påbjuda psalmbokens antagande är i sanning värd vår hela erkänsla». Således där finner man detta vara helt naturligt, och frågan löstes på detta sätt i frid och samförstånd. Och jag vill erinra herrarna, att i själva verket hava vi ännu två psalmböcker, ty den gamla karolinska psalmboken är icke avlöst, utan bägge stå i fredlig tävlan sinsemellan. Och ännu så sent som 1888 kunde man i Piteå församling säga, att man använde båda och hade tvenne nummertavlor; det var ett sätt på vilket man sökte lösa frågan där. Emellertid, dessa båda psalmböcker sida vid sida av

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

varandra äga även sin motsvarighet på andra håll. Jag vill bara erinra herrarna, som kanske så gott som alla varit i Norge, huru man där sida vid sida har Landstads psalmbok av 1869 och Hauges av 1873, och man har icke funnit att detta vållat den stora förvirring, om vilken här talas.

Kyrkomötet har också begärt att få sådana åtgärder vidtagna, att denna övergång skall kunna förmildras, och jag vill erinra herrarna om att det finns möjlighet att genom ett provisoriskt tillägg till vår gamla, nu omarbetade psalmbok göra denna övergång mycket mjuk. Ett förslag i sådant avseende har jag haft äran framställa till statsrådet, och jag har sedan sett liknande förslag framlagt i pressen av professor Aulén och docenten Eidem. Med detta förslag tror jag frågan lätt låter lösa sig på ett enkelt och praktiskt sätt och utan stora svårigheter. Och för övrigt, vad ha herrarna egentligen emot att man låter dessa båda psalmböcker nu liksom 1819 stå i fredlig tävlan sida vid sida med varandra?

Man har också talat om här, att saken skulle lösas på den s. k. tilläggslinjen. Ja, då först, mina herrar, finge vi två psalmböcker, och då skulle det alldeles visst uppstå, vad den talare som nyss hade ordet icke trodde skola inträffa, en värdesättning av det gamla och det nya, och jag vet ej vilken som då skulle komma att draga det kortaste sträet; jag är nästan rädd för att, med det sinne människor ha för det som är nytt och med den kritik som övats, den gamla skulle komma att sättas tillbaka, vilket ju icke någon av oss önskar.

Ett annat argument har blivit framfört här, och det var de stora kostnaderna — jag minns ej, hur många miljoner det skulle kosta; man har talat om 7 miljoner! — och det skrämmer mängen att tänka på dessa 7 miljoner. Mina herrar, hur kan man resonera på det sättet? Våra gamla psalmböcker, som vi ha, som blivit kära minnen för många, dem få vi använda tills de bli utslitna, om vi vilja, med ett sådant tillägg som här ifrågasatts och som helt naturligt både för skolans och kyrkans bruk måste komma till användning. Det är glädjande att höra denna omsorg, om man ock kunde önska att den sträckte sig vida längre. Vi alla, som ha barn i skolorna, vi veta ju t. ex. mycket väl, att denna omsorg har man icke haft om läroböcker i allmänhet, utan då en upplaga är föråldrad, så får man köpa en ny för den nya uppsättning av barn, som man har i skolorna.

Jag vill således säga, att dessa invändningar av praktisk art inför ett enkelt betraktelsesätt komma att betydligt reduceras, ehuru man naturligtvis måste säga att, då det gäller ombyte av en så för folklivet och för vår gudstjänst betydelsefull bok som psalmboken är, ett sådant ombyte aldrig kan ske utan vissa slitningar och vissa kostnader. Utan dessa kunna vi icke komma fram till en ny bok; men jag tror icke att dessa svårigheter skola visa sig vara oöverkomliga.

Emellertid har här talats om att det finns icke något behov ute i våra församlingar utav en revision. Jag skall då be, mina herrar, att få relatera en smula av denna frågas historia — jag skall försöka att icke vara så långvarig. 1868 motionerade häradsbörjaren Torpadie

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

i Kalmar om en sådan revision, och då reserverade sig i utskottet Paul Peter Waldenström, som var lekmannaombud för Luleå stift. I denna reservation säger han, att den nuvarande psalmboken »visat sig vara av den beskaffenhet, att den icke kan tillfredsställa församlingens andliga behov». Han pekar på »av enskilda utgivna, andliga sångsamlingar med många trosfriska, enkla och kärnfulla sånger, som skulle utgöra en prydnad för vår psalmbok», och han talar om, att för missionen ingen enda psalm finnes. Därför yrkar han på en omfattande revision. Nu, efter 50 år, ha de tankar, som utkastades vid det första kyrkomötet, efter 50 års stadigt och troget arbete vid senaste kyrkomötet nått fram till seger. Jag önskar att gamle lektor Waldenström funnits här i dag och fått höra, huru man vill förhindra förverkligandet av dessa tankar, och jag är förvissad om, att herrarna skulle fått höra ord och inga visor av honom. Kravet på en revision har sålunda ständigt och jämt förts fram vid kyrkomötet. Och det må uttalas hur ringaktande ord som helst om kyrkomötet, kyrkomötet är dock svenska kyrkans lagliga representation; vi komma ej ifrån att de ord, som där talas, talas under ansvar och med kunnsighet av sådana män som Curry Treffenberg — han hade det felet att han var landshövding. Jag har nyss hört att det vore ett stort fel, att sådana män sutte i kyrkomötet, fast jag tror nu icke att det är så stort fel, ty också de kunna stå i särskild kontakt med folket. Uttalanden i samma riktning ha ju också med mycken styrka vid något tillfälle gjorts av en sådan man som Gunnar Wennerberg. Allt detta visar att kravet på detta revisionsarbete har fortgått länge och sträckt sig långt.

Jag skall nu peka på en kärnpunkt i denna fråga, som vi icke få släppa ur sikte, om vi rätt skola förstå denna sak, och det är *frågan om psalmbokens ställning såsom sådan. Den kritik, som här framkommit, har gått ut ifrån en oriktig uppfattning av psalmboken.* Den betraktar psalmboken som en litterär antologi, såsom en samling religiös poesi, säkert den förnämligaste och betydelsefullaste, vi ha. Men, mina herrar! den är icke endast något sådant. Den skall icke bevaras som en relik, icke som en vacker möbel, som man kan ha i sitt hem. *Psalmboken är en den levande församlingens levande egendom. Den är ett uttryck för det religiösa livet i sin samtid, och därför måste den, liksom allt som lever, förnyas.* Allt som lever förnyas; endast mumien förnyas icke, och vi vilja icke, att vår psalmbok skall mumifieras. Det är detta, som ligger bakom de olika uppfattningarna av psalmbokens värde. Till samma grund vågar jag föra tillbaka Svenska akademins kritik, och jag vågar säga, att det bevisar brist på kontakt med det verkliga församlinglivet, då man säger, att man icke behöver en psalmbok, som upptar allt det nya, som kommit.

Säga vi, att vi icke vilja ha någon ny psalmbok, få vi med all säkerhet icke heller någon sådan.

Vad betyda alla dessa miljoner sångböcker, som finnas hos vårt folk, annat än att man har behov av att få detta nya och friska in i vår psalmbok. Detta nya har sin uppgift och sitt värde även vid

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

sidan av psalmboken, men är det icke ett behov att få dem intagna i kyrkans hymnbok, då det klappar på porten för att komma in, som någon talare förut här i dag sagt?

Nu vill jag emellertid gå in på denna fråga endast mera principiellt. I sådant hänseende vill jag säga herrarna, att det är en gammal god princip, att man bör efterforska dens mening, som gjort ett verk, innan man ändrar det.

Hur ställde sig då Wallin i detta hänseende? Jo, mina herrar, Wallin och hans kamrater — jag erinrar om att även den Wallinska psalmboken i stort sett är ett verk av en kommitté, en psalmboksnämnd — ändrade ganska friskt i dessa psalmer. Jag vill inte här alltför mycket taga upp tiden därmed, men jag skulle endast vilja ge herrarna ett litet exempel. Jag skall försöka, herr talman, att låta detta bli det enda exempel på psalmer, som jag skall läsa upp. Vi känna ju alla psalmen nr 124. Denna psalm hade i den gamla 1695 års psalmbok nr 56, och man beklagade sig också då över det förskräckliga i att nr 56 skulle man få kalla för nr 124. Vet herrarna, hur den psalmen lydde i 1695 års psalmbok? Jo, den lydde så:

»Vår Gud är oss en väldig borg,
han är vår sköld och värja.
Han hjälper oss i nöd och sorg,
som vill oss här besnärja.
Vår fiende besk
är oss så hätsk.
På makt eller list
Haver han ej brist.
På jorden är ej hans like.

Vår egen makt var här för svag.
Det måste vi själva röna.
Ty gick för oss till detta slag
Kristus, den kämpen sköna.
Herren Zebaot
beviste oss gott;
den kämpen god,
som gav oss mod
han vann seger och ära.»

Nu skall jag inte tvista om vilken av dessa båda former, som är bäst. Därom yttrar jag mig icke här, men om herrarna jämföra denna Wallins och hans medarbetares överarbetning och psalmens äldre lydelse, vill jag dock lägga till, att det är just i den Wallinska formen, som den blivit den svenska religiösa nationalsången, och jag undrar, om det är någon av oss, som skulle vilja ha den ändringen ogjord.

Wallin själv gjorde sålunda mycket ingående ändringar. Jag vill också citera, vad Wallin själv sade, eftersom det här talats om pietet för Wallins verk.

Wallin predikade i Västerås domkyrka första adventsöndagen 1820, då hans psalmbok första gången skulle användas. och då sade han, att »det tillstats honom att, om icke fullborda, så dock avsluta sitt verk, och att *en ny sång skulle sjungas ett annat århundrades dag, då denna bok blivit gammal*». Den, som här hänvisar till Wallin, han skall också godkänna hans grundsats, att vart hundra år behöver man göra en nyinventering av de gamla psalmerna, så att de må bli rätt levande i församlingen.

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

Ett yttrande till kan jag icke neka mig att anföra, då det är av en man, som den siste ärade talaren säkert sätter mycket högt, då han stod honom nära i religiös åskådning, nämligen doktor Samuel Fries här i Stockholm, som ehuru själv motståndare till en revision av psalmerna sade på detta sätt: »Wallin själv har i detta fall föregått med exempel. Han har behandlat äldre psalmer tämligen suveränt. Vår psalmbok och alla psalmböcker äro tillkomna efter den grundsatsen, att man tagit ur kyrkans psalmskatt efter behag, rättat och förbättrat av hjärtans lust efter tidernas olika krav. Därvid måste det också förbli.»

Det är sålunda tvenne olika principer, som stå emot varandra, och den princip, psalmboksnämnden och kyrkomötet följt, det är den, som historiskt sett följts i varje tid och i vartenda evangeliskt land. Mina herrar! Det gäller här icke något kläffingrande eller någon förstörelselust, utan vad man gjort är, att man velat ge oss den gamla Wallinska psalmboken — ty Wallins ande härskar där ännu — efter den nya tidens språk och åskådning. Då man talar om att sönderbryta den Wallinska psalmboken, förstå inte herrarna, att man då gripit till överord? Av den Wallinska psalmboken bestå 446 nummer, kanske flera, jag har icke räknat efter, men allt av värde finns kvar. Av Wallin själv finnes 156 psalmer. Några få av de svagaste i hans alstring ha blivit borttagna, men i stället ha några av hans starkare psalmer, diktade efter år 1819, blivit insatta. Man kan säga, att Wallin här på ett mer enhetligt och skönt sätt fått sin egen prägel över sin hela diktning. Det är sannerligen icke något helgerån, som här begåtts emot Wallin.

Det har sedan talats om de ändringar, som äro gjorda. Ja, mina herrar! jag satt med förvåning och lyssnade till hur utskottsordföranden hade mod att här tala om de sex hundra ändringarna i tvåhundra psalmer. Och då man sedan plockade fram något av det värsta, man kunde få tag i, saker, om vilka ju mycket skilda meningar kunna råda, emedan de bero på tycke och smak, då avsågs därmed att man skulle få den uppfattningen: seså där, det var förskräckligt, sex hundra sådana ändringar, det är ju alldeles oerhört!

Veta herrarna, vad dessa ändringar betyda? Jo de innebära, att man har ändrat en del arkaismer, en del oförståeliga saker, kanske onödigt, många gånger, det vill jag icke nu orda om, men jag vill fastslå ändringarnas värde. Sex hundra säger man. Ja, men vilka? Hur många gånger står det *Herran* i psalmboken? Det är ombytt till Herren. Det har skett redan i folkskolans psalmbok och i ärkebiskopens förslag. Räknar man dessa ändringar, ser man att redan

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

de utgöra en ganska stor mängd. Vidare har *lovsjunger* ändrats till lovsjungen och dylikt, och i alla ord som slutat i det gamla språket på -e, t. ex. *alle, falle, leve, komme*, där ha vi fått vårt öppna -a. Lägg in allt detta i de sex hundra ändringarna, så blir det ju en ganska väsentlig reducering och det intryck, vi fingo, visar sig vara oriktigt.

Sedan är det en hel del gamla ord, som nu äro borta. Under min genomgång av det hela har jag antecknat bl. a. *statt* och *gack*. Vi säga icke så numera. Jag tycker gärna, detta kunnat få stå kvar, men psalmboken är ju avsedd för våra barn och efterkommande, och då har man velat få den i överensstämmelse med bibelöversättningen, så att dessa i detta avseende stämma överens. Andra sådana ord äro *ljusens, marga, margelig, sorgse, ho, eho, genombårad, bød, förändra, tändren, evinnerligit, usling* o. s. v. — Usling betyder nämligen på det äldre språket en fattig nödställd människa och icke en bov, och därför kan det naturligtvis, särskilt hos det unga släktet, vålla missförstånd. — Vidare har man tagit bort *befallat* i betydelse av anbefalld, *sluta* i meningen avsluta, *betarva, frommar* o. s. v. Om denna putsning av våra psalmer har det, mina herrar, icke sagts ett enda ord, varken här i dag i denna kammare eller förut i första kammaren. Det är icke att se saken alldeles opartiskt.

Sedan kunde jag också anföra några små exempel till på stäl- len, där man väl kan behöva en sådan förändring.

»I Dina gåvor tusenfald
du är Guds högra hand utvald.»

I detta fall är det en ren rimfråga, som vållat förändring.

»O Herre Gud, oändelig!
Giv oss nåd till att prisa Dig!»

Varför ändrar man där? Jo, därför att rytmen icke är riktig. Det är förskräckligt! mena kritikerna. Ja, den förskräckligheten ha herrar Söderblom och Fabian Månsson också gjort i sitt exemplar av psalmboken.

Om man på det sättet börjar granska en smula, skall allt detta, som nu kommit som ett snöfall om vintern över oss, smälta som snön smälter för vårsolen.

Det har sagts av den siste ärade talaren, att det är renlärighetsnit och pryderi och jag vet inte allt vad, och det har sjungits i samma toner av utskottets ordförande. Ja, mina herrar! så kalla de detta, och jag har icke någon som helst anledning att icke ärligt och uppriktigt svara herrarna: Ja, det är verkligen så, som Waldenström sade 1868, som Gunnar Wennerberg sade på sin tid och som otaliga fromma människor här i vårt land säga: det stämmer icke med vår religiösa åskådning, det är verkligen sådana uttryck här, som icke höra hemma i en evangelisk psalmbok, och det ha vi ingen anledning att dölja. Det finns ingen anledning alls vare sig för oss eller psalmboksnämnden att sticka under stol med den saken. Det är verkligen så, och för att visa detta, som icke kommit fram i dag annat

än i ett klander av vissa uttryck, skall jag citera några exempel på att det finns en andefattigdom här, en störande obiblisk tankegång, en oäkta sentimentalitet och en felkonstruerad psykologi, som icke böra få vara kvar, då dessa klenoder skola få en avputsning. Tänk t. ex. på den dygdiga självbelåtenheten i följande rader

»Och då jag levat, som jag bort,
för mig du öppnar himlens port.»

Jag förstår det mycket väl, och jag skulle mycket väl kunna gå med på att låta detta stå. Men, mina herrar! vad har detta betydtt i realiteten? Jo, att hundratusenden i vårt land klagat över vår psalmbok.

Jag har hört det som litet barn, när jag växte upp i rosenianska kretsar. Jag har hört, att den fläcken var av synnerligen allvarlig betydelse, även om vi icke kunna förklara det.

Även sådana här vändningar som: »Du hör den röst, som utan skrymtan stiger.» Eller i en konfirmationspsalm: »Dessa tårar från ett öga, som ännu ej skrymta lärt.» Eller något så bombastiskt som: »Jag svär att redlig bättring göra.» — »Så hör mig jord, må himlar höra och vittna mellan Gud och mig.» — »Av salig fröjd jag gråter.» — »Han med bröst av dygd regerat.»

Ja, mina herrar, för min känsla, och, jag vågar säga det, för oss, som ha den gamla tron här i landet, är detta uppenbart stridande mot vår religiösa åskådning, och, jag vågar tillägga det, varje högre religiös åskådning, varje djupare etik måste ställa sig avvärjande mot detta. Stoikern kan möjligen säga som det här citerats i dag i ett av yttrandena: »Jag levat så i lyckan och i nöden, att lugn jag möter döden.» Det citerades nyss som ett exempel på kläffingrighet, att man förändrat detta. Mina herrar, så kan en stoiker säga, men icke en kristen människa, ty hon har ett annat och ödmjukare sinne. Jag säger kristen människa, men icke ens i Tagores etik är det möjligt att komma med ett sådant uttryck, och det kännes som en kränkning av det innersta sinnet. Jag förstår icke att man kunnat uppleva dessa sista fem åren med allt detta för den mänskliga självgodheten förkrossande, som dessa år inneburit, och sedan komma med dylika ord, som stå som en relik från en gången moderiktning vid början av föregående århundrade.

Det höves oss i stället bra mycket bättre — och jag ställer mig i det fallet på psalmboksnämndens och kyrkomötets sida — det höves i stället bön och ödmjukhet.

Jag kan icke gå in på att bemöta allt utan måste hålla mig till det principiella, men ett vill jag bemöta, nämligen att kyrkomötet icke velat låta barnen få ha sin oskyldighet kvar i psalmen. Det skulle vara uttryck för något slags renlärighetsnit. Mina herrar, hur kan man tala så, om man känner till psalmboken? Jag bryter mitt löfte, herr talman, men jag måste läsa upp denna versen:

»Säll du som menlös fann din grav för åren
likt spåda blomman, som föll av om våren!
Du i det stilla, gick ner, du lilla,
förrn ondskan hunnit ditt förstånd förvillan.»

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

Jämför nu herr Halléns ord i det stycket och hans skarpa förkastelse om övertalning över att kyrkomötet icke låtit barnens oskuldskraft och menlöshet vara.

Jag har med detta velat visa, att saken dock tål att ses från olika sidor. Nu har jag en massa sådana här saker, och jag kunde uppehålla herrarna i en timmes tid jag också, men det vore varken klokt eller riktigt, och därför skall jag släppa detta. Dock vill jag ännu säga en sak.

När det gäller avdämningen, kan det lätt gå så, att i fråga om en psalm, som skall sättas i de ungas händer, en del relikter från äldre tid får stå kvar, vilka hos de unga väcka löje. Jag tvekar att taga det på mina läppar i denna diskussion, men jag måste göra det. »Den rövaren, som tog sin flykt till Dig uti sin ändalykt.» Sådana uttryck ha icke varit riktigt lämpliga för de unga.

Jag skulle kunna taga fram flera sådana exempel, men skall icke göra det nu.

Det var vidare ett ord, som förvånade mig, när jag hörde det nämnas, kanske glädde det mig också en smula, och det var när jag fick höra den ställning herr Hallén intog till vad han själv kallade helvetespsalmerna. Nu vill jag säga, mina herrar, att vare det långt ifrån mig att vilja på något sätt trubba av på allvaret i den räkenskap, som en gång stundar för oss alla. Men jag kan icke neka till, att det synes mig högst förunderligt, att man på sina håll har en sådan kärlek till just dessa psalmer, om vilka man måste säga, att vi väl ändå icke önska, att församlingarna skall sjunga dem. Här ett exempel:

»Ho satans boning tänker på
och de fördömdas pina,
hans blod av fasa stelna må,
hans kraft av ångst förtvina.»

Eller tänk oss följande:

»Tänk ock därhos, vad gräslig plåga
de onda är beredd i avgrunds låga,
där tröst ej finns och ej förlossnings hopp;
de brinna där men brinna aldrig opp.»

Ja, mina herrar, det är ju ett oerhört mäktigt allvar över dessa psalmer, men jag undrar om vi icke få säga ändå: dessa psalmer kunna vi icke sjunga. Det är många, vilkas sinnen stötas tillbaka av dessa materiella skildringar av en ond, osalig evighet. Nu säger man därför: Vi vilja ha bort detta, ty vi vilja icke, att det skall stå hindrande i vägen för vår menighet.

Om de ändringar som för övrigt föreslagits, har jag redan gjort ett och annat uttalande. Jag vill då säga er, mina herrar, att jag vill visst icke stå inne för alla ändringar. Många kunde kanske varit ogjorda, och många saker ha fått stå kvar, som det kanske varit bättre om man ändrat. Men hur skall man då i all världen kunna få en psalmbok, som tillfredsställer alla? Blir det inte till

sist dock så, att då stanna vi vid det gamla receptet även här: en var sin egen psalmbok. Ty det är givet att vi skulle kunna peka på så mycket som vi vilja behålla, den ena för sig och den andra för sig. Här ha vi kommit till ett förslag, där dessa olika synpunkter kunnat enas, och man skall icke åberopa ärkebiskopen, sedan han uttalat de ord, som står här i denna reservation, vilken åtföljer utskottsbetänkandet.

Jag har redan tagit kammarens tid alltför mycket i anspråk. Jag skulle velat vända mig mot åtskilliga andra saker, men jag tror icke det är tid till detta; vi ha annat att bestyra.

Jag skulle dock vilja ställa det hela en smula på sin rätta punkt. Det hänger en plansch på väggen däruppe över talarstolen, och på den står det: »Eldledningsinstrument och skjutning med centralsikte.» Jag undrar, mina herrar, om vi icke kunde behöva få ett centralsikte, när vi bedöma denna fråga. Här har talats om oro. Det förvånar mig, att herr Olsson i Mora och hans utskott denna gången ha så stark oro för det svenska kyrkfolket. Den fanns icke på det hållet, när oron i landet i en annan fråga hade tagit sig större och starkare uttryck. Jag vågar dock försäkra herr Olsson, att denna oro har lagt sig, och den kommer att lägga sig ännu mera. Och vad är det som åstadkommit detta? Jo det skall jag säga er, mina herrar, helt öppet, utan horn eller tänder. Det är det att *bakom kravet på att riksdagen skulle hindra Kungl. Maj:t att giva det svenska folket denna reviderade psalmbok — ty det är detta saken gäller — stå i huvudsak desamma, som ville hindra Kungl. Maj:t att giva det svenska folket betingelserna för en efter vår mening tillfredsställande kristendomsundervisning.* Det är samma män och samma anda som talar här, och därmed vågar jag försäkra herrarna, att oron är stillad och vi ha fått hela denna fråga lagd in efter detta centralsikte, som jag tror är nyttigt och nödigt.

Och så kommer jag tillbaka till vad jag sade i början. *Här är icke fråga om tilläggslinjen och revisionsförslaget, ty denna tilläggslinje är av kyrkomötet så ordentligt avlivad, att Kungl. Maj:t icke kan gå den vägen, utan här är det fråga om, att införa det nya förslaget vid sidan av eller bibehålla ensamt den gamla psalmboken oförändrad.* Vad innebär nu detta? Jo, om man ser det enkelt och naturligt, så betyder det att riksdagens andra kammare skall gå in till Kungl. Maj:t och säga: Vi ha visserligen icke sett detta förslag, men herr Olsson i Mora och herr Hallén och några andra herrar i första kammaren ha sagt, att detta nya förslag är att förstöra svenska kyrkans psalmbok. Vi själva ha icke sett det, men vi bedja Eders Kungl. Maj:t förhindra alla de olyckor, som dessa auktoriteter gentemot ett enhälligt kyrkomöte visat att vi härigenom skulle åsamka oss. Jag vet icke, om riksdagen bör be Kungl. Maj:t att följa de nya auktoriteterna!

Men frågan gäller också något mera. Det betyder icke att vi skulle säga till Kungl. Maj:t: Här vilja vi få denna klenod, såsom Wallin själv sade, avdammad efter hundra år. Vi vilja nämligen ha bort detta, som stöter det religiösa sinnet i dygdestolt

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

självöverskattning, som vi anse strida mot en kristens känsla och övertygelse. Vi vilja ha bort dessa för så många stötande helvetes-skildringar, vi vilja ha bort dammet som ligger över klenoderna. Utan i stället skulle vi säga: Eders Maj:t, se till, att dammet får bli kvar, vi vilja icke att det skall tagas bort! Här öppnar kyrkomötet kyrkans vida portar för den folkliga psalmen, den som har hundratusenden av människor och varma hjärtan bakom sig, här säger kyrkomötet: vi vilja öppna dessa portar, vi vilja, att denna enkla och folkliga sång skall ljuda under höga tempelvalv tillsammans med den klassiska psalmlitteraturen, ty den lever och livet kan aldrig ersättas av något annat. Nu skulle vi i den folkvalda kammaren säga: »Nej Eders Maj:t, stäng portarna, stäng fönstren. Vi vilja icke ha denna psalmbok, det är för lågt och kvalmigt till taktet i den sången, vi skola stänga den ut.»

Ja, herr talman, detta är för mig innebörden av kammarens beslut, *då icke den linjen står öppen, om vilken man här talar så vackra ord*, och på grund av att jag tror, att det är en trots mänskliga brister stor och välsignad gåva med det, som här bjudes Sveriges folk, och icke ett sönderbrytande av det gamla utan en med pietet gjord restaurering av den gamla psalmboken, över vilken Wallins ande ännu vilar, så skall jag be att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Larsson i Kroken instämde häruti.

Herr Björkman i Norrköping: Herr talman! Om man noga lyssnar till dagens diskussion, synes det mig att man kan förnimma, att de olika meningarna egentligen *innerst* gå ut på, den ena att, såsom ett relik, ett minnesmärke, bevara och, låt vara i pietetsfullt bruk, bevara en gammal klenod, den andra mening åter att bevara och utveckla klenoden så, att den kan vara till ännu större gagn i det levande, här det religiösa livet. Tänker man så över denna innebörd i de skilda åsikterna, framställer sig givetvis den frågan: Finnas förutsättningar för vidare utveckling? Och är det ej de som hava ansvaret för bruket av klenoden, lekmän och prästmän, som skola svara på den förre frågan? Men finnas dessa män med nödvändighet här? Jag svarar härför nej. Och ännu mer givet är, att de allmänna förutsättningarna för diskussionen, kunskapen om ämnet, ansvaret inför uppgiften, ej här äro till finnandes i *sådan* grad, att det svar, som här ges, kan bliva så övervägt, som önskligt vore. Och varpå beror då detta? Jo, därpå att *här* ej är rätt forum för frågan. Visst *kan* riksdagen yttra sig i denna fråga liksom i alla frågor mellan himmel och jord. Men det är dock en annan korporation, som är sammansatt med syfte att finna de mest sakkunniga och intresserade representanterna för de religiösa frågorna och som särskilt har det nu föreliggande ämnet angivet såsom sin uppgift. Denna korporation har under största ansvar, i djupaste intresse fyllt sin prövningsrätt och därefter lämnat ärendet till Kungl. Maj:t. Skall då riksdagen utan samma

sakkunskap, utan samma intresse för det levande i saken, utan samma ansvar för framtidens kyrkliga liv komma med sin mening och sätta Kungl. Maj:t i den svårigheten att vid beslutsfattande behöva taga hänsyn till annat än rätten, kanske taga hänsyn till makt? Bifaller nu kammaren utskottets förslag, och går Kungl. Maj:ts beslut ändå i kyrkomötets riktning, då misstänkliggöres Kungl. Maj:ts beslut såsom ett övergrepp mot riksdagen. Men går Kungl. Maj:ts beslut i samma riktning, som här är avsett, således för riksdagens mening, då får kyrkomötet den smäleken, att i en inre kyrklig fråga Kungl. Maj:t sätter riksdagens omdöme främst. Om detta blir till gagn vid framtida religiösa frågors behandling, vill jag lämna osagt. Men nog torde man väl behöva betänka sig, innan man, för att vinna framgång åt sin mening i en viss fråga, vedervägar den framtida behandlingen av spörsmål, som kunna vara av ännu mera vital betydelse.

Herr talman! Jag fruktar, att om riksdagen nu går med motionärerna, så blir dess beslut, hur det än sedan exekveras, blott ett brytande av auktoritet. Vi bryta auktoriteten för kyrkomötet, som skall handlägga hithörande ämnen; vi bryta auktoriteten för riksdagen, som lägger under sig ämnen, som riksdagen ej tillfullo behärskar; och vi bryta lätt auktoriteten för Kungl. Maj:t som här ej borde utsättas för påtryckning i ett ämne, där Kungl. Maj:t opåmint lärer kunna överväga alla på frågan inverkan omständigheter. Avslå vi däremot framställningen, så bevaras de värdiga och lämpliga formerna för behandling av detta och liknande spörsmål, och Kungl. Maj:t är fullkomligt obunden vid sin prövning av huruvida kyrkomötets beslut är det riktiga eller icke. Då slipper riksdagen också säkerligen i framtiden ett uppreparande av dagens diskussion, som ingen torde säga vara överensstämmande med sakens nödtvång eller kammarens önskan.

I anledning av vad jag nu yttrat ber jag, herr talman, att få hemställa om bifall till reservationen.

Herr M å n s s o n i Hagaström: Herr talman, mina herrar! Jag skulle inte ha yttrat mig i detta ämne, om jag inte hade varit med och deltagit i arbetet för utarbetande av den s. k. tilläggsnämndens förslag till tillägg till den Wallinska psalmboken.

I den strid, som står i psalmboksfrågan, är det ju så, att en part går med dem, som vilja ha en helt ny psalmbok, som utarbetats under ledning av biskoparna Eklund, Billing och Lönegren samt redaktör Söderberg m. fl. och som antogs av fjolårets kyrkomöte, ehuru det blev en kompromiss så till vida, som kyrkomötet, även det, beslöt att ha ett tillägg till psalmboken, bestående av tio psalmer, nämligen tre norska och danska, tre gamla katolska och så de tre bibliska lev-sångerna, Marias, Sakarias' och Simeons, jämte ytterligare en. Den andra parten återigen, till vilken ju utskottsmajoriteten här hör, vill ha den Wallinska psalmboken oförändrad, endast åtföljd av ett bihang, som ju har utarbetats under de två senaste åren av den nyssnämnda s. k. tilläggsnämnden. Detta tillägg innehåller dels gamla

Ang.
ny psalmbok.
Forts.)

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

kärnfulla psalmer, som dels förut varit intagna i psalmboken men som vid 1819 års psalmboksredigering icke fingo följa med, dels äldre goda psalmer, som icke varit intagna i den svenska psalmboken, dels sånger ur den andliga diktning, som uppkommit i vårt land i såväl original som översättning under de stora andliga strömningarna under 1860-talet, 1870-talet och 1880-talet, dels också de verkligt sköna och gedigna saker, som framför allt under de sista årtiondena frambragts av den unga psalmsångarskola, som uppkommit i vårt land och vilkens alster till dels synas mig kunna väl jämföras med till och med Wallins bättre saker. För utarbetande av detta tillägg till-sattes ju på sin tid en särskild nämnd, vars ledande kraft som bekant var ärkebiskop Söderblom och jämte honom den bekante folkhögskolemannen teologie doktor Natanael Beskow, som egentligen haft det huvudsakliga arbetet på sin lott. Av för mig fullkomligt obekant anledning blev jag erbjuden att vara med i nämnden, och jag hade, jag erkänner det, förmätenhet nog att antaga anbudet. Men jag gjorde det därför att jag just vid det laget synnerligen noga studerat den frikyrkliga rörelsens historia i vårt land och därvid även måst sätta mig in i den frikyrkliga sångens alster. Jag betraktade det också i nämnden — om jag över huvud kunde anse mig ha någon uppgift där, vilken ju i varje fall måste vara mycket minimal — såsom min huvudsakliga uppgift att föreslå och föra fram de frikyrkliga sånger, som jag så väl under min barndom som senare hört sjungas ute i bygderna liksom även dem, som jag träffat på under mina studier av den frikyrkliga rörelsen för ett arbete, som jag höll på med.

Striden mellan statskyrka och frikyrka stod ju en gång skarp här i landet, liksom den stått så många gånger förr i andra länder. De, som läst kyrkohistoria, veta ju, att kampen mellan kyrkan och sådana medlemmar av kyrkan, som velat ha privata sammanslutningar för att dyrka sin Gud på det sätt, som de ville, och föra fram de läror, som de omfattade, har kommit till synes under tidernas lopp i strider, som kunna räknas till ett antal av åtminstone tvåhundra stycken under kristendomens historia. Jag talar då bara om dem, som varit av någon större betydelse och rivit upp länder och folk i avsevärd grad. Även i vårt land ha vi ju, såsom ni veta, haft dessa religiösa strider, och de ha tagit sig uttryck även i sångens form. Märkvärdigt nog se vi dock, att en sådan riktning som Fosterlandsstiftelsen icke har efterlämnat någon nämnvärd sångarskola. Men eljest, vart vi än se, ha de religiösa strömningarna efterlämnat sångarskolor, vilkas alster bära en tydlig prägel av de stämningar, som burit dem fram. Vi ha ju i vår nuvarande psalmbok liksom även i tilläggsförslaget sånger, som äro genomdada av medeltidens mystik, vilka såsom sitt särmärke ha denna innerlighet och denna oförlikneliga, översvinneliga skönhet, som ingen i vår tid ens vågar härna. Vi ha vidare från reformationstiden sånger med stridslurens ton, och jag behöver inte för er ange, vilka de mera markanta av dem äro. 1600-talets dogmatik ha vi också haft talrika uttryck för och ävenså för den kyrkliga pietismen under 1700-

talet. Bland dem ha vi ju även en som influerats i tillägget och även i det av kyrkomötet beslutade bihanget nämligen den bekanta: »Ingen hinner fram till den eviga ron, som sig ej eldigt framtränger». Vi ha vidare sånger av Rutströms riktning, Herrnhutarna, från 1700-talet. Och den gamla psalmboken är till överväldigande grad dominerad av sånger, som äro betecknande för den riktning, som rådde i svenska kyrkan under 1700-talets slut och 1800-talets början. Sedan, från den tiden inträffade inte någonting av intresse i det andliga livet i vårt land, förrän baptismen upptog sin kamp mot kyrkan och på 1870-talet en ny Luther framträdde i Waldenströms gestalt, framhållande tron såsom varande det väsentliga. Den strid, som därav föranleddes, känna ni ju mycket väl till. Under de stora striderna med det dåvarande prästerskapet, som ju uppfattade sin uppgift såsom den korrekta ämbetsmannens, arbetade sig den moderna demokratien först fram i form av denna frikyrkliga rörelse, vilken fick sin form i baptismen och metodismen och sedermera ytterligare i den Waldenströmska frikyrkorörelsen. Men dessa religiösa strider skapade en stor sängarskola. Väl i fråga om innerlighet, men icke i fråga om prakt och i formellt avseende kunna dess alster jämföras med den nya psalmsångarskolas, som vi nu se framträda i vårt land. Men det finns dock bland dem många, som äro förtjänta av att bevaras i en kyrklig sångbok, som skall vara hela folkets. De andra folkrörelserna, som sedermera följde frikyrkorörelsen, nämligen nykterhetsrörelsen och arbetarrörelsen och som fullbordade folkets politiska befrielse ur förmynderskap, de ha inte mäktat framföra några alster av poetisk art, som äro lämpliga att använda i en sådan sångsamling. Detta beror säkerligen inte därpå, att det inte i dessa folkrörelser har funnits sinnen, som varit varmt religiösa. Utan det beror därpå, att dessa rörelser, såväl nykterhetsrörelsen som arbetarrörelsen och framför allt socialismens idé, vid sitt framträdande möttes av skarp bitterhet från hela den kristna kyrkans prästerskap, såväl den katolska som den lutherska. Den katolska kyrkan, med sitt sinne för tradition, som ju är dess både styrka och svaghet, den bibehåller mig veterligt fortfarande denna avoghet, medan däremot den lutherska kyrkan, särskilt i vårt land, sedan rätt länge försonats med dessa folkrörelser. Den striden är nu slut. Den öppna kampställning gent emot kyrkan, som i alla fall i viss grad intagits av nykterhetsrörelsen och framför allt av arbetarrörelsen, har helt naturligt medfört, att i dessa rörelse icke kunnat spira upp någon nämnvärd religiös diktning, i varje fall ingen som kan komma på tal i detta fall.

Som jag nyss sade, är det en mycket stark riktning, särskilt starkt företrädd av prästerna i Stockholm och även, enligt vad jag tror mig veta, i ärkestiftet, som vill behålla Wallins gamla psalmbok oförändrad, men att till densamma skall göras ett tillägg. Ett sådant tillägg hade ju utarbetats, ehuru kyrkomötet, som herrarna veta, gick den andra vägen och antog en helt omarbetad, reviderad psalmbok. Hur ser nu det reviderade förslaget ut? Ja, jag anser mig hava alldeles för liten kunskap för att kunna ingå i kritik av kyrkomö-

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

tets förslag. Jag tror, att tillräcklig kritik har presterats av utskottets ordförande samt av herr Hallén, som nyss hade ordet. Däremot skall jag be att få säga några ord om tilläggsnämndens förslag.

Det var särskilt tre huvudönskemål tilläggsnämnden hade att tillgodose. Det första var att få in de gamla kärnfriska psalmerna, som dels hade blivit utelämnade av någon anledning, dels ock tillkommit efter 1819. Dit hör då främst nr 524 i tilläggsförslaget Runebergs ståtliga sång: »Han på korset, han allena är min fröjd och salighet.» Dit hör också den gamla kära och för många kända sången (nr 512) »Härlig är jorden, härlig är Guds himmel», vidare (nr 526) Gerhardts mäktiga passionssång »O, huvud, blodigt sårat, av smälek höljt och spe!» — vidare under nummer 551 den om medeltidens uppfattning om alltings förgänglighet så innerligt genomdada »Vi jäktar världen så för så fåfängligt mål?» — Under nr 566 har medtagits en sång av Laurinus, här i Runebergs tolkning, »Gud Fader vill jag prisa, min skapare försann», som var intagen i den gamla psalmboken men ströks 1819. Därtill komma slutligen ett par hymner från den gamla katolska kyrkan; där är »Te Deum» och den gamla själamässesången, som ljudit vid alla själamässor århundraden igenom och ännu i katolska kyrkorna ljuder vid alla själamässor, vilken hymn är intagen under nr 618 och vars första strofer i svensk tolkning lyda:

»Vredens stora dag är nära,
Elden då skall allt förtära.
Så var siarsångens lära.

Hela världen, skräckbetagen,
Skåda skall de stränga dragen
Av sin domare den dagen.

Domsbasuner mäktigt skalla
Och ur jordens gravar alla
Män skor fram för tronen kalla.

Döden själv skall häpen vara,
När, att inför domen svara,
Sig de döda uppenbara.

Boken öppnas: där står skrivet
Vad av alla är bedrivet
I det flydda jordelivet.

Uppenbart blir allt som gömdes,
Åter framlagt allt som glömdes,
Avdömt allt som förr ej dömdes.»

Det andra önskemålet man, som jag nyss nämnde, ville tillgodose, var införandet i tillägget av de nya psalmer och sånger, som vuxit upp på de senare åren. Jag nämner bara sådana namn som Liedgren

och Beskow, av vilka den senare synes mig stå värdig vid sidan av J. O. Wallin. Deras alster böra kunna läsas och sjungas i landet. Det må anses vara en stor förlust om dessa ej komma fram. Av dem som tagits med må särskilt nämnas den här i tillägget under nr 505 förekommande:

*Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)*

»Tränger i dolda djupen ner
Tanken som söker och spanar,
Finner jag, var mitt öga ser,
Spår av en vilja som danar,
Frågar jag vad den makten är,
Som i sin famn all världen bär:
Fader, din kärlek jag anar.»

Vidare märkas de under »Återlösningen» införda sångerna med nummer 532, 533 och 534 men som egentligen äro framsprungna ur det oändliga ve, som grep människorna under världskriget, och som egentligen äro storslagna fredspsalmer. Jag skall icke trötta herrarna och taga upp tiden med att läsa upp dem. Så ha vi under nummer 539:

»Du härlige, som gick på jorden
Och led och frestades som jag,
Men talade de starka orden
Som gjorde världens natt till dag,
Säg, går du icke än ibland oss
Med himmelrikets nådabud?
Rör icke än i dag din hand oss
Med hälsomakt från livets Gud?»

Så ha vi den förkättrade sången, nr 559. Den är skriven av Beskow, vilken bedriver en verksamhet bland Stockholms arbetare, under vilken han möter många personer och kommer i kontakt med sinnen, i sådan författning, att man förstår honom synnerligen väl, när man läser en strof som denna:

»Mästare, alla söka dig,
Uppenbart eller förteget:
Gamla som tryggt gå trampad stig,
Unga som dröja på steget.
Känd eller okänd väg vi gå,
Tidigt och sent, till dig ändå,
Trötta på allt vårt eget.»

En hel del andra av dessa sånger ha förts in i detta tilläggs-häfte, som nu av kyrkomötet förts åt sidan.

Den viktigaste av de föreliggande uppgifterna, som jag nämnde för en stund sedan, syntes mig dock vara den att se till, att den frikyrkliga rörelsens alster kommo in i ett sådant tillägg, i den mån de kunna anses vara av sådan form, sådan halt och sådant innehåll, att

Ang.
ny psalmbok.
(Forta.)

de där kunna försvara sin plats. Jag håller före, att vill man göra den svenska psalmboken till den verkliga folkbok, som den har varit, och till den folkbok den kan bli, så är det ett grovt fel att ur densamma så konsekvent som kyrkomötet gjort utesluta alla alster av den frikyrkliga diktningen. I det bihang, som skulle åtfölja den Wallinska oförändrade psalmboken, ha ju intagits alster från dessa sångarskolor. Där hava vi den bekanta sången av Carl Boberg i första kammaren »O store Gud, när jag den värld beskådar», vilken sång finnes införd under »Skapelsen och försynen». Vidare ha intagits de kända sångerna, under nr 511, »Tryggare kan ingen vara än Guds lilla barnaskara», och under nr 536 av Rutström »Kom, huldaste Förbarmare, som herde in bland fåren», som ju är sjungen på tiotusen och åter tiotusen enskilda andaktsstunder över hela vårt land och som det väl är ytterst få som ej känna till. En annan sång, som också är mycket sjungen i frikyrkliga kretsar, i varje fall förr i världen, har förts in här under nr 553:

»Vår store Gud gör stora under;
Med glädje vi det skåda få.
Han sopar bort de falska grunder,
som många tusen vilat på.
Han river sönder satans garn
Och frälsar sina fallna barn.»

I tillägget finns vidare den lilla, visserligen klandrade, men älskliga, från engelskan översatta »Här en källa rinner», vilken av många anses bagatellartad men som sjunges i tusentals frikyrkliga församlingar och hem i vårt land. Under nr 555 har tagits in den kraftiga:

»Herre, samla nu oss alla
Kring ditt dyra nådesord.
Likt ett vårregn låt det falla
På vårt hjärtas torra jord.
Värdes oss din Ande sända
Och din eld ibland oss tända.
Mätta ljuvligt de elända,
Herre, vid ditt rika bord.

Lär oss troget taga vara
På det ord oss givet är;
Led oss i ditt ljus, det klara,
På den väg som till dig bär.
Håll vårt hjärta för dig stilla,
Låt ej otron oss förvilla.
Herre, låt oss ej förspilla
Nådestunden du beskär!»

Även den sången är känd och älskad ute bland folket. Under nr 560 ha vi medtagit den ifrån engelskan överförda:

»Jag vet en port som öppen står,
 Där från de gyllne salar
 En klarhet som från korset går,
 Om Kristi kärlek talar.» o. s. v.

Ang.
 ny psalmbok.
 (Forts.)

Vidare har medtagits Lars Linderots för pietismens uppfattning så betecknande sång: »Ingen hinner fram till den eviga ron, som sig ej eldigt framtränger». Under nr 563 har kommit in en sång av Rosenius, vid vars läsning man liksom känner, hur en liten av den tidens prelater betryckt skara var samlad i ett privathem; några stycken undångömda, sammankrupna sjöngo där denna sång:

»Med Gud och hans vänskap,
 Hans Ande och ord
 Samt bröders gemenskap
 Och nådenes bord
 De osedda dagar
 Vi möta med tröst
 Vi följa ju herden,
 Den trofaste herden,
 Vi känna hans röst.

I stormiga tider
 Bland töcken och grus
 En skara dock skrider
 Mot himmelens ljus;
 Det tåget, dess härlighet
 Världen ej ser
 Men Herren går för dem,
 Men Herren går för dem
 Med segerns banér.»

Det är en sång, vilken liksom andas kampen ifrån frikyrkorörelsens genombrott och vilken synes mig såväl på grund av form och innehåll som på grund av den tradition, som den är förbunden med, väl förtjäna sin plats i den svenska kyrkans psalmbok. Så har man vidare medtagit Lina Bergs »Jag är en gäst och främling».

Om jag nu ser på vad kyrkomötet medtagit av dessa sånger ifrån frikyrkans genombrottstider och även dess mognads tider, så finner jag, om jag icke missminner mig, att det är endast två stycken nämligen dels »Ingen hinner fram till den eviga ron», pietismens starka klangsång från 1700-talet, dels Lina Bergs nyssnämnda »Jag är en gäst och främling».

Man tycker verkligen, att när kyrkomötet icke kommit ifrån att vilja ha ett tillägg till den nya, helt och hållet förändrade Wallinska psalmboken, så vore det väl lika bra att ha Wallins psalmbok helt och hållet oförändrad och att ha detta tillägg av 120 psalmer och sånger, som kan under tidernas lopp förändras, när man så anser behöfligt. När man sedan finner, att psalmboken icke längre är så om-

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

tyckt, och när det kommer fram nya, vackra psalmer, kan man ju ta-
ga in dem i tillägget.

När man hört debatten här och förnummit den bitterhet, som
den utandas — jag vill icke fälla några domar i detta fall — men
när man hört de bittra uttryck, som fallit i första kammaren och här,
varvid man beskyllt varandra för att innerst inne syfta både hit och
dit, så få ni förlåta mig, om jag känt en bismak av den gamla, ide-
ligen uppdykande prelatandan, som funnits i vår kyrka, både den
gamla och den nya. Jag har i min dag läst mycket kyrkohistoria
— det är nästan det enda arbete jag nu sysslar med — att jag haft
tillfälle se, hur detta prelateri i alla kyrkosamfund sticker upp hu-
vudet. Det är nu bara iklätt en annan mössa, men andan och sinnet
äro desamma. Några prelater och deras anhängare vilja nu ovill-
korligen trumfa igenom den nya psalmboken, och de vilja icke ge me-
nigheten tid att tänka och välja. Annars kunde man tycka, att ingen
skada skedde, om den Wallinska psalmboken, som använts i så många
årtionden, fortfarande finge användas i några år, medan såväl kyrko-
mötet som Kungl. Maj:t besinnar sig. Kyrkoherde Pehrsson läste
nyss upp en psalm, som han fann fasaväckande och som det skulle
vara till synnerligen stor skada att ha kvar i psalmboken. Jag tror
icke, att den är värre än själamässopsalmen, som jag nyss läste upp
och som kyrkomötet tagit in i den psalmsamling, vilken också finnes
i tillägget. Är man så stött över »Ho satans boning tänker på»,
måste man också vara stött över »Vredens stora dag är nära».

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindman: Herr talman! Då jag sökt sätta mig in i
denna fråga, har jag funnit, att man kan betrakta den väsentligen
ur tre synpunkter.

Den första synpunkten är den, att efter min uppfattning riks-
dagen icke bör ingripa på detta område. Det är uppenbart, att
det här är en fråga, som i alldeles eminent grad faller under kyrko-
mötet. Detta gäller särskilt nu, då Kungl. Maj:t hänskjutit frågan
till kyrkomötet för att erhålla dess yttrande. I kyrkolagen är ut-
tryckligen föreskrivet, att då frågor sådana som denna — det nämnes
särskilt frågan om psalmboken — förekomma i kyrkomötet, skall
den prästerliga avdelningen yttra sig över dem. Därmed betonas,
att den prästerliga avdelningen skall förbereda dessa ärenden, och att
det sålunda här gäller en rent kyrklig angelägenhet. Vi veta alla,
att avgörandet sedermera ligger hos Kungl. Maj:t, och ingen lär
kunna bestrida, att detta är en sak, som fullständigt ligger inom
Kungl. Maj:ts administrativa befogenhet.

Därmed kommer man alltid till den andra sidan av saken, som
jag alltså betraktar såsom en annan huvudsynpunkt på frågan, och
det är: bör riksdagen och kan riksdagen här använda sin petitions-
rätt, som man kallar det? Utskottets ordförande har talat om att en
sådan petitionsrätt är obestriddig, och jag vill icke ge mig in på den
frågan, utan jag förmodar och tror, att riksdagen skulle kunna an-
vända sin petitionsrätt i ett fall sådant som detta. Men då uppstäl-

ler sig den frågan: skall och bör riksdagen begagna sin petitionsrätt på det sättet? Bör riksdagen över huvud taget nu gripa in i denna fråga i det skick, vari ärendet befinner sig? Vad syftar man till med det? Man syftar naturligtvis till, att riksdagen skall trycka på Kungl. Maj:t i en viss riktning, nämligen så, att Kungl. Maj:t skall vid sitt avgörande känna på sig, att Kungl. Maj:t har ett uttalande från riksdagen, vilket går i strid mot det uttalande, som gjorts av kyrkomötet. Riksdagen avser därmed naturligtvis, att dess mening skall göra sig gällande, när Kungl. Maj:t går att fatta beslut. Vad kan då inträffa, mina herrar? Jo, det kan inträffa, att Kungl. Maj:t beaktar vad riksdagen begärt och sålunda icke stadfäster den framställning, som inkommit från kyrkomötet. Men det kan också inträffa, att Kungl. Maj:t icke fäster avseende vid den framställning, som gjorts av riksdagen, utan fattar sitt beslut i överensstämmelse med kyrkomötets. I vilket fall som helst försätta herrarna Kungl. Maj:t i en ytterst otrevlig situation. Kungl. Maj:t har å ena sidan trycket av riksdagen och å andra sidan det uttalande, som gjorts av kyrkomötet. Genom ett bifall till utskottets förslag har riksdagen icke lämnat åt Kungl. Maj:t att göra vad Kungl. Maj:t i förevarande fall anser vara det riktigaste. Jag har nu den uppfattningen, att i en fråga som denna har Kungl. Maj:t sin obestriddiga handlingsfrihet, och därför bör Kungl. Maj:t få oförkränkt begagna sig av densamma.

Vidare vill jag tillägga vad som uttalats i första kammaren av herr Alexanderson och vilket synes mig vara mycket beaktansvärt, nämligen att det kan ifrågasättas, om det verkligen är riksdagen fullt värdigt att försätta sig själv i den situation, som skulle uppstå, om andra kammaren biträde första kammarens beslut i detta fall. Han framkastade, huruvida den auktoritet riksdagen faktiskt kan äga i detta ärende i dess befintliga skick verkligen är sådan, att riksdagen kan med bibehållen värdighet lägga sig däri. Kungl. Maj:t har ju icke hänskjutit frågan till riksdagen, utan det är riksdagen, som griper in här alldeles av sig själv i en fråga, varom obestriddigen efter allas mening det tillkommer Kungl. Maj:t att fatta beslut. Det blir följaktligen icke någonting annat än en petition ifrån riksdagen. Allt det, som här talats om i dag, känner Kungl. Maj:t i alla fall, när Kungl. Maj:t går att träffa sitt avgörande.

Sedan skulle jag, herr talman, vilja framhålla den tredje huvudsynpunkten, som för mig är den avgörande och rör själva sakfrågan. Som vi finna av kyrkomötets protokoll, slutade det i kyrkomötet så, att där förelåg enighet mellan de båda tidigare skilda ståndpunkterna. Med andra ord kyrkomötet har blivit enigt i denna fråga, och kyrkomötet må väl anses ha alldeles obestriddiga förutsättningar att kunna bedöma denna sak, vilka torde gå över dem, som riksdagen har för att kunna bedöma densamma. Om riksdagen skulle med verklig sakkunskap och auktoritet ha kunnat tränga in i denna fråga för att fatta ett avgörande beslut eller avge en opinionsyttring, så borde väl, mina herrar, den frågan legat framför riksdagen i ett helt annat skick än nu är fallet. Jag är för min del övertygad om att det stora fler-

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

talet av oss knappast haft tillfälle att penetrera denna fråga, så att vi verkligen ha förmåga att bedöma, vilken ståndpunkt vi skola intaga i själva sakfrågan till de båda tidigare meningarna i kyrkomötet. Och jag vill tillägga, att vi knappast, ja, att vi alls icke fått genom den diskussion, som här förekommit, en sådan upplysning och insikt i ärendet, att vi på grund härav kunna säga, att vi med full sakkunskap gå till ett avgörande.

Efter skärskådande av saken från dessa tre huvudsynpunkter kommer jag till den uppfattningen, att riksdagen icke kan och bör göra någonting annat än låta bli att lägga sig ombord med denna sak. Vilken ståndpunkt man än må intaga i själva sakfrågan, tror jag, att riksdagen handlar klokast och försiktigast, om riksdagen låter saken avgöras av Kungl. Maj:t. Skulle riksdagen skriva till Kungl. Maj:t på det sätt, som här nu önskas, nämligen att Kungl. Maj:t täcktes icke bifalla kyrkomötets underdåniga skrivelse, då förmodar jag, att Kungl. Maj:t icke kan gå emot kyrkomötet i denna sak. Om sålunda Kungl. Maj:t vill tillmötesgå riksdagen, blir frågan uppskjuten, och till de 50 år, som den varit under behandling, kommer att läggas ytterligare ett antal år. Det är vad herrarna vinna med detta.

Då jag alltså anser, att ärendet ligger så, att vi kunna med fullt förtroende överlåta åt Kungl. Maj:t att bestämma i denna sak, och då jag anser, att riksdagen icke på något sätt bör lägga sig i den, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av reservanterna gjorda hemställan, att andra kammaren icke måtte biträda första kammarens i ärendet fattade beslut.

Med herr Lindman förenade sig herrar *Nilsson* i Landeryd och andre vice talmannen *Nilsson*.

Herr E. A. Nilsson i Örebro: Herr talman! Det har under debatten med stor styrka hävdats den meningen, att riksdagen icke skulle uttala sig i detta ärende. Näst föregående talare ansåg, att det borde vara förbehållet kyrkomötet och Kungl. Maj:t. Det tillades också av den senaste talaren, att Kungl. Maj:t mycket väl känner till de strömningar, som förefinnas rörande detta spörsmål. Här om vill jag korteligen säga, att det aldrig av dem, som velat bringa någon sin önskan inför Kungl. Maj:ts ögon, åberopats, att det skälet på något sätt borde få utöva inflytande på beslutets fattande.

Jag skall villigt och gärna medge, att man kan sätta i fråga lämpligheten av att väcka motion i ett sådant ärende som detta, och jag kan tillägga, att det aldrig skulle fallit exempelvis mig in att väcka en motion i frågan. Men nu är den väckt, och då förhåller det sig så, att även om Kungl. Maj:t, som herr Lindman sade, icke underställt riksdagen frågans prövning, har denna fråga underställt riksdagen av en enskild riksdagsman, och grundlagens bestämmelse är icke därigenom på något sätt träd för nära, vadan det argumentet enligt min mening icke har någon som helst bärande kraft. Då nu frågan är underställd riksdagens prövning, bör riksdagen icke underlåta att säga sin mening rörande densamma.

Så ser jag saken, och jag vill då fråga: hur har riksdagen tillförne ställt sig i liknande spörsmål? Ja, hurudant var läget för fem år sedan, således år 1916? Då var det så, att en ärad representant i denna kammare för Bohuslän, som icke fann behag i kyrkomötets beslut beträffande den nya kyrkobibeln, väckte en motion i ämnet, och med styrka hävdade han såväl i motionen som sedermera i debatten, att riksdagen skulle uttala sig mot kyrkomötets beslut rörande den nya kyrkobibeln. Då hade bohuslänningarna den ståndpunkten, i dag ha de en annan ståndpunkt. Därav framgår, att det icke är själva principfrågan, som är avgörande, utan för dem är det avgörande, huruvida de äro belättna med kyrkomötets beslut eller ej. Sålunda skall man icke tillmäta denna omständighet alltför stor betydelse.

Ang.
ny psalmbok.
(Forts.)

Nu har man också här i denna kammare velat göra dem misstänkta för bristande förståelse för kristendomen, som eventuellt ställa sig på utskottets ståndpunkt. Jag vill säga, att jag icke ens gitter bemöta det argumentet. Vare det nog sagt, att varje försök att misstänkliggöra andras avsikter såväl som deras uppfattning förefaller mig fullständigt osmakligt — jag kunde använda ett ännu starkare uttryck.

Allt, som lever, har behov av att förnyas, har det sagts här. Jäväl, det har ingen bestritt, att en förnyelse bör äga rum. Vad jag däremot icke kan gå med på och vad jag till och med i viss mån bestrider, att man har rätt till av pietet mot den man, vars arbete man begagnar sig av, det är, att man ändrat hans uttryck och hans ord och sedan säger, att det arbetet är ett verk, en produkt av den författaren. Gärna må man utesluta en psalm, om man icke finner den lämplig, men att ändra psalmen, att korrigera författarens uppfattning, att lägga andra uttryck i hans mun eller tillägga honom tankar, som han aldrig haft, det är för mig motbjudande, och min pietetskänsla mot författaren förbjuder mig att på något sätt vara med härom.

Det är den omständigheten, som är helt och fullt avgörande för mig, då jag nu, herr talman, för att icke förlänga debatten, endast i korthet ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wallerius: Med anledning av den anmärkning föregående talare riktade mot bohuslänningarna i denna kammare, ber jag få säga, att det torde vara ett svagt prejudikat att åberopa vad en enskild riksdagsman funnit lämpligt att motionera om. Det torde vara viktigare att se, hur riksdagen den gången ställde sig, och det tror jag är ett gott prejudikat, ty såvitt jag minns, blev motionen av kammaren avvisad.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i

Ang. ny psalmbok. (Forts.) anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande vote-ringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller första tillfälliga utskot-tets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 110 ja mot 70 nej; och hade kamma-ren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 3.

Ang. ett som-marhem för vissa tuberku-lossjuka.

Å föredragningslistan fanns vidare upptaget statsutskottets ut-låtande, nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag för uppförande av ett sommarhem i Ljunghusen för pa-tienter med kirurgisk och körteltuberkulos.

Uti en till riksdagen avlåten, den 25 februari 1921 dagtecknad proposition, nr 108, vilken hänvisats till statsutskottets förberedan-de behandling, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt ut-drag av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag, före-slagit riksdagen medgiva, att av medel, som anvisades såsom bidrag till uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter, finge av Kungl. Maj:t, för uppförande av ett sommarhem i Ljung-husen för patienter med kirurgisk och körteltuberkulos, åt Malmö-hus läns landsting beviljas ett anslag av högst 210,000 kronor, att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med de angående statsbidrag för uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter m. m. stadgade grunder.

Utskottet hemställde, att förevarande proposition icke måtte vinna riksdagens bifall.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Kvarnzelius, Lindblad, Nils August Nilsson, H. M. Bäckström, O. U. B. Olsson, Anderson* i Råstock, *Jönsson* i Revinge och *Waldén*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med-giva, att av medel, — — — lika med Kungl. Maj:t — — — stad-gade grunder.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet *Elmqvist*: Herr talman, mina herrar! Som kammaren behagade finna, har stats-utskottets mening i den föreliggande frågan icke varit enhällig, utan åtta reservanter hava förordat bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Detta

har givit mig förhoppning om att kammaren kanske skulle vilja ställa sig mera välvillig till förslaget än utskottsmajoriteten, och jag skall därför be att något närmare få utveckla de synnerligen starka skäl, som synas mig tala för bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Frågan gäller att Kungl. Maj:t här har anhållit om riksdagens medgivande till att av de medel, som redan äro anvisade eller kunna komma att anvisas för att bereda statsbidrag för inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter, må för uppförande av ett kustsanatorium i Ljunghusen ställas till Malmöhus läns landstings förfogande ett belopp av 210,000 kronor att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med de regler, som gällt i liknande fall. Som skäl för sitt avstyrkande av förslaget för närvarande har utskottet anfört, dels att det här vore fråga om en anstalt av i viss mån ny typ, av mera speciell natur, och dels därjämte att det gällde en tuberkulossjukvårdsanstalt av detta slag avsedd endast för ett visst län. Och utskottsmajoriteten har tillagt, att man ansett, att utan ytterligare utredning av frågan borde man icke taga slutlig ståndpunkt till densamma.

Det vill förefalla mig, som om de skäl, som anförts emot att redan nu bevilja detta anslag, icke äro så särdeles starka. Det har synts mig, att den, om icke avvisande så dock mera betänksamma ståndpunkt, som utskottet här intagit, icke står alldeles rätt samman med den välvilja man förut visat och de grundlinjer, som man följt tidigare, när det gällt att främja sjukvården i allmänhet och tuberkulossjukvården i synnerhet. Jag ber sålunda att få erinra om, att riksdagen endast för ett par månader sedan var fullkomligt överens med Kungl. Maj:t om, att man skulle taga bort den hittillsvarande begränsningen för statsbidraget såväl för anläggande av sådana anstalter som också för driftkostnaderna, den begränsningen nämligen, att statsbidraget skulle utgå i förhållande till invånarantalet i länet. Man var angelägen att få bort denna begränsning, därför att den visat sig vara hämmande för åtgärder för en förbättrad tuberkulossjukvård; och de uttalanden, som därvid gjordes till statsrådsprotokollet, om att man förvisso icke behövde hava några farhågor för att något landsting eller någon annan anstaltsägare skulle företaga sig några vidlyftigheter med avseende på anläggandet av sådana anstalter, lämnades utan någon erinran från riksdagens sida. Därav har jag vågat draga den slutsatsen, att den mening, som i detta fall uttalades från Kungl. Maj:ts sida, också delades av riksdagen. Står det då icke, mina herrar, i mindre god samklang med den uppfattning, man redan för ett par månader sedan utan erinran anslöt sig till, att nu icke kunna lämna detta medgivande till Malmöhus läns landsting?

Jag ber att i detta sammanhang få erinra om att nämnda landsting även med hittillsvarande begränsning av anslaget skulle varit berättigat till statsbidrag för icke mindre än 323 vårdplatser, men hittills har från sagda landstingsområdes sida icke tagits i anspråk sådant bidrag för mer än 161 platser. Det nu ifrågasatta sommarhemmet skulle upptaga 105 platser, och även om vi lägga dessa 105 platser till de 161, för vilka man redan erhållit statsbidrag, ha vi ännu ett gott stycke kvar, innan vi komma upp till de 323 platser, för vilka

Ang. ett sommarhem för vissa tuberkulosejuka.
(Forts.)

Ang. ett sommarhem för vissa tuberkulossjuka.
(Forts.)

landstinget redan enligt nu gällande regler skulle vara berättigat till statsbidrag. Dessa siffror belysa, vad vi för övrigt veta, att Malmöhus län i detta som så många andra avseenden är lyckligt ställt, ity att tuberkulosen där icke är så härjande som på andra håll, men därför har det också varit möjligt för detta landsting att gå i spetsen för en utveckling av tuberkulossjukvården, en specialisering av densamma. Ty det är ju det, mina herrar, som det här är fråga om.

Jag ber också att få erinra om att redan vid tillkomsten av dessa statsbidrag för anläggande av tuberkulossjukvårdsanstalter angavs det vissa riktlinjer, vilka, såvitt jag kunnat finna, man sedermera följt. Jag erinrar om att vid 1908 års riksdag underströks med mycken styrka av dåvarande departementschefen, statsrådet greve Hamilton — och detta mötte icke heller någon gensaga från riksdagens sida — att man skulle med avseende på denna sjukhusvård låta sig angeläget vara att icke insnöra bidragen från statens sida i en för hård tvångströja, utan att man skulle lägga dem så fritt som möjligt och bereda vederbörande landsting största möjliga handlingsfrihet. Även om, såsom här från utskottets sida blivit framhållet, den nu ifrågavarande vårdanstalten i någon mån avviker från sådana, som tidigare erhållit statsbidrag, vill det dock synas av den förebragta utredningen, som om dessa avvikelser icke vore så stora, att de borde giva anledning till att man ställde sig betänksam, såsom utskottsmajoriteten gjort. Det är ju så, att den behandling, som patienterna där skola undergå, redan förekommer vid åtminstone ett av de nuvarande kustsanatorierna, nämligen vid Barkåkra, och den anordning, som här skulle träffas, att det ifrågavarande kustsanatoriet skulle kombineras med det stora sjukhuset i Lund, måste, enligt vad fackmän sagt mig, endast betraktas som en fördel. En fackman har under den debatt, som tidigare på förmiddagen ägt rum i första kammaren, framhållet, att han anser detta vara en naturlig och riktig utveckling av kustsanatorieidén och en förbättring, som han menar borde såvitt möjligt komma till utförande även vid övriga kustsanatorier.

Vad vidare beträffar den invändningen, att denna anstalt enbart skulle vara avsedd för ett visst län, förefaller det mig, att icke heller den bör vara av någon avgörande betydelse. Förhållandet är ju tvärtom det, att flertalet allmänna lungshotssanatorier just äro avsedda för ett bestämt område av riket, och då vanligen för länet. Vad kustsanatorierna beträffar, hava ju anslag för dem beviljats från fall till fall, men det har aldrig vid något tillfälle därvid framskyttat någon mening om att de ovillkorligen skulle stå öppna för hela riket. Det vill därför förefalla mig, som om icke heller detta skäl borde vara av någon avgörande betydelse. Tvärtom måste det organiska samband, som denna anstalt får med Lunds lasarett, vara till avgjord fördel. Därjämte måste uppenbarligen denna vårdanstalts tillkomst innebära en avlastning för de redan befintliga anstalterna; jag tänker särskilt på anstalten i Barkåkra med dess likartade behandlingsmetoder. Det har meddelats, att där är mycket ont om platser och att många inträdessökande måste avvisas. Slutligen lär det icke vara uteslutet, utan tvärtom mye-

ket väl låta sig göra, att i den mån som platser bliva tillgängliga på denna anstalt i Ljunghusen, även sjuka från andra delar av riket än Malmöhus län få intagas där.

Här lär man också särskilt ha fäst sig vid att denna anstalt kallas sommarhem och att den närmast avsetts att vara öppen under sommarmånaderna, under det att kustsanatorierna äro öppna året om. Därvidlag ber jag under åberopande av fackmännen att få erinra om att resultatet av vården vid sådana anstalter som kustsanatorierna naturligtvis blir bäst under sommarmånaderna och att även de nuvarande kustsanatorierna, som visserligen äro öppna året om, träffa anstalter för en betydlig utvidgning av klientelet just under sommarmånaderna. Det är ju den friska luften, baden och solljuset, som här framför allt äro hälsospridare. Jag ber också att få påpeka, att även om meningen är, att tills vidare denna anstalt endast eller huvudsakligen skall användas under sommarmånaderna, är den dock planerad på ett sådant sätt — försedd med värmeledningningar o. s. v. — att den även kan användas under vintermånaderna. Det vill därför förefalla mig, att detta skäl, som anförts under debatten i första kammaren, icke heller borde vara av avgörande betydelse.

Vad slutligen kravet på ytterligare utredning beträffar, så — om jag bortser från den frågan, i vad mån patienter från andra delar av riket också skola kunna vinna inträde på denna anstalt, en fråga, som väl näppeligen bör föranleda undanskjutandet av ett avgörande här i dag — har jag svårt att förstå, varför denna ytterligare utredning skulle bestå. Det vill snarare förefalla mig, som om den bästa utredning, som kan erhållas på detta område, är att man verkligen gör ett försök, så att man genom att få denna anstalt till stånd kan få tillfälle att bereda ett större antal patienter den vård, varom det här är fråga och om vilken läkarna hysa de största förhoppningar. Med ledning av den erfarenhet, som därav kan framgå, kan man sedan bli i tillfälle att bedöma, i vad mån denna anordning visat sig mana till efterföljd och i vad mån man skall fortgå på den inslagna vägen. Med avseende på kustsanatorierna förhåller det sig ju i övrigt så, att riksdagen prövat anslagen från fall till fall. Riksdagen har alltså i fortsättningen liksom hittills tillfälle att, om några nya sådana framställningar från andra håll inkomma, för varje gång bedöma behövligheten och lämpligheten av att lämna statsbidrag.

Slutligen ber jag att få framhålla ett ytterligare skäl, som synes mig tala för att man låter sina betänkligheter fara emot att redan nu lämna tillstånd till att dessa medel få disponeras. Det förhåller sig ju så, som herrarna behagade erinra sig från den redogörelse, som i frågan lämnats i årets statsverksproposition, att sedan flera år tillbaka några särskilda medel icke behövt anvisas av riksdagen för dessa statsbidrag till anläggandet av tuberkulossjukvårdsanstalter. De besparingar, som uppkommit på tidigare anvisade anslag, hava under de senaste åren visat sig tillräckliga, och, som det fram-

Ang. ett sommarhem för vissa tuberkulossjuka.
(Forts.)

Ang. ett sommarhem för vissa tuberkulossjuka.
(Forts.)

hålles i statsverkspropositionen, återstår ännu, sedan vid innevarande års ingång förefintliga behov blivit täckta till ett belopp av 400,000 kronor, en summa av i runt tal en halv miljon kronor, som, efter vad som likaledes utretts i statsverkspropositionen, mer än väl räcker för att möta behoven av anslag till dylika anstalter såväl under innevarande som nästkommande år och vilket belopp väl förslår för detta ändamål, även om riksdagen nu skulle bifalla Kungl. Maj:ts hemställan att få disponera dessa 210,000 kronor och ställa dem till Malmöhus läns landstings förfogande för detta kustsanatorium i Ljunghusen.

Under sådana förhållanden och med åberopande av den utredning, som förebragts i den kungl. propositionen, vågar jag, herr talman, uttala den förhoppningen, att kammaren skall i detta fall övervinna de betänkligheter, som från statsutskottsmajoritetens sida kommit till uttryck, och i enlighet med reservanternas hemställan bifalla Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Waldén: Herr talman, mina herrar! Efter den sakliga och grundliga utredning, som herr statsrådet och chefen för socialdepartementet nyss lämnade i föreliggande fråga, skulle det icke vara så mycket att tillägga, men då jag här hör till reservanterna och dessutom varit i tillfälle att deltaga i den förberedande behandlingen av detta ärende inom Malmöhus läns landsting redan från början, när frågan kom upp, så skall jag be att få yttra några ord.

Det är nämligen så, att denna fråga icke tagits upp helt brådstörtat inom landstinget, utan den har blivit synnerligen grundligt utredd av icke mindre än två olika kommittéer. Uppslaget till frågan gavs vid 1917 års landsting, då motion framkom från läkarhåll inom landstinget. Enligt denna motion var det avsikten, att man skulle upprätta ett kustsanatorium, i synnerhet avsett för barn. Man skulle, menade man, genom att upprätta ett sådant sanatorium, vid vilket tuberkelinfektade barn redan på tidigt stadium skulle kunna tagas in, göra det möjligt att angripa denna vår farligaste och mest härjande folksjukdom redan i början och därigenom vinna, att det skulle bli möjligt att kunna få ett betydligt större antal och större procent friska, än som är fallet, då man dröjer alltför länge med att taga in patienterna på våra sanatorier. Det är nämligen tyvärr så, att trots allt vad vi fortfarande offra både från statens och från kommunernas sida, är det en jämförelsevis liten procent, som kan återvinna hälsan vid lungsotsanatorierna. De komma i allmänhet in för sent, för att kunna återvinna verklig hälsa, även om det kan bli tillfällig förbättring för någon tid. Men genom att redan från början angripa det onda i roten, så att säga, kan man vinna både en förbättrad folkhälsa och även rent ekonomiskt synnerligen stora fördelar.

Vid utredningen av denna fråga visade det sig emellertid, att det skulle bli alldeles för dyrt, för att ett landsting även med statshjälp skulle kunna gå i land med denna sak. Man skulle kanske behövt en anstalt för tusentals barn, och det är alldeles omöjligt för landstinget

att kunna bära en sådan börda för närvarande. Utredningen lades emellertid om på det sättet, att man skulle upprätta en sådan anstalt, varom det nu är fråga, nämligen ett s. k. sommarhem, som närmast i typ ansluter sig till de nuvarande kustsanatorierna men skiljer sig från dessa i det avseendet, att medan man vid kustsanatorierna tar in patienterna och vårdar dem under hela tiden samt även giver dem kirurgisk behandling, så skulle den egentliga kirurgiska behandlingen i detta fall äga rum vid sjukhusen, och sedermera skulle den efterföljande behandling, som behövs för att konvalescenterna verkligen skola kunna tillfriskna — de behöva ju sol och luft och saltsjöbad — ske i detta sommarhem. Därigenom skulle man dels göra en större besparing, således en ekonomisk fördel, och dels vinna, att den kirurgiska behandlingen skulle kunna bli bättre än vid våra nuvarande kustsanatorier. Ty det är klart, att man icke kan få fullständig kirurgisk och medicinsk behandling vid kustsanatorierna, där man i regel endast kan hålla ett slag av specialister. Även ur denna synpunkt hava vi ansett, att upprättandet av sådana tuberkulosanstalter, varom det här är fråga, skulle vara synnerligen fördelaktigt. Det bleve, som sagt, betydligt billigare, än att nu bygga ett fullständigt kustsanatorium, som skulle taga emot patienter och vårda dem under hela året. Annars är det mycket möjligt, att om man gått den vägen, det icke mött motstånd från riksdagens sida att i detta fall bevilja anslag efter samma grunder som för övriga kustsanatorier. Men det hade blivit betydligt dyrare, och vi hade fått anhålla om större anslag från statens sida. Det bör således icke kunna resas rimliga invändningar emot att vi för närvarande åtminstone endast anordna det såsom ett sommarhem. Anknytningen ifråga om förvaltning till sjukvårdsinrättningarna i Lund hava också föreslagits av rena besparingskäl. Ty det är alldeles påtagligt, att värden blir billigare, när man kan utnyttja den stora administrativa förvaltning, som man har i Lund. Tvätt, bakning och dylikt kan ske i Lund, och transporterna därifrån till sommarhemmet kunna ske för billig avgift. Därigenom slipper man bygga särskilda inrättningar för sådana ändamål.

Nu är det så, som redan nämnts, att våra kustsanatorier erhålla statsbidrag i huvudsak efter samma grunder som lungstot-sanatorierna, och därför ha vi verkligen hela tiden inom landstinget och inom de kommittéer som förberett detta ärende trott, att det icke kunde vara tal om annat, än att detta anslag skulle komma att beviljas. Det blev därför en synnerligen stor överraskning för mig i statsutskottet, när tredje avdelningen kom med detta avstyrkande förslag, och det är påtagligt, att det blir en ännu större överraskning för Malmöhus läns landsting, när man finner, att statsutskottet och möjligen riksdagen ställer sig avvisande till denna anhållan om statsbidrag. Jag kan icke se annat, än att det är på sätt och vis en orättvisa mot länet, om man icke beviljar detta anslag. Visserligen säger utskottet i sin motivering, att det i princip icke har något att invända mot att ett sådant anslag skall utgå, men utskottet vill ha en utredning angående vissa dunkla punkter i förslaget, som det heter. Det har redan av herr statsrådet framhållits, att det egentligen icke före-

Ang. ett sommarhem för vissa tuberkulossjuka.

(Forts.)

Ang. ett som-
marhem för
vissa tuberku-
lossjuka.
(Forts.)

ligger några dunkla punkter. Det är här blott fråga om ett led i den kamp, som föres mot tuberkulosen här i landet. Att ett läns landsting söker en ny väg för att komma åt denna folksjukdom, bör väl icke vara skäl för att neka anslag, då man beviljar sådana i alla möjliga andra fall, när det gäller kampen mot tuberkulos. Det har också redan framhållits av herr statsrådet, att Malmöhus län icke på långt när utnyttjat den rätt till statsbidrag, som skulle kunna tillkomma det, då länet är berättigat till anslag för 323 platser men i verkligheten icke fått mera än för 161. Även om de 105 platser, varom nu är fråga, skulle bifallas, så återstå ju ytterligare 57 platser, för vilka vi skulle kunna ha rätt att begära bidrag från statens sida.

Jag kan naturligtvis förstå, att det är mycket svårt att i dessa tider få igenom i riksdagen ett anslag sådant som detta, och jag märker det också på den ringa uppmärksamhet, som kammaren visar denna fråga. Men jag vill understryka, att här gäller det icke att taga dessa pengar genom någon ny uttaxering och på skattevägen, utan medlen finnas tillgängliga på vederbörande huvudtitel för dylika ändamål, såsom herr statsrådet nämnde, nämligen på anslaget för tuberkulosjukvårdsanstalter. Och när det här icke på något sätt gäller att belasta statsbudgeten, så finner jag detta ytterligare vara ett starkt skäl för att bifalla den framställning, som är gjord av Kungl. Maj:t.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen, vilket är detsamma som bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr J a n s s o n i Falun: Herr talman! Ifråga om själva principen här har det icke varit mer än en mening inom statsutskottet och tredje avdelningen, nämligen att detta är en synnerligen behjärtansvärd sak och att man i den utsträckning, som är möjlig, borde se till, vad som kan göras för att åstadkomma sådana här sommarhem. Men vad vi huvudsakligen fäst oss vid, när vi behandlat denna fråga, det är dels kostnaderna och dels att man här skulle besluta i ett särskilt fall, utan att man fastställt några grunder för hur statsbidraget i liknande fall skall utgå till andra landsting. Nu har herr statsrådet sagt, att han anser det lämpligt att besluta från fall till fall, ty så har skett ifråga om kustsanatorierna. Det är sant, men jag vill erinra om att kustsanatorierna ägas av enskilda föreningar och att det därför där kunde vara skäligt att besluta från fall till fall, men här är det fråga om ett landsting och därvidlag har man icke tidigare gjort gällande, att riksdagen ifråga om tuberkulosanslag skulle besluta från fall till fall, utan därvidlag har man fastställt generella bestämmelser, efter vilka landstingen fått statsbidrag. Vi anse, att man bör förfara på det sättet även här. Detta ifråga om de principiella synpunkterna.

Vad sedan angår kostnaderna, har det för oss inom avdelningen varit synnerligen svårt att få något grepp på, vad de byggnader, som

redan finnas på den inköpta tomten, egentligen äro värda. När man ser på byggnadsstyrelsens utlåtande, som är intaget i den kungl. propositionen, så finner man, att den kommit till betydligt lägre kostnadsberäkningar, än vad framställningen egentligen avser. Det framgår av den gjorda framställan, att de egentliga byggnadskostnaderna för nybyggnaden skulle komma att uppgå till 374,673 kr., vartill sedan kommer en beräknad kostnad för befintliga byggnader, så att summan springer upp avsevärt. Vi ha därför ansett, att Malmöhus läns landsting här har räknat synnerligen spatiöst, och när man har reda på huru spatiöst man tidigare byggt, när det gällde sjukhuset i Lund, står man litet betänksam, huruvida det icke är möjligt att i detta fall nedbringa kostnaderna högst väsentligt; och vi ha också trott, att ärendet både från statens och landstingets sida skulle vinna på att det företages en grundlig utredning av själva sakfrågan. Vi ha även funnit av handlingarna, att inom landstinget meningarna icke heller voro absolut eniga i detta fall, utan att det funnits någon tvekan även där.

Under sådana förhållanden är det lätt förklarligt, om statsutskottet ansett sig böra varna mot att gå fram på en väg, som möjligen kommer att draga stora och vittgående följder med sig, och att man från dessa synpunkter bör se till att när man skall bygga, man gör detta på billigast möjliga sätt. Det är ju här fråga om ett sommarhem och icke om ett vanligt sjukhus, som skulle hysa patienter även under vintern — åtminstone ha vi icke kunnat läsa ut något annat ur papperen — och då syntes det oss, att man borde tillse, om icke anläggningskostnaderna högst väsentligt kunde nedbringas.

Det är huvudsakligen dessa skäl, som för mig varit avgörande, då jag ställt mig på avslag på denna framställning. Nog förstår jag, att det kan framföras mycket starka skäl för ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Statsrådet har här också sagt, att det anslag, som är beviljat till uppförande av tuberkulossjukhus, mycket väl tal en sådan åderlåtning. Ja, det veta vi, men jag skulle vilja fråga: Finnas dessa pengar disponibla? Är det icke så, att man måste skaffa dem, även om de äro beräknade? Då blir det väl samma svårigheter ur finansiell synpunkt, som om de skulle vara beräknade i årets utgiftsposter. Det förefaller mig sålunda, som om det icke kan få vara avgörande, när vi skola besluta här, att dessa pengar finnas anvisade ty, såvitt jag förstår, finnas de faktiskt i realiteten icke.

För att icke draga ut på debatten alltför länge — jag antager, att det blir rätt många, som här skola hava ordet, ty Malmöhus läns representanter lära nog förstå att göra sin mening gällande — skall jag, herr talman, be att med dessa korta ord få yrka bifall till utskottets förslag, i förhoppning om att denna fråga skall komma tillbaka ett annat år, bättre utredd än den nu är.

Ja, det är en sak till, som jag vill peka på, och det är, att det har icke alls talats om vilka bidrag staten skall lämna ifråga om själva driftkostnaderna, och efter vilka grunder dessa bidrag skola utgå. Detta är också en sak, som man i detta sammanhang måste ha reda på.

Ang. ett sommarhem för vissa tuberkulossjuka.

(Forts.)

Herr Block: Herr talman! Det är naturligt, att Kungl. Maj:t haft många och goda skäl för att framlägga denna proposition, men det är två skäl, som jag anser icke hava blivit tillräckligt poängterade och som jag för min del också finner, att det bör vara av stor vikt för kammaren att känna, då det gäller att fatta beslut i saken.

Det är ju så, att man i vårt land gjort synnerligen mycket för tuberkulossjukvården. Staten, landstingen, kommunerna och även enskilda ha lämnat stora bidrag härtill, men jag tror, att man med gott fog kan säga, att de människor, som lida av tuberkulos av annat slag än lungsot, icke på långt när blivit tillgodosedda i samma utsträckning som just lungotspatienterna. Vid behandlingen av tuberkulos är det, såsom redan framhållits, på det sättet, att man bör utnyttja solljus, frisk luft och bad. Vid våra tuberkulosanatorier, av vilka vi byggt många och dyrbara, ha dessa lungotspatienter blivit tillgodosedda. Patienter med körtel- eller bentuberkulos äro egentligen endast hänvisade till våra lasarett för kirurgisk behandling, och där få de naturligtvis en utomordentligt god vård, men det räcker icke endast med detta, utan när det gäller för dessa patienter att få solljus, frisk luft och salta bad, hava lasaretten trots sina dyrbara anläggningar icke möjlighet att ge dem en sådan behandling.

Den här ifrågavarande anstalten har just till syfte att ge dessa patienter den rätta behandlingen efter den kirurgiska eller vid sidan av den kirurgiska behandlingen, och jag tror, att det egentligen är endast en gärd av rättvisa, om man gör så mycket som möjligt för att här i landet även få till stånd sådana anstalter som denna. Det kan icke bli så många sådana anstalter. Jag tror icke, att man riskerar att det blir så många. Att Skåne får ett dylikt sommarhem, är helt naturligt med de klimatiska förhållanden, som där råda. För norra Sverige tror jag icke, att dessa sommarhem lämna sig så särdeles. Somrarna äro ju mycket kortare i norra Sverige än i södra.

Detta är det ena skälet. Det andra skälet är följande. Vi ha här i landet från det allmännas sida offrat mycket för sjukvården. Det har byggts sjukvårdsanstalter, och vi ha byggt dem dyrt. Jag tror, att man kan säga, att vi kanske byggt dem för dyrt. Nu en tid framåt gäller det att försöka att även på ett billigare sätt kunna lämna den hjälp, som är nödvändig. Detta sommarhem i Ljunghusen är ju verkligen en billig anstalt. Vården där måste ju bli billig, och det vore utomordentligt väl, om vi här i landet kunde få den erfarenheten, att man även med mycket billigare kostnader än nu kan komma till ett gott resultat.

Jag tror också, att det vore lämpligt att icke dröja med detta statsbidrag utan lämna ut detsamma redan nu, så att staten kunde så att säga få sin hand med i företaget, följa med dess utveckling och kanske även försöka anlägga sparsamhetens tanke vid anstaltens inrättande och drivande. Åtminstone vore det synnerligen önskvärt, att man så snart som möjligt finge klart för sig, att man även på ett billigare sätt än hittills kan nå goda resultat.

Det är särskilt av dessa två skäl, som jag, herr talman, yrkar bifall till reservationen.

Herr Kaijser: Herr talman, mina herrar! Det var egentligen herr Janssons i Falun yttrande, att man skulle försöka att på billigast möjliga sätt skaffa de tuberkulösa vård, som uppkallat mig, ty detta anser jag vara just ett sådant sätt. Redan för flera år sedan beviljade riksdagen medel åt samtliga län till att bereda vårdanstalter för tuberkulosa, dels vid tuberkulossjukhus, dels vid tuberkulossjukstugor och dels vid tuberkulosavdelningarna på länslasarett. På dessa sjukhus få vårdas såväl lungotspatienter som andra, vilka lida av tuberkulos. Nu äro lungotspatienterna övervägande till antalet och man har ingen vidare stor plats, så att de övriga, vilka lida av körtel- och bentuberkulos, icke äro i tillfälle att få den behandling på dessa sjukhus, som de skulle behöva. Vid den tiden, då riksdagen beviljade 1,000 kr. för varje sådan sjukvårdsplats, voro emellertid kostnaderna att bygga dylika anstalter ungefär 4,000 kr. per sängplats. Nu kostar det ungefär 25,000 kr. per sängplats. Riksdagen har visserligen höjt sitt bidrag till 2,000 kr. och även, såsom herr statsrådet erinrade om, gått ifrån villkoret om antalet sängplatser vid början av denna riksdag, så att landstingen kunna få anslag till större antal sjuksängar än förut. Det var nämligen förut bestämt, att landstingen icke fingo bidrag till mer än en säng per 1,000 invånare. Detta hinder är nu borta vad länen beträffar, men icke vad städerna beträffar.

När dessa sjukhus äro så dyra, att de kosta 25,000 kr. per sängplats, drar sig en stor mängd av landstingen från att bygga sådana sjukhus. Därför är det en stor fördel att kunna bygga enklare billigare, så att tuberkulospatienterna ändå kunna få vård, trots att byggnadskostnaderna äro så höga. De kunna då också få den vården, vare sig på sanatorium eller på en tuberkulossjukstuga eller vid kustsanatorium. Det är för tuberkulossjukvården som riksdagen beviljat pengar, och att då låta påskina, att man icke vill anslå medel, då det icke är utrett, huru mycket som skall betalas, är ju olämpligt. Det är ju för de tuberkulosa, som det skall betalas 2,000 kr. per sjuksäng.

Jag kan icke se, att det kan vara att gå ifrån någon slags princip, om riksdagen här beviljar dessa pengar. Enligt mitt förmenande är det ett synnerligen stort behov, att dessa pengar beviljas. Jag skulle vilja uttrycka den önskan, att alla vi, som här äro närvarande, skola rösta för detta. Nu äro så många ute och när de komma in, bruka de alltid rösta blott med utskottet, och därför skola vi säga åt dem att rösta för reservationen, som ju innebär ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Jag vill börja på ungefär samma sätt, som herr Kaijser slutade, och uttala den förhoppningen, att alla de här närvarande rösta för utskottets förslag. Jag tror, att det vore synnerligen klokt.

Det har här talats så mycket om vad som göres för tuberkulosens bekämpande och dess förekomst i olika former. Det råder icke mer än en mening om att denna sjukdom bör bekämpas, och man har också sökt göra detta under ett flertal år genom de upp-

Ang. ett sammarhem för vissa tuberkulosejuka.

(Forts.)

Ang. ett sommarhem för vissa tuberkulossjuka.
(Forts.)

offringar, som både landstingen och staten för detta ändamål underkastat sig. Att det förslag, som här föreligger, avser införandet av nya former för statsbidragets utgående för detta ändamål, kan icke bortresoneras, även om man säger motsatsen. Det framgår tydligt av Kungl. Maj:ts proposition, att med här förevarande anslag avses att upprätta ett annex vid Lunds lasarett för sådana konvalescenter, som man vårdat på kirurgiska avdelningen å lasarettet. Det är avsett också enbart för Malmöhus län, således icke för patienter från andra orter i riket. Om man nu skall gå in för att bevilja ett dylikt anslag, förefaller det mig, att det fordrades åtminstone en undersökning, vilka följder det kan bliva av detta, och huru pass stora krav i en framtid kunna komma att ställas på staten för sådana anslag, om man nu inom riksdagen godkänner principen.

Det framhölls av en föregående talare — jag tror, att det var medicinalrådet Block — att detta är synnerligen lämpligt för dessa sjuka, som lida av tuberkulos i ben, ledgångar och körtlar, att få tillgång till salta bad, och något sådant kan icke åstadkommas å länslasaretten. Är det så — och jag betvivlar icke riktigheten därav — att det är lämpligt med salta bad, är det väl också lämpligt att anordna anstalter på sådant sätt och i sådan omfattning, att även de län, som icke ha tillgång till platser vid Saltsjön för dylika anstalter, få det ordnat på samma gång som andra bättre lotade län. Enbart det skälet förefaller mig visa tydligt, att det behövs en grundlig utredning, innan man går in på något sådant som detta.

Vad nu vidare anslaget beträffar vill jag, då det framhölls av herr statsrådet, att man har god tillgång på statsanslag för att fylla de krav, som man ställer på tuberkulosvården, endast erinra om den inskränkning på byggnadsmarknaden, som varit rådande under kristiden på grund av dyrhet och svårigheterna att bygga. Men det är en given sak, att i och med att lättnader ske på byggnadsmarknaden, ställer det sig också billigare att bygga de olika sjukhusen, och då komma kraven att bli större på landstingen att uppföra tuberkulos-sjukhus och därmed också ökade krav på statsanslag. Om man sålunda nu har besparingar, komma dessa besparingar för visso i en ganska snar framtid att tagas i anspråk.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Jonsson* i Mörkhult instämde häruti.

Herr *Jönsson* i Revinge: Herr talman, mina herrar! Herr Janssons i Falun huvudinvändning var, att, då det här är fråga om en anstalt, som äges av ett landsting, medan kustsanatorierna ägas av enskilda föreningar, man därför kunde förfara på det sätt, utskottet här gjort. Jag undrar just om det kan finnas något starkt motiv för att ifråga om ett landsting förfara strängare än mot enskilda föreningar. Det synes mig vara ett synnerligen bakvänt sätt att be-

handla en fråga, i fall man i fortsättningen på 3:dje avdelningen icke behandlar landstingen på ungefär liknande sätt som man behandlar enskilda föreningar.

Vidare sade han, att det icke funnes någon utredning om vad det skulle komma att kosta, och med erfarenhet från den spatiösa sjukvårdsinrättningen i Lund, såsom han uttryckte sig, trodde han, att detta skulle bli en mycket dyr affär.

Nu är det i alla fall på det sättet, herr Jansson, att staten har kommit ifrån denna spatiösa sjukvårdsinrättning i Lund med ungefär två miljoner kronor, medan det i Uppsala kostar staten 6,500,000 kronor för en alldeles liknande inrättning, båda nödvändiga för den medicinska utbildningen.

Det är ju alldeles klart, att man på sjukvårdsinrättningar, där man skall utbilda landets läkare, måste ha ordentliga lokaler och många fler lokaler än vad man behöver ha på vanliga sjukhus. Herr Jansson har ju tidigare nödgats konstatera att Malmöhus läns landsting fått lov att offra mycket pengar på sjukvårdsinrättningen i Lund just med hänsyn till dess karaktär av medicinsk läroanstalt. Jag tror icke, att landstinget egentligen har förtjänat något på att, med hänsyn fästad härå, ha fått halva byggnadskostnaden betäckt av staten. Sedan må det vara en sak, hur pass överflödigt spatiös sjukvårdsinrättningen möjligen kan synas vara. Jag tror icke alls, att i det hänseendet slösats något avsevärt.

Herr Nilsson i Landeryd sade, att det föreslagna sommarhemmet vore någon slags filial till länslasarettet i Lund, och att det endast vore länets egna inbyggare, som skulle kunna komma i åtnjutande därav. Ja, men nu är det ju i alla fall så, herr Nilsson i Landeryd, att en hel mängd smålänningar och även personer från andra landskap vårdas på sjukvårdsinrättningen i Lund. Dessa äro precis lika berättigade till denna vård på sommarhemmet. Sedan de kommit in på lasarettet i Lund, möter det icke det ringaste hinder för dem att i fortsättningen erhålla vård vid sanatoriet nere vid Skanör, men vederbörande få naturligtvis betala den verkliga kostnaden för dem. I det fallet ha vi ju hitintills i fråga om patienter från andra län varit ganska gentila på länslasarettet i Lund. Just med hänsyn till den medicinska utbildningen anses det ju också vara en fördel att få ett så rikhaltigt patientantal som möjligt vid detta stora lasarett.

Herr Nilsson i Landeryd anförde vidare i samband med de reserverade medel, som finnas för detta anslag, att så snart den nuvarande stagnationen inom byggnadsverksamheten upphörde, kunde man befara, att anslaget komme att mycket starkt tagas i anspråk. Jag har gjort mig förvissad om att åtminstone icke inom de närmaste åren några anspråk komma att framställas av landstingen att få bidrag till uppförande av lungots-sanatorier. Man har icke några sådana förslag färdiga. Under sådana omständigheter kan jag icke begripa, varför man just nu särskilt med hänsyn härtill skulle vägra bidrag till det nu föreslagna sanatoriet.

Alldeles säkert har icke Malmöhus läns landsting tagit ut de bidrag för sin lungotsvård, som det skulle vara berättigat till med

Ang. ett sommarhem för vissa tuberkulossjuka.
(Forts.)

Ang. ett sommarhem för vissa tuberkulosejuka.
(Forts.

hänsyn till folkmängden, utan det har i det fallet ett ganska betydande antal sängplatser till godo. Hade vi velat uppföra ett vanligt lungstotssanatorium, hade icke någon människa kunnat göra ringaste invändning emot att staten lämnade bidrag därtill. Man har nu försökt att på ett billigare och även nytt sätt söka tillgodose detta sjukvårdsbehov. Den medicinska vetenskapen är fullkomligt enig om att detta redan som experiment betraktat är synnerligen intressant, och man vill se, vilka fördelar denna vårdform kan bjuda dem, som äro behäftade med körteltuberkulos o. s. v.

På dessa grunder anser jag, att det skulle ligga i allas intresse att bevilja det föreliggande anslaget, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Med herr Jönsson i Revinge förenade sig herr *Persson* i Fritorp.

Herr *Jansson* i Falun: Herr talman! Endast några få ord till herr Jönsson i Revinge. Han har tydligen missförstått vad jag sade om att besluta från fall till fall. Min mening var, att man icke skulle behöva den stränga kontrollen gentemot landstingen, utan att, om landstingen beslutade sig för att bygga, skulle anslag utbetalas efter vissa givna normer utan att man fattade beslut från fall till fall. Detta är ju något helt annat än vad herr Jönsson i Revinge ville inlägga i mitt yttrande.

Han talade vidare om kostnadsskillnaden mellan lasaretten i Lund och Uppsala. Ja, men man måste dock taga hänsyn till vid vilken tid de olika sjukhusen byggdes, såvida man vill vara fullt rättvis.

Det är endast dessa rättelser och påpekanden, som jag ville göra. Jag har för övrigt intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr *Anderson* i Råstock: Herr talman! Då jag låtit anteckna mig som reservant, kanske jag också bör säga några ord, och det så mycket hellre, som jag tror, att åtskilliga här i kammaren fått den uppfattningen, att det här gäller ett specifikt skänkt intresse, som passat på att göra sig hört via Kungl. Maj:t. Det är icke så, utan det gäller här ett allmänt sjukvårdsintresse, som söker sig nya former för att om möjligt mera tillfredsställande än förut kunna tillgodose värden av ett visst slag av sjuka. Jag vill säga kammarens ledamöter, att det är det och endast det skälet, som varit avgörande för mig, då jag haft att taga ställning till frågan.

Jag skall för övrigt be att få erinra herr *Jansson* i Falun om, att vad han talade om stora kostnader och en hel del av vad han i det sammanhanget anförde, var icke huvudargumentet för avslag i statsutskottet, utan det var den rent formella ståndpunkten, att det här gällde något alldeles nytt, och eftersom det var något nytt, borde man icke gå med på det utan utredning. Jag vill bestämt

göra gällande, att det icke alls är något nytt, som det här är fråga om, utan att det skäl, som vederbörande i utskottet kunna åberopa, endast och allenast är, att icke detta slag av anstalter finns uppräknat bland dem, som hittills kunnat erhålla bidrag av det statsanslag, som det här är tal om. Så ligger saken i verkligheten.

Då jag icke kan se annat, än att detta är ett sätt, varpå man, förutom att man avlastar de sjukhus, som redan finnas, och därigenom befrämjar ändamålet med dessa, slipper bygga för många sjukhus av dyrare slag, och att vården av de tuberkulösa blir mera rationell, samt, om man endast bedömer frågan ur medicinska synpunkter, det rent av är fördelaktigare att gå den nu föreslagna vägen, har jag, herr talman, ingenting emot, om det till och med nästa år skulle komma ett annat landsting, som fått den ljusa idén att verkligen försöka göra något i denna riktning.

På dessa grunder, ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr *Eriksson* i Grängesberg instämde häruti.

Herr *Erlansson*: Herr talman, mina herrar! Man har försökt lägga den synpunkten på saken, att det skulle vara av behovet påkallat, att staten träder hjälpsamt emellan för att de tuberkulöst sjuka skulle få den vård, som de behöva. Detta är ju mycket ömmande, och utskottet har naturligtvis icke ställt sig avvissande mot denna tanke, utan det är endast det nuvarande läget, som bjuder emot att gå med på förslaget. De tuberkulöst sjuka, det här gäller, få ju samma vård, om riksdagen nu går med på att bevilja den föreslagna summan eller ej. Skillnaden blir blott den, att Malmöhus läns landsting, om frågan till ett annat år kommer före i mera utrett skick, nödgas ligga ute med dessa pengar under ett års tid. Detta kan väl icke vara så förskräckligt farligt.

Att frågan verkligen behöver utredas, torde det påstående, som vi hörde medicinalrådet *Block* göra, ge vid handen. Han förmenade nämligen, att konsekvenserna av att riksdagen går med på förslaget icke bli så farliga därför, att det icke kan bli fråga om att bygga många sådana sommarhem. Särskilt betonade han, att de icke behövas i Norrland, där somrarna äro så korta. Jag skulle då vilja fråga: Om riksdagen börjar bevilja medel till sjukhus i sådana fall, som det här gäller, skall det då endast bli understöd av staten för sådan sjukvård i de södra delarna av landet? Skola icke Norrlands tuberkulos-sjuka få åtnjuta samma fördelar som de sjuka i de sydligare delarna? Lämpar det sig icke att bygga sådana anstalter i Norrland, måste det verkställas utredning om huru de sjuka i Norrland kunna i sydligare klimat, där somrarna äro längre, åtnjuta samma fördelar. Detta torde tala för att en utredning av frågan behöver ske, och i så fall torde det vara mycket fördelaktigt, att frågan får ligga till sig. Detta är den egentliga anledningen till att utskottet icke för närvarande har kunnat gå med på Kungl. Maj:ts proposition i detta avseende.

Jag vill ytterligare erinra om en sak. Ett yttrande i herr *Blocks*

Ang. ett sommarhem för vissa tuberkulos-sjuka.

(Forts.)

Ang. ett sommarhem för vissa tuberkulossjuka.
(Forts.)

anförande förvånade mig, då han nämligen som skäl för, att riksdagen redan nu borde gå med på anslaget i fråga anförde, att staten därigenom skulle få sin ledande hand med i företaget och kunde lägga sparsamhetens tankar in i det. Det förvånade mig högeligen, ty den allmänna erfarenheten är ju annars den, att staten bygger dyrare än enskilda. Jag kan åtminstone icke gå med på att bevilja detta anslag för den skull, att det skulle bli billigare, om staten bygger. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Det är mig ett nöje att kunna konstatera, att de, som försvara utskottets utlåtande, själva erkänna, att det här föreligger ett behov, och att de säga, att det endast är för närvarande, som de icke kunna vara med om att bevilja ett anslag. Jag har låtit mig berättas, att utskottets försvarare i tämligen tydliga ordalag ha förklarat, att om frågan nästa år kommer igen i bättre utrett skick, bör den vara i hamn. Det är alltså icke fråga om att icke herrarna vilja vara med om anslaget, utan det är endast och allenast fråga om att herrarna vilja ha reda på huru många det är, som behöva det. I det avseendet tror jag, att vi icke behöva gå så synnerligen långt. Det finns statistik, som visar, hur pass stort behovet är, så att åtminstone beträffande den saken behöver det icke bli tal om någon större utredning.

Då herr Erlansson nu var inne på att det blir billigare att bygga för enskilda, än om staten gör det, vill jag säga herr Erlansson, att det ju icke är staten, som skall bygga detta hem, utan att det är landstinget. Det borde väl därmed vara åtminstone en nyans av utsikt till att det skall byggas billigare, än om staten skulle bygga.

Jag vill för övrigt fråga: Om icke medicinalstyrelsen legat i så pass, som den gjort, hur tro herrarna, att det varit ställt med den rationella sjukvården i vårt land? Jag tror, att vi än ha mycket att göra, och då detta endast är ett litet steg på vägen, ber jag herr talman, att få säga, att jag icke är rädd för konsekvenserna utan fortfarande yrkar bifall till reservationen.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman, endast några få ord! Vad som för mig i statsutskottet varit avgörande för att icke gå med på det föreslagna anslaget är, att det i Kungl. Maj:ts proposition framhålls, att detta anslag äskas för »patienter, lidande av tuberkulos i ben, ledgångar och körtlar, sedan dessa patienter, i de fall då kirurgisk behandling erfordrats, erhållit sådan å inom Malmöhus län befintliga kirurgiska sjukhus».

Att man från ett län begär ett anslag, från vilket övriga läns patienter skola vara utestängda, är enligt min mening felaktigt. Nu säger man visserligen — och jag väntar, att nästa talare skall komma att säga detsamma — att detta är icke meningen. Men så står det i propositionen, och så står det i utskottets utlåtande. Under sådana förhållanden anser jag, att om frågan skall komma igen, bör den läggas så, att även patienter från övriga delar av Sverige skola hava

rätt att — naturligtvis mot en väl avvägd avgift liksom vid kustsanatorierna — få åtnjuta vård vid ifrågavarande sjukhem.

På dessa grunder, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. ett sommarhem för vissa tuberkulossjuka.

(Forts.)

Herr K a i j s e r: Jag skall i anledning av herr Bengtssöns i Norup anförande nämna, att riksdagen redan beslutat, att för den händelse denna sjukavdelning byggdes i Lund, vid Lunds lasarett, så vore Malmöhus län berättigat att få ett bidrag därtill av 2,000 kronor för varje säng. Det har denna riksdag redan en gång beslutat. Men därför att den nu icke skulle ligga i Lund utan i Ljunghusen, vilken plats skall vara för de sjuka lämpligare, så vill herr Bengtsson i Norup icke vara med om att bevilja dessa pengar. Vore den belägen i Lund, skulle han ingenting ha däremot, men därför att den ligger i Ljunghusen, vill han icke vara med om det.

Vad beträffar den omständigheten, att detta kallas för sommarhem, så är det där nere sommar mycket lång tid av året, så att detta hem skulle kunna utnyttjas nästan hela året.

Under sådana förhållanden ber jag att få vidhålla yrkandet om bifall till reservationen.

Herr W a l d é n: Herr talman! Herr Bengtsson i Norup och liksom flera föregående talare tryckte särskilt på den omständigheten, att det endast är patienter från Malmöhus län, som kunna tagas in på denna sjukvårdsanstalt. Då vill jag påpeka, och jag tror nästan herr statsrådet också något erinrade om den saken, att vid sjukvårdsinrättningarna i Lund är det inemot en fjärdedel, som äro patienter från andra län, och det är alldeles klart, att dessa patienter, i den mån anstalter av den beskaffenhet, som det är fråga om, inrättas, kunna komma med på dem och få vård också på denna inrättning. Men, säger man, de få betala en annan avgift. Det är möjligt, att de få betala något högre avgift för den merkostnad, som även i andra fall utdebiteras på utomlänspatienter. Detta få de betala, och vore det meningen, att vi i Malmöhus län skulle bestrida den merkostnad, som dessa utomlänspatienter betinga, så får jag säga, att det vore orimligt begärt. Men det är möjligt för dem att få vård där, i den mån det finns platser, likaväl där som på kustsanatorierna, där man även får erlägga merkostnaden.

Herr Jansson i Falun ville göra gällande eller åtminstone insinuera, att dessa byggnader äro väl dyra. Jag kan försäkra honom, att vi gjort besparingar här till det yttersta, och att det blivit något dyrare, än ursprungligen tänkts, beror på att vi tillmötesgått medicinalstyrelsens krav. Vi få bygga särskild isoleringsavdelning och särskild underläkarbostad för att nämna ett par exempel. Detta krävde medicinalstyrelsen såsom villkor för att kunna erhålla statsbidrag, och medicinalstyrelsen har också hela tiden varit av den uppfattningen, att det icke kunde vara tal om, att statsbidrag icke skulle kunna erhållas till detta som till övriga tuberkulosanstalter och sanatorier.

Ang. ett sommarhem för vissa tuberkulossjuka.

(Forts.)

Det är ett annex till sjukvårdsinrättningarna i Lund endast på det sättet att man rent administrativt har förbundit denna anstalt med dessa inrättningar, för att det skulle bli billigare. Det är även en nationalekonomisk fördel, om det kan anordnas billigare på det ena eller andra sättet.

Det sätt herr Erlansson använde att skjuta fram Norrlandsintresset här finner jag synnerligen misslyckat, ty om det är så, att man i Norrland behöver andra anordningar för tuberkulossjukvård, får man väl komma fram med krav på anslag för sådant ändamål, om Norrland icke är lämpligt för sådana anstalter som denna.

Sedan riksdagen gått in för att vårt land bör försöka på alla sätt bekämpa denna folksjukdom, tycker jag det är orimligt att gå emot detta anslag och vilja söka göra gällande, att man här skulle gynna ett visst län. Det är mannamån.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Den ärade representanten på Norrlandsbanken borde också upplyst om, huruvida för statsbidrags erhållande i Lund med 2,000 kronor per säng, det gällde vård av endast sådana, som kommo från Malmöhus läns sjukhus. Jag tror icke, att den ärade representanten vågar stå för ett sådant uttalande. Om staten skall bevilja anslag till dylika sjukhem, så menar jag, att man bör stipulera samma villkor för patienternas intagande på detta som för intagande på kustsanatorierna.

Nu säger herr Waldén, att, i den mån det blir plats, skulle även patienter från övriga län hava rätt att komma dit. Tack så mycket! Det blir aldrig plats för utomstående, så länge 30 à 40 patienter vänta på plats, såsom det nu är vid länsanatorierna.

Vidare säger herr Waldén, att på Lunds lasarett ligga patienter från andra län, från Kristianstads län och Blekinge och Småland och dessa böra naturligtvis ha rätt att komma in. Ja, det är sant. Men, herr Waldén, tag med i beräkningen, att det är sjukhus i andra städer i Malmöhus län, till vilka staten icke bidrager såsom till Lunds lasarett, och att dessas patienter skulle hava förmånsrätt framför andra läns sjukhus patienter. Innan plats kunde beredas för andra, skulle alla dessa i första hand tillgodoses.

Herr talman! Jag anser, att frågan bör komma tillbaka. Men då den kommer tillbaka, bör det vara ordnat så, att man får rätt att skicka patienter till detta sjukhem lika väl ifrån andra län som ifrån Malmöhus län — naturligtvis mot en högre avgift för patienter från de andra länen.

Herr Block: Herr talman! Jag vill endast upplysa herr Erlansson om att redan nu resa från Norrland icke så få patienter till de sydsvenska kustsanatorierna. Är det så, att Malmöhus län skaffar ytterligare platser för sådan vård, så blir det naturligtvis lättare för de norrländska patienterna att få vård vid sydsvenska anstalter, och det blir således även till nytta för Norrland.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Ang. ett sommarhem för vissa tuberkulossjuka.
(Forts.)

Den, som vill, att kammaren med avslag å statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 141, bifaller den vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 88 ja, men 104 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 4.

Herr talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde fredagen den 3 i denna månad ämnade besvara herr Fjellmans interpellation rörande dyrortsbestämmelserna i gällande avlöningsreglemente för tjänstemän vid tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakning.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,47 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.